

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARA
București

Cota E147 171

Inventar 791136

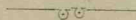
Gene C. C. Mon:

Celui mai nobil spirit în to
al literelor.

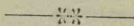
cu respect și iubire

V. Densușiu

CÂNTĂREAȚA

V. DEMETRIUS

CÂNTĂREAȚA

NUVELE

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI ȘI TIPOGRAFIEI H. STEINBERG

94, Strada Lipscani, 94

1916.

Biblioteca Centrală Universitară

BUCUREȘTI

Cota *L 147/179*

Inventar *791136*

Cota
now

1248/12

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C791136

CÂNTĂREAȚA.

In sfârșit, după cinci zile dela trimiterea telegramei, două trăsură se opriră scurt înaintea porții. Din prima trăsură, după ce privise dreaptă, mândră și tristă, de jur împrejur, coborî mult așteptata Didina, fiica cucoanei Smaranda; iar din a doua birje sări, strănutând, dintre cuferele pe care le păzise, un câne mops.

Mătușa Tinca, ștergându-și mânilor pe poala rochii și căutând să nu-și piardă papucii, îi eși nepoati-si întru întâmpinare, o sărută pe amândoi obraji, cu lacrimi în colțul pleoapelor.

În casă, bolnava, care pricepuse, decum auzise birjile oprindu-se, că i-a venit fata, tot

așteptând să-i răsară în pragul ușii, se întorsese de trei ori pe așternutul ei, nădușise și o sfârșiseră emoția și oboseala.

În șase ani, Didina nu mai venise acasă, din Neapole unde învățase cântul, decât odată, după doi ani. Cântase apoi pe scene neînsemnate; și acum nădăjduia să ajungă o celebritate, să cânte la Scalla din Milano. Dar când primise telegrama, nu stase la cumpănă de fel, și se pregătise de plecare. Depeșa spunea limpede: „Vino, moare mama ta!”

După primele îmbrățișeri, după ce fata umpluse odaia veche cu glasul ei tânăr, vorbind viu și plină de încredere, mamă și fiică se priviră mult în tăcere. Apoi, amintirile le-au năpădit, și au plâns amândouă. Pe când fata își uscă mereu micile ei lacrimi cu o batistă de dantelă, plânsul bătrânei udă perina pe care i se odihnea capul.

— Și când ai de gând să pleci? întrebă muma, potolindu-și plânsul.

Fata își aduse aminte cuprinsul depeșii, rămase încurcată o vreme, și-apoi răspunse:

— Nu mă gândesc la plecare, să te faci bine și pe urmă.....

— Nu cântai nicăieri, sau ți-ai luat concediu? întrebă iar bătrâna, schimbându-și locul

în pat. Parcă mi-ai dat viață! Aș fi murit dacă nu veneai să te văd... Tare 'mi-eră dor de tine!...

— Am un angajament foarte bun, am ajuns primadonă, răspuse cântăreața. E nebun publicul după mine, mă bisează în toate serile. Dar când am primit telegrama, a! m-am dus ca o vijelie la director cu ea. Scrâșneà de supărare, îi venià să plângă, a ridicat ochii spre cer, adică spre Dumnezeu, și i-a arătat pumnul.

— Să-l ierte Dumnezeu! oftă mama. Și ți a spus și ție vreo vorbă rea?

Didina zâmbi, ridică sprâncenele și răspuse:

— Nu. „Dacă onorat dumnevoastră mamă se face bine, lucru pentru care am să mă rog și eu seara la icoane“ a zis el, vezi că nu e păgân! „vă rog să nu întârziați nici o clipă mai mult!“

Bătrâna eră mulțumită, își priveà fiica cu admirație.

— Ce oameni de treabă! zise ea, nu ca pe la noi! Va să zică au nevoie de tine!....

— Chichi! vino aici! zise Didina câinelui ei, arătându-i să se urce în pat, la picioarele măsi. Țsta a fost câinele unui prinț, mort în duel. Mi l-a lăsat mie, lămuri ea.

Mopsul sări în pat și, cu gâtul înainte, cu ochii bulbucați ca de broască, începù să latre disperat la bolnavă. Bătrâna își astupă urechile cu mâinile și închise ochii, strigând:

— Tare-i urât! dă-l jos la păcatele! Didino!

A doua zi Didina se deșteptă dis de dimineață, foarte busumflată. Patul fusese tare, fusese rău făcut. Cântăreața dela Scalla dormise rău și simțise mâncărime pe trup.

Mătușa Tinca erà desnădăjduită. Să-i vie nepoata odată după patru ani și să nu se poată odihni noaptea! Ce erà de făcut?

— Ce ne înveți maică să facem? întrebă ea. Doar ești fată învățată! Și iacă eu sânt singură la bucătărie și la toate ale casei...

— Trebuesc toate lucrurile scoase afară, patul desfăcut de tot, și unse toate fiarele lui și pe jos prin casă cu terpentină. Să știi că sânt ploșnițe! Porco dio!

Două odăi cu săliță între ele, bucătărie și magazie, atâta încăpere aveà coana Smaranda. Didina se uita în tavanul scund al casei, privi pereții de demult nezugrăviți, — și oftă. Stătù și în ziua aceia de vorbă cu maică-sa, și-și aduseră o mulțime de lucruri aminte. Se găti, trimise pe mătușe-sa să-i aducă o tră-

sură la poartă, și plecă să caute o servitoare. Cu aceiași trăsură veni acasă, cu servitoarea pe capră și cu multe cumpărături de seamă dela băcănie.

Când a venit doctorul care o căută pe bătrână, Didina a făcut cunoștință cu el, l-a întrebat întâi ceva pe italienește, dar el nu știa limba Italiei, și-au vorbit apoi tot timpul franțuzește. Bolnavei îi creșteà inima de plăcere, vedeà că are cu cine să se mândrească, cu cine să scoată ochii lumii. Doctorul erà de vârstă mijlocie, priveà pe artistă cu multă plăcere, se interesà de succesele ei, făcându-i complimente îndemânatic. Didina uità unde se află, își umflă glasul și gușa, făcea gesturi, râdea cu grație, până când ochii, pe care și-i roteà ca să li se vadă mărimea, culoarea și strălucirea, îi cădeau pe capul searbăd al bolnavei. Atunci își oprea acolò privirea, se întristà frumos și nobil, suspină și întrebà:

— Care-i ultimul dumnevoastră cuvânt? Înțelegeți, o Dio mio, mă aflu între două datorii sfinte: între datoria mea de fiică și aceea a vocațiunii mele artistice! Trebuie să recunoașteți că lupta din sufletul meu e foarte mare!

Seara, când Didina a vrut să se culce, camera ei mirosea a terpentină. Ea și-a încrucișat brațele pe piept și-a oftat.

— Trebuia să ții ferestrele și ușa deschise! La cine ai mai slujit până acum, se adresă ea răspicat și aspru servitoarei, de nu știi nici atâta lucru? Ce nenorocită sânt, porco Madona! Să nu pot să mă odihnesc în casa părintească! Trebuie să mă duc la hotel!

Desnădăjduită, plângând a intrat în odaia mă-si și i-a spus printre suspine, că e nevoită să doarmă la hotel, pentru că odaia ei pute, pute de nesuferit! Bolnava a holbat ochii la ea, speriată.

— Cum ai să dormi tu la hotel?... Să te ferească Dumnezeu! Numai nerușinatele dorm singure la hotel, Didino!

Artista s'a oprit din plâns și a râs cu hohote.

— Cum, a întrebat ea, aș fi nerușinată dacă aș dormi singură la hotel?

— Nu te-ar crede nimeni c'ai dormit singură acolo!...

Bătrânele arătară atâta uimire și spaimă, auzind-o vorbind de hotel, că Didina nu mai stărui și se culcă în odaia ei. Lăsă ferestrele camerei deschise și se înveli într'o plapomă

groasă. Noroc că iarna erà pe sfârșite, erà prin Februarie, semănà a primăvară.

A doua zi cântăreața erà puțin răgușită. Făcù câteva game, ca să-și încerce coardele vocale. Iși pipăia mereu gâtul, iar mătușe-si, care veneà mereu speriată s'o întrebe ce are, îi arătà cu semne că nu poate vorbi. Cu gâtul înfășurat într'o blană scumpă, stà în odaia măsi, tristă și mută.

Cucoana Smaranda zăceà neconținut, sfârșită. Doctorul spusese că nu puteà s'o scape, dar că nu știa când își va da duhul. Și mumă și mătușe însă se îngrijiau acum și se întrebau cu ochii: de starea fetei, de posăceala și de boala ei.

Fata primeà mereu scrisori din streinătate, de toate mărimile și culorile, parfumate, unele cu hârtiile poleite cu aur pe de mărgini. Lumea o doreà și o așteptà nerăbdătoare.

Didina se gândi să aducă la căpătâiul bolnavei trei doctori, cei mai de seamă din București, ca or să-i găsească măsi leacul, și atunci ea să plece unde o așteptau angajamentul și gloria, or să-i spună ei, Didinei, cât mai are de așteptat în România. Ea voia să-i moară maică-sa pe brațe, s'o petreacă până la cimitir... își vedeà ca prin ceață gesturile de des-

nădejde, își auzeà ca de departe țipetele; se vedeà leșinând maiestos ca o împărăteasă, după un țipet înfiorător, cu obrajii încărcați de perlele lacrărilor. La groapă altă scenă: ea, îmbrăcată în doliu...

Dar se gândi că medicii din București nu pot aveà nici cultura, nici profunda cunoaștere a unui doctor strein. Un asemenea consult mai erà și obișnuit în București. Să aducă un doctor din Budapesta? Ungur? Nu. Să aducă pe unul din Viena. A! pe doctorul Lenghiel, cunoscut în toată Europa! Aveà să-i trimeată un mandat telegrafic, ca să vie cât mai grabnic. Zis și făcut.

Intre acestea, Chichi se îmbolnăvisese. Gemeà și vărsà toată ziua, cu ochii cât cepele, roșii de sânge.

— Chichi! mio caro, mio amoro! Mi-ați otrăvit câinele, spuneți-mi ce i-ați dat să mănânce! Astăzi tocmai mă simțeam dispusă și voiam să cânt, ca să nu'mi pierd exercițiul!.. Lui trebuie să i se facă supă, să i se deà apoi rasolul tăiat bucățele mici, sau friptură! Un câine de prinț... Unde ai mai servit până acum? se năpusteà ea la servitoare. Porco Dio!

Lipsa de distracții, lipsa de spectacole seara, o plectiseau cumplit. Artistă, deprinsă să se culce

totdeauna după miezul nopții, se credea obligată să nu se ducă la nici un teatru, să nu petreacă.

— Să nu te miri, îi spuse ea măsi, că ai să mă auzi cântând. Nu voi cânta de veselie, voi cânta ca să nu-mi pierd exercițiul dobândit. Glasul e ca un mușchi, dacă nu funcționează continuu își pierde elasticitatea. Și-apoi muzica e binefăcătoare, potolește nervii.

Cânta de dimineața, cânta după amiază, seara, mai mult decât la Neapole, ca să nu i se urască. Prin ferestrele deschise, notele sbu-
rau în toate părțile văzduhului. Vecinii, cari știau că cucoana Smaranda zăcea pe moarte, se cruceau auzind-o. Seara se plimbau toți cârduri-cârduri, pe dinaintea ferestrelor ei, ca pe bulevard.

În sfârșit, doctorul Lenghiel soseă peste un ceas. Eră în România, pe drum. Mișcată, Didina îl așteptă.

În ziua aceia se lăsase răcoare, și în casa bolnavei se făcea foc neconținut. Marele medic sosi. Examină îndelung bolnava. Didina îl rugase să-i spună dacă bătrâna mai aveă sau nu zile, pentru că tot viitorul ei eră în joc.

Doctorul, după ce scrisese rețeta, plecând făcù

un semn Didinei, ca să-l urmeze. El vorbea franțuzește cu greu, dar răspicat.

— Domnișoară, dacă faceți rețeta ordonată de mine, muma dumnevoastră poate să mai trăiască două luni, cel mult; tot bolnavă însă. Dacă n'o faceți, pacienta, cu siguranță moare cel mult peste trei zile. Medicamentele de până acum nu i-au folosit la nimic.

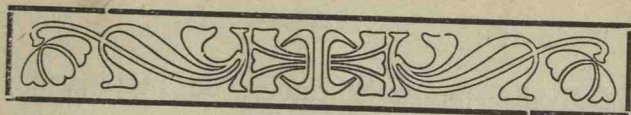
Doctorul își luase plata, salută și plecă.

Didina intră în odaia ei, turburată. Marele doctor Lenghiel vorbise. Cu medicamentele prescrise de el i se putea lungi boala măși încă două luni. Și-apoi? moartea! Numai două luni! Ce erà de făcut? Va să zică ar fi trebuit ca Didina să plece la Neapole, să spună directorului ei că maică-sa n'a murit, și-apoi să se întoarcă peste două luni, ca să stea iar cât stase și acum, să-și piardă poate angajamentul, și, cine știe? s'o găsească pe maică-sa moartă, poate chiar îngropată! Și ce i-ar fi folosit maică-si încă două luni de viață în pat, cu șoldurile sdrelite de ședere, nemai gustând nici o bucurie omenească? Două luni de suferință mai mult!

Didina intră în odaia maică-si luă pe furiș noua rețetă a doctorului Lenghel, oocoloși în mână, și-o asvârli în foc. Privi cum

o cuprind flăcările, o strâng, o scrumesc.
Auzi bine geamătul rețetei mântuitoare, înă-
dușit ca o bănuială și, sdrobindu-și un oftat în
piept, se întoarse către maică-sa și-o întrebă:
— Ți-e mai bine, mamă?

MOTANUL LA SAC.

19136 —
Vâjiind, în salturi mari ca de luntre pe talazuri, automobilul prefecturii trecu, bălăbănind strașnic pe cele două cucoane din el, o cumnată și o vară a prefectului, stârnind praful de trei degete și ducând după el o trâmbă care se destrăma și se risipea ca un nor de cenușe.

Polițaiul orașului tocmai ațipise. Pleoapele i se ridicau greoaie, ca unse cu glicerină, și privi în juru-i. În cafenea, venind din fund : acelaș pocnet de bile și zurut de zaruri, acelaș miros leșios de scânduri murdare și stropite ; în uliță praful se așterneă iarăși, se păturea moale, dulce câinilor ; lumina soarelui

văpăi din ferestrele caselor de peste drum. Nimic nou, afară de un ins, așezat, pe semne de când adormise polițaiul, de un minut, într'un colț. Acela sorbea o cafea pe gânduri.

— Iacă un individ suspect! își zise polițaiul și își repezi privirile desmeticite în obrazul necunoscutului.

Omul strein, în colțul lui de umbră, tresări, duse repede ceașca la gură și o dete peste cap, ca pe un țoi de rachiu. Polițaiului nu i scăpase tresărirea, căscase ochii mari și înghițise în sec, mulțumit.

Săptămâni întregi, domnul Paul Cireș n'avea de lucru, o plictiseală neagră, năclăioasă, i se turna încet, încet, din creștet până la călcâie, zilnic, după ceasuri peste ceasuri de nelucru.

Polițaiul căscă să 'și descheie fălcile, se frecă cu palma peste ochi și peste fruntea plumbuită, se scutura și se întindea, doar va arunca din cârcă sarcina și va rupe cearceaful smolit al urâtului.

Cireș era nevoit să cugete, când i-ar fi priit să tae lemne, să se sbuciume pe lângă un tâlhar, sau să alerge cu o companie de soldați. Spre nefericirea lui nu se întâmpla nimic în orașul Vaslui. În alte capitale de județe se întâmplau mereu spargerii, violuri, crime, bătăi cu rănire

cel puțin! În Vasluiu abiă două trei coțcării naive, câte un geam spart și-atât! Priceperea polițaiului nu eră pusă la încercare.

De jucătorii de cărți, care înfundau cafenelele, nu puteă să se lege, pentru ochii cafegiilor, alegători de colegiul întâiu, și foarte cumsecade oameni la câte o nevoie. De brutarii, de măcelarii, care vindeau cu palanțe false, iar nu se putea lega, ca să nu-și strice sie-și,—aveă leafă dela ei, pâine și carne gratis.

Cireș citeă gazetele în fiecare zi. I se părea că pretutindeni polițaii își fac faimă, dând pe față hoții, asasinatele, escrocheriile, cu nemiluita.

— Tot nu s'a întâmplat nimic pela poliție? îl întâmpină prefectul uneori, dându-i numai două degete să i le strângă.

Poate că el, Paul Cireș, nu eră destul de isteț; nu eră bun de polițai, se gândiă omul cu amărăciune.

Rar, cam la câte două luni, își sără și el inima sângerată de gelozie cu câte un potlogar, pribeag pripășit, dar nu-l descoperea el. Până să-l afle poliția lui, îl știă tot târgul.

Cine știe, poate că individul care dase cafeaua peste gât, ca pe-o țuică, și tresărise când dase cu ochii de uniforma polițaiului, aveă pe

suflet o crimă. Dar n'avea să scape.—Paul Cireș îi văzuse spaima, ca pe o ghiară de pisică trase repede în labă. Cu pas hotărât, polițaiul se îndreptă către masa necunoscutului.

— Ia ascultă măi! Ești din orașul nostru? Ce rost ai?

— Sânt din Cosmești, domnule polițai.

Omul se ridicase în picioare, căuta să nu se uite drept în ochii celui care-i vorbea, și ai fi jurat că i se ciocnesc genunchii și i se încovoiaie picioarele.

— Aici în Vaslui ce cauți? întrebă polițaiul.

— După muncă, după treburi...

— Muncești la cafenea, te vād! Ia să vii cu mine, puiule! zise polițaiul. Ca să ne lămurim!

Streinul îngălbenise. Cafegiul venise și el și priviă când la polițai, când la celălalt. Necunoscutul se scotoci în buzunarul vestei, scoase o piesă de cinci lei și așteptă restul, tot privind îngrijorat într'un umăr al polițaiului.

— Ce fel de țăran ești tu? te vād că ești surtucar! zise Cireș.

— La noi is mulți surtucari și eu stau mai ales pe la oraș...

— Scurtă vorbă! Ne lămurim mai bine la poliție! Lasă pe mine, puiule!

Oprea Călmățui, necunoscutul suspect, n'avea încotro să cârmească. Și-ar fi dat zece ani din viață ca să nu fie dus la poliție, de care avea groază, ca toți oamenii cinstiți, fricoși și cu închipuirea ferbinte. Pe când se lăsa mânat de polițai, mintea lui făcea sforțări cumplite să găsească ceva care să-l mântuie; dar în zadar, nu avea nici o rudă sus pusă, nici un protector temut, de care să vorbească întru dovedirea cinstei lui.

Și avusese destulă dreptate să se teamă. A fost mai întâi bătut la spate ca copii mici, apoi la tălpile picioarelor, fără furie, cu răbdare și răzbit. Polițaiul credea că Oprea Călmățui e un asasin, care reușise să se ascundă. Văzându-l că se jelește, plânge și ține morțiș să spuie că e om cinstit, polițaiul rosti înțelepțește:

— Moise! prinde un motan! Pe ăsta numai cu motanul la sac o să-l facem să mărturisească.

Peste un ceas, Moise, ipistatul, intră în beciul poliției cu o mătă de ceafă și cu un sac pe umăr. Pantalonii și izmenele lui Călmățui fură scoase de tot. Omul suspect fu băgat în sac, chircit acolo, ca să i se poată lega gura sacului tocmai în jurul gâtului, dupăce însă vor

băgă în fundul sacului pisica adusă. În beci erau numai trei inși: Cireș, Moise și Oprea Călmățui.

Polițai și ipistat ridicară în picioare pe o masă, aduse anume, pe „individ“. Cu o cravașă, însuși polițaiul lovea cu sete, nu în om, ci în motanul care stă în sac, ghemuit sub om.

Când pisica, și ea înspăimântată, primea o lovitură, cercând să fugă și arsă de durere, își înfingea ghearele în carnea omului. Cravașa izbiă mereu în spinarea mâței, și ghiarele se înfingeau cu disperare; Oprea urlă, lighioana miorlăia. Ingrozit de ceiace i s'ar mai fi putut întâmpla, Călmățui renunțase la spatele lui, și ținea amândouă mâinile dinainte.

Cravașa cădea mereu peste sac, polițaiul și ipistatul râseseră la început, dar le trecuse pofta de râs. Paul Cireș începuse și el să urle, descurajat și enervat că suspectul nu mărturisește.

— Spun tot! Am ucis! răcnii în sfârșit Călmățui.

Chinul se curmă. Paul Cireș descoperise pe un mare criminal.

— Dă-i să mănânce bine, și vezi Moise, să nu ți scape! porunci polițaiul și se duse să vestească pe procuror, că a descoperit pe au-

torul a două crime, amândouă făptuite în satul lui, în Cosmești, acum doi și trei ani. Călmățui declarase că a ucis pe preotul satului și pe un ovrei, hangiu.

Asasinul părea liniștit. Nu făcea nici o încercare să evadeze. Primise o cutie de vasilină și 'și ungea rănilile. Nu putea stă pe scaun și dormea pe pânțele.

Cireș, nevastă-sa, copii lor, străluceau de fericirea faimei. Tot Vasluiul vorbea de asasinul fioros, prins numai mulțumită dibăciei și pătrunderii domnului polițai. Fotografia ucigașului și a iscusitului descoperitor au fost trimise de corespondentul ziarelor la București.

Sarcina procurorului era ușoară. Ce-l mai putea descoase pe asasin, când polițaiul reușise să smulgă tot ce era mai însemnat! Adus înaintea lui, Oprea Călmățui privea liniștit pe ziduri, privea către ferestre, în văzduhul albastru de afară. Procurorul îl cercetă cu coada ochiului, plin de o îndoială neînțeleasă. Nu i se părea firească descoperirea polițaiului, așa, dintr'odată. După câteva întrebări puse ucigașului, se crezù dator să întrebe la telefon pe primarul comunei Cosmești, dacă 'și aduce aminte de cele două crime, și dacă-l cunoaște pe Călmățui.

Speriat și neînțelegând bine întrebarea procurorului, notarul Cosmeștilor, în loc să răspundă, întreba el :

— Părintele a plecat acum două ceasuri din sat... Ziceți ca 'l-a omorât cineva?

— Un singur preot aveți? întrebă procurorul.

— Numai unul. De douăzeci de ani slujește părintele Soare la noi! spunea notarul.

— Bine. Dar n'a fost ucis niciun popă acolo la voi, acum doi, trei, zece ani?

— Nu se pomenește! răspundea Cosmeștii.

— N'a fost de-asemenea ucis un hangiu, un ovrei? stăruia procurorul.

— La noi, nu! Avem pe Kahane; are șapte copii și e roșu, e'n putere.

— Dar cunoști pe un anume Oprea Călmățui?

— E din satul nostru. E hoinar. Vine, pleacă, muncește pe la orașe; e mai mult târgoveț. Are însă casă și părinți aici.

Procurorul nu mai stăruie. Lăsă telefonul și se întoarce către Oprea, pe fața căruia licărea o lumină de speranță și se citea o mare frământare. Pricepuse ceva din cele ce se vorbeau la telefon, dar nu cutezà să creadă în fărâma lui de nădejde.

Cu glas înduioșat, fără să vrea, procurorul, care erà un sceptic dulce, se răsti oleacă :

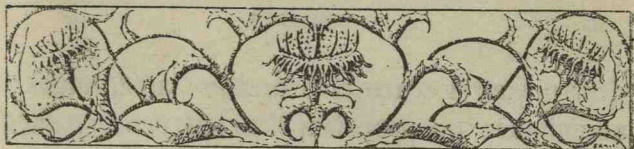
— Dece minți, omule? Când ai ucis și unde, un popă și...

Stând în genunchi, ucigașul izbucni într'un plâns cu hohote mari. Tot trupul îi tremurà ca piftia. Iși lăsă lacrimile să curgă, să-i ude fața, să-i ude hainele.

— Dacă m'au stâlcit, domnule procuror! isbuti să vorbească asasinul. Mare batjocură au făcut din trupul meu. Dacă mi-aș da jos pantalonii, v'ați spăimânta și ați plânge cu mine, de halul în care m-au adus. Mai bine aș fi ucis un om și aș fi mărturisit dela început, fără chinuri. Știți ce însemnează motanul la sac?

Procurorul își șterse ochii, înciudat că-și da pe față slăbiciunea inimii. Omul învinovățit, vorbeà mereu, printre suspine, cu toată sfiala firii lui.

TRUFIE.

Casa bătrânească, cu acoperișul țuguiat ca o căpiță de fân, pe vremuri ca o piramidă, cum sta întoarsă cu spatele la drum, părea că e supărată pe noua înfățișare a străzii, cu surate ce nu-i mai semănau. Rămăsese singura casă veche, ca de țară, în strada Pâclei, printre clădiri de cărămidă, cu ferestre mari, cu ciubuce meșteșugite, cu acoperișuri înclinate. Numai ea rămăsese ascuțită și scundă, cu tablele de tinichea aruncate parcă de întâmplare pe căciula ei, ciuruite, ruginite, pătate ca de o boală. Din an în an era tot mai stârcită, intra în pământ, dar aștepta pe semne să treacă veacuri, ca să piară cu desăvârșire, ca un mușuroi de orbeți. Nici un perete nu i se surpa,

deși primăria, care o osândise la dărâmare, amenințase pe proprietarii ei cu proces, dacă vor căuta s'o mai îndrevenească. Curtea, în care privea ca pe sub sprâncene prin ferestrele-i mici și sîrânte, era mai joasă decât trotuarul străzii cu două palme. De cum intrai, coborai în trecut. Uitai înfățișarea străzii, nouă și prozaică. Treizeci de porumbei se ridicau dela pământ, nu peste case, erau deprinși cu oamenii, ci se săltau mai departe, guguind, călcând cu eleganță, privind în dreapta și'n stînga, ridicând mereu ciocurile. În dreapta, în fund, închisă cu câteva șipci, se afla brazda meiului. În câte-un an, pe locul acela se pune porumb, ca să se mai întremeze pământul neodihnit. Găini, rațe, se amestecau la olaltă în căutarea grăunțelor, sub umbra unui nuc uriaș, a doi pruni ca ramurile revărsate și-a unui zarzăr năpăstuit.

De prisos treceau anii peste colibă, gospodăria pânzarului Iordan nu se mai schimba. Primăvara, pe vreme însorită, Ilie, feciorul lui Iordan, învăța pe prispă, citea romane, pe când toți ai casei, și muma și cele două surori, treceau tiptil pe lângă el, după treburile casei, ușor, cu sfială, ca să nu-i turbure liniștea învățăturii. Iordan sta rare ori ziua pe

acasă. Pe atunci nu se pomenea de repaos duminical. Pânzarul se afla de obicei pe la târguri, cale depărtată, — după cum se întâmpla. Era și el unul dintre micii negustori ambulanzii, care merg din târg în târg, cu câteva trâmbe de pânză la spinare; rabdă toate schimbările vremii, dorm pe unde apucă, cu tot avutul la căpătâi, — dorm epurește sau se uită la nori ca arendașii.

Ilie, băiatul bietului negustor, ajunsese până la universitate, era student la drept. Multe sudori și junghiuri îl costaseră pe tată-său învățătura flăcăului, și mai ales de multe se lipsiseră cele două surori ale lui, Frosa și Lina. Dar în schimb, erau mândri toți. Ilie își biruia în fiecare an examenele, parcă într'adins ca să se opintească și mai dârz tată-său la muncă, iar fetele să se lipsească și de șorțul de stambă, singurul lucru nou ce și-l făceau vara, ca să stea la poartă Duminicile.

Dar numai Iordan, n'ar fi putut scoate la capătăi cheltuiala felurită a flăcăului. El însuși muncea: da lecții la băeți de liceu, ba și de clase primare.

Pânzarul Iordan, când intra în strada Păclei, întors cine știe de pe unde, mai întâi pălmuia cu o privire înverșunată clădirile de că-

rămidă, care-i făcuseră casa și mai scundă și mai veche, și-apoi. numai decât, purtându-și gândul la Ilie, fala lui, simțea că le disprețuște. De cum se gândea la el, își îndrepta spinarea încovoiată de trâmba de pânză de pe umăr și, drept ca o faclă, pășea măreț, cu toată statura lui mărunță.

Fetele lui, Manda, nevastă-sa, când dădeau cu ochii de el, plin de praf, cu samarul pe umăr, îi deschideau repede poarta, să piară în curte, căci se rușinau cumplit; dar numai decât, pentru acelaș Ilie, student în drept, disprețuiau părerea lumii. Toți erau mândri, dar nici unul nu era mai trufaș de Ilie, decât chiar el.

Fiecare carte citită, examenele trecute fără greș, toate discuțiile cu prietenii, îi pusese câte-o cărămidă la soclul de pe care privea lumea, cu pieptul scos afară, cu ochii sclipitori de încredere în sine. Zâmbetul, bunăvoința ce i se arătase, ca și vrăjmășiile ce întâmplător le stârnise, nu trecuseră pe lângă el neoprite și necercetate. Le cernuse prin singura lui sită și le silise să-i lase pe masa lui de visuri — pulberea de aur a convingerii că el, Ilie Iordănescu, e un om deosebit. Când i se povestea o nedreptate, tânărul nu se re-

volta ; ci surâdea spunându-și : — Mie nu mi s'ar putea face la fel !

Tânărul acesta frumușel, harnic, isteț, cu replica pe vârful limbii, nu se îndoia de el în nici o parte, se credea om desăvârșit, ba mai mult decât un om. Dacă i-ai fi spus că nu e filosof, că nu e poet, nu e orator sau muzicant, ți-ar fi răs în nas. El era sigur că nu putea exista o mai înaltă menire ca aceea ce o simțea la tot pasul în spiritul lui. Era sigur că orișice ar fi putut să fie și să ajungă, dacă ar fi vrut, și dacă ar fi avut răgaz mai puțin decât oricare altul.

E drept că el n'avea odihnă, și că sărăcia îl mânase pe calea cea mai scurtă și mai banală a izbândeii : era student în drept.

Când privea înainte-i, peste licența de avocat : boulevard neted, cu clădiri uriașe, cu castani plini de buchete roșii, așa i se năzărea viața. Vorba „eu“, care ne strivește uneori în praful nimicniciei, printre gănganii, ne încurcă, ne turbură și ne desnădăjduște, așa cum o rostea tânărul acesta nu se poate scrie cu cerneală sau spune cu gura jumătate, ca să-și piardă importanța de masiv și solitar. Eul lui era subliniat cu fosfor, sau, dacă voiți, era făcut cu pietre scumpe pe un petic de catifea

brodată cu aur. (Văd și-mi pare rău, că vorba petic cade între diamante și aur).

Din desăvârșirea minții și a sufletului lui, adevărată bogăție, el nu dăruia nimănui nimic. Splendoarea pe care o făurea, nu o împărtășia decât sieși, pentru că nimeni altul n'ar fi fost vrednic de ea. Atâtea speranțe își scoteau capul de zeități desăvârșite, printre norii luminoși ai visurilor lui, în ceasurile de răgaz, dar Ilie nu-și mărturisea vedeniile, nu-și împărțea avutul. Știa bine ca părinții lui se mândresc cu el, dar nici pentru atâta nu le era recunoscător, părându-i-se firesc să fie așa; Ilie credea fără să se turbure și fără să se si-lească, cu candoare : că oricare alt părinte și-ar fi făcut o fală dintr'un fiu ca el, Așa fiind, se putea un om desăvârșit ca el, să se măgulească cu bucuria unui pânzar ambulant și a nevestei acestuia.

O singură slăbiciune și-a îngăduit-o într'ozii, față de părinți.

Eră într'o dimineață de primăvară. Porumbii coborau și se urcau la culcușul lor cucuiat pe patru stâlpi. Vrăbii hrăparețe se strecurau îndrăznețe printre orătiile curții. Soarele lumina bogat, fericit și hotărât să împrăștie pretutindeni căldură și lumină. Tăcere sfântă, aer

proaspăt; viața respiră și crește pe tăcute; râdea mulțumită de însuflețirea ei. Ilie stă cu brațele încrucișate pe piept, în mijlocul ogrăzii. Privi când la mugurii deschiși pe ramurile puține ale zarzărului, când cu stăruință, la coliba lor șoldie.

După ce privi îndelung scunda casă părintească, intră în ea și aduse afară pe prispă, la masa lui de lucru, o coală de hârtie, un creion și linia. Desenă bine și curat desenul liniar.

După câteva minute schișase pe hârtie, casa pe care și-o închipuise el în locul celei bătrânești: șase camere mari, o sală, bucătărie, pivniță, magazie. O asemenea casă ar fi dorit el să ridice pe pământul părintesc. Cu coala în două degete veni în bucătărie să-i arăte maică-si planul făcut. Erau de față și surorile lui.

Pentru semănatul unor speranțe atât de frumoase, nu eră zi mai nemerită ca aceia. Sufletul bieteii mame se mai însori odată la vederea planului făurit de fiu-său. Nici ea, nici bărbatu-său, nici fetele nu-i ceruseră lui Ilie niciodată, măcar pe departe, să le făgăduiască ceva pentru viitor.

Dar sufletul omenesc se întoarce dela răsărit la apus, dela poezie la scârbă, dela D-zeu la dracu, cum numai gândul poate să se în-

toarcă și să alerge. Ilie, după ce le-a arătat fetelor și măsi unde vin odăile, bucătăria și celelalte, s'a tras la masa lui de pe prispă, și acolo, sprijinindu-și capul pe pumni, s'a gândit adânc cât de mult i-ar fi priit lui să se fi născut din oamenii altei case, mari, din oameni cu nume frumoase, bogați și temuți.

A simțit omul desăvârșit, în ceasul acela de gândire cumplită, după unda de bunătate și de milă ce'i muiase inima, pentru calicii lui de părinți, că e departe de ei ca soarele de praf pe care'l încălzește, că nu le seamănă cu nimic și că nu'i iubește decât poate dintr'o slăbiciune. Intrucât el... era al lor? Cu trupul: da, pentru că-l născuseră. Dar mintea și sufletul lui n'aveau de părinți pe pânzarul Iordan, umilit și mărginit cum îl vedea el că este, și pe Manda mahalagioaica. Trebuia oare ca pe aripele lui de propășire, de înălțare către deputăție, către ministere, de ce nu? să poarte două sdrențe omenești? Lumea, pricepea bine Ilie, nu'ți poate erta obârșia, nu te poate crede lumină când răsari din gunoi.

În ziua aceea, frumoasă și înălțătoare, Ilie a clocotit ca un vulcan de noroi, și pentru întâia oară n'a văzut înainte-i bulevardul neted și luminos. Viitorul se încrunta posomorât ca

o iarnă, iar vântul restriștii șuera crâncen printre stejarii despoiați ai ambițiilor lui. S'a gândit în ceasurile acelea cumplite să-și ia lumea în cap cu licența de avocat în buzunar, ca să ajungă pe puțin guvernator într'o colonie europeană; dar și-a răspuns că nu cunoaște bine altă limbă decât cea românească. S'a gândit să se strecoare, și mai apoi să se înfigă, într'un oraș de provincie, unde n'ar fi avut mult de furcă până să ajungă, dar i s'a părut prea efină gloria, prea strâmt un oraș de provincie pentru el. Ii trecuseră prin minte falșificarea actelor lui de botez, schimbarea numelui și până și gânduri criminale îi încolțiseră în cuget.

De izbânda lui mare, care anume nu se întrebese, întrucât niciodată nu-și cunoscuse lămurit mijloacele, nu se îndoise. Ea trebuia să vie, trebuia să se ivească din perindarea împrejurărilor, din scânteerea neprevăzută a minții lui, la momentul cel mai potrivit.

Negreșit că avea să sboare din cocioaba părinților, ca un vultur slobod și fără de slăbiciuni pentru găoacea fărâmată și murdară din care a eșit. Iar într'o zi, când va avea bani în deajuns, le va răsplăti ostenele și desiluziile, negustorește! dacă îi vor făgădui, ca

niște oameni cuminți, să'i dea pace. El se putea lipsi până și de salutul lor.

Mintea i se mai limpezise, după icoanele negre ce-o bântuiseră; venise rândul amintirilor, când poarta se deschise și epistatul secției se arătă în curte.

— Bună ziua, domnule Iordănescu, zise omul polițienesc, nu uita și prezintă-te poimăine la circumscripția a noua, în strada Labirint. Ai să tragi sorții. Ai împlinit douăzeci și unu de ani. Te așteptai?

— Mă așteptam. Dimineața? Intrebă Ilie.

— Da. Dumneata ai să faci numai un an. E greu de alții, care fac trei ani, adăogă agentul, plecând.

Fetele pânzarului Iordan crescuseră mari, de măritat; una avea nouăsprezece, alta șaptesprezece ani. Poate că le-ar fi dat ghes, inimile lor tinere, să fie sprintene, să facă cunoștințe, legături de dragoste, să nădăjduiască la măritiș. Respectul pentru nenea Ilie, fratele lor, le luă toată sprinteneala și par'că și toată vremea. Munceau și ele și mama lor în gospodăria mică și săracă, făcând de multeori una după alta aceeași treabă, ca s'o desăvârșească pentru el! Ca să-i placă lui nenea Ilie, curtea plină de porumbei și de vrăbii trebuia să fie

de zece ori pe zi măturată. Puținele lor albături erau nevoite să le spele des. Ingrijirea cotețelor cerea migală mare. Pentru odaia lui Ilie și pentru vasele în care-l serveau pe el, trebuia o deosebită îngrijire.

Bietele fete nu știau cum să se poarte cu cineva de seama lor, cu un dulgher, cu un mecanic, cu un tipograf, pentru că nu știau dacă aceștia sânt sau nu de teapa lor. Ca surori ale lui nehea Ilie, nu puteau vorbi cu niște pârlâți de meseriași; ca fete ale pânzarului Jordan, sălășluind în cea mai dărăpănată casă din mahala, și fete fără nici o para drept zestre, ar fi trebuit să primească cu bucurie curtea oricui. De aceea, cu tot sacrificiul lor respectuos și iubitor, se simțeau mult mai la largul lor, erau vesele când nu stă el Dumineca acasă. Și el nu prea stă. Când stă acasă, ele nu eșeau nici până la poartă.

Mai ales Lina, fata de nouăsprezece ani, care muncea în două cu măsa, toată săptămâna, ducea jindul Duminicilor și dorea să le ie sărbători. De pe la patru după prânz eșau la poartă toți vecinii; bătrânii și bătrânele stăteau pe scaune, fetele se plimbau dela un căpăt la altul al străzii. Băeții de prin mahala receau și ei, dădeau bună ziua pe la porți,

intrau în vorbă cu fetele. Seara, câte un a'ai de flăcăi trecea mândru, dus de legănarea unui vals cântat din armonică, și se oprea scurt la mesele scoase afară ale unei cârciumi de răspântie, ca să fie văzuți.

Schimbarea de vorbe, de priviri, de bună-ziua, hainele de sărbătoare, armonică și cheful flăcăilor, alcătuiau petrecerea zilelor de sărbătoare, pe care Ilie o strică, dacă stă acasă.

În Iunie, feciorul unui moșier, un coleg de universitate al lui Ilie, îl chemă pe studentul sărac la el, la țară. Ilie nu pregetă, mai ales că din toamnă avea să-și înceapă stagiul în armată.

Fără el; casa veche se făcù mai primitoare, fetele mai blânde, mai prietenoase. Câțiva flăcăi de prin împrejurimi întârziău tot mai des seara prin fața porții lor. Doi începuseră să se abată și ziua. Porumbeii sburau des acum din curte peste case, începuseră să se sălbătăciască, tot văzând chipuri străine.

Manda ar fi voit să-și mărite fata cea mare, dar toți tinerii se învârteau vădit pe lângă cea mică. Era frumoasă fetișcana, smeadă cum era, rotundă la față, cu privirea albastră și scânteetoare de mândrie, cu trupul subțire și mlădios. Cu Frosa toți se arătau prieteni, dar

numai atât. Făptura ei nu era înzestrată cu nimic deosebit sau frumos. Era plină de cusururi: fața pământie, ochii sterși, gura largă. Toți cei ce dădeau ocoale casei lui Iordan, veneau cu îngăduirea Frosei, ca prieteni ai ei. Ea mijlocea apropierea streinilor de soră-sa, fără nici un câștig pentru ea, fără să se plângă, fără să bănuiască, veselă că petrece. Lina învăța să se prețuiască din toate măgulirile băeților, dar nu-i da nici unuia pas să se apropie. Ii dăruia nepăsătoare pe toți soră-si, ca și cum avea pus de-oparte ceva mai de seamă.

Nu de multă vreme, într'adevăr, trecea zilnic prin strada Pâclei un avocat tânăr. Zilnic trecea și-i cerceta gândurile 'n ochi; o întreba cu un zâmbet, își ascuțea, încălzea și își topea privirea în albastrul ochilor ei. Incetinirea mersului, aerul lui de suferință cerșetoare de mângăeri și tovărășie, mărturisirile și făgăduelile ochilor lui, ca și vârsta ei neștiutoare și dornică de-a ști și de-a simți mai curând; visurile-i parfumate ca teii și amețitoare ca vâltorile luminate de soarele verii: o fermecară în cele din urmă. Lina se îndrăgostise de avocat.

În vremea asta, studentul Ilie Iordănescu își făcea serviciul militar la Dadilov. Nu venea zilnic acasă. Într'o seară văzuse în umbra

unor case de pe o stradă apropiată de a lor, pe un individ cu pălărie tare strângând în brațe o siluetă subțire de femeie, care ar fi putut să fie soră-sa,—dar el nu se gândise la ea. Petrecuse, purtând în minte o clipă, imagina perechei îndrăgostite și o uitase. Venea dela gară. ostenit și dornic de lene și visare.

Tocmai atunci își luase o permisie de opt zile și, plictisit cum era de muștruluiiala din cazarmă, se hotărâse să stea acasă, întins în pat, cu mâinile căpătâi. Nu mai avusese răgaz să viseze la planurile lui nelimpezi, la viitorul luminos de după licență. Acasă putea să stea. Una din cele două odăi era socotită de toți ca a lui. Putea să stea ceasuri întregi singur, neturburat — decât de viforul de afară și de grija sobei calde.

Dar or cât nu se interesa el de casa părintească, de data asta simți nedeslușit că o taină posacă și mahnitoare apăsa dărâmătura lor de cociobă. Era aiurit de atâtea gânduri oprite de exercițiile ciudate, nefirești ale serviciului militar; era ostenit trupește, dar tot simți că se feresc ai casei să'i vorbească, și că sânt triști, cu pricină.

La prânz, chemă pe Lina să'i întindă masa. în odaia lui, dar fata cea mică nu se arătă.

Nu era acasă. Pe seară o chemă iar, ca să șteargă lampa și să'i toarne petrol. — Lina nu era acasă. În locul ei venea Frosa. Iordan, bătrânul, nu se afla în București, — cine știe pe unde își desfăcea trâmbele de stambă și barchet.

Un om gros, vârstnic, cu fața ciuruită de vărsat, cu ochii mici și osteniți, intră în odaia lui Ilie. Amândoi bărbații se priviră mirați. Streinul închise ușa în urma lui și așteptă. Așteptau amândoi să înceapă celălalt vorba. Ilie stă lângă masă, în picioare, în lumina galbenă a lămpii, aproape mâniat. Grosul tuși de câte-va ori, ocoli odaia întunecată cu ochii, scuipe lângă sobă și zise domol :

— Dumneata ești băiatul lui Iordan ?

Nemuțumit de mosafirul ăsta, revoltat și curios, Ilie măsură pe strein din creștet până'n tălpi, în semn de dispeț, și răspunse cu o întrebare :

— Da dumneata cine ești ?

Fără să se supere, omul dădu din cap, plin de amintiri :

— Poveste lungă!... Unde'i maică-ta ?

— Du-te'n odaia de alături. E acolo.

Streinul dădu din cap, în semn de înțelegere. Ar fi voit să se odihnească mai de grabă,

privea lung la un scaun. Totuș, fără să șovăiască, spuse :

— Bine, mă duc. Frosa'i acasă și ea?...
Ce fată harnică! N'are nevoie să fie frumoasă..
Poate nu știi dumneata de ce e vorba...

Streinul își mai roti ochii odată prin cameră și plecă dând din cap încetinel.

Ilie auzia sunetul glasurilor din odaia cealaltă. Vorbeau maică-sa și necunoscutul. După câteva minute, pentru că larma vocilor numai conținea, el nu mai putu să rabde :

— Mamă! strigă el, ia vino'ncoace!

— Cine'i ăsta? o întrebă el pe măsa, de cum se ivise.

Bătrâna plecă ochii în pământ, cu gândul la altă taină, mai dureroasă, și zise apoi :

— Ți-oi spune altădată!

Apoi, pe dată, urmă :

— Un văduv. Om tare cumsecade. A rămas cu trei copilași pe cap, ăl mai mic de doi ani... Caută să se însoare. Firește, caută o fată cinstită, o fată cuminte, o fată sărmană, că n'are nici el încotrò. Și s'a gândit la Frosa noastră. E om cu stare el, e tare bun, numai cam trecut, bătrân... Știu eu ce să zic? Ce-ți spune și voi!... Și dacă l-o vrea ea!

Pe când spuneà toate acestea, cu întreru-

peri, muma se miră că fiu-său o ascultă, că tace. Când sfârși, el îi puse o mână pe umăr și o întrebă răspicat :

— Sânteți nebuni? Nu vă gândiți că mă faceți de răs, pe mine! nu pe voi! Adică da! ce vă pasă, ce aveți voi de pierdut? voi nu luptați cu părerea lumii: n'aveți nevoie să îngenunchiați pe toți îngâmfaii norocului și ai numelui, să zdrobiți piedici uriașe! voi stați pe loc! muriți în cocina asta. Să nu se mărite Frosa! li arde de măritiș?

— Ea nu vrea nici s'audă! căută să-l potolească bătrâna.

— Dumneata va să zică vrei! vrei s'o vinzi, și ocară să rămâie a mea, nu a voastră! Eu es în lume! eu am nevoie de cinstea lumii!

Manda se strecură din odaie, făcută ghem.

È drept că nici Frosa nu primea să se căsătorească cu vădanul, om de aproape cincizeci de ani, urât, tată a trei copilași. Se știa tânără și nu se socotea atât de urâtă, pe cât eră.

Dar se întâmplase ca tocmai în vremea stăruințelor văduvului, Lina, fata cea mică a lui Jordan pânzarul, să fugă de acasă fără urme nu se bănuia unde. Fuga asta schimbuse fața lucrurilor, le muiase femeilor toată mândria și le desmetecise din înfumurarea lor. Și Frosa

și maică-sa așteptau cu groază întoarcerea lui Iordan, ca să hotărască el, ce va voi, și se păzeau de Ilie, ca de mare primejdie.

Vineri de dimineață, Ilie băgă de seamă că soru-sa cea mică lipsește de acasă

Mâniă lui se răsuci ca un vârtej de vânt în odăile sărace și vocea i se schimbă într'un răget de fiară. Maică-sa și soră-sa, tăceau tremurând, pietrite. Nu aveau ce să răspundă. Ele nu știau nimic. Vedeau și ele că Lina s'a necinstit; nu știau nici cu cine și nici unde se află. Ingrozite de zgomot, care putea străbate pereții și da în vileag lumii rușinea casei, tăceau și-l rugau doar cu ochii pe Ilie, să-și potolească furia.

De când fugise Lina, se fereau de ochii lumii, de par'că ar fi fost ele vinovate, Muma spumegase și ea împotriva netrebnicei, dar pentru că n'o știa unde este, pentru că pierise fata pe care o zi n'o depărtase de lângă ea, începù în curând să-i ducă grija.

Și ea și Frosa, fără să-și mărturisiască una alteia, o doreau și-o ertau, îngrijate de viața ei. N'ar fi îndrăznit s'o apere. Tăceau. Acum însă pricepeau că o faptă, orcare ar fi ea, odată săvârșită, e mai cuminte s'o erți și s'o ascunzi, când e făptuită de ai tăi. S'o ascunzi,

pentrucă lumea neavând niciun interes să ți-o micșoreze, nu numai că nu găsește scuze, dar o mai și mărește.

În cele din urmă, furia lui Ilie își potoli fur-tuna, înfrântă de oboseală și de zădărnicie. Nu erà nimic de făcut. Trufia lui însă nu putea să se mulțumească cu asemenea încheere blajină, și el se hotărî cu îndârjire s'o caute pe ticăloasa și s'o pedepsească. Nu i se cădea lui să lase lumea în părerea că a fost nepăsător în asemenea împrejurare, ci se cuvenea să afle că el știe să osândească vinovăția și stricăciunea. Vrând, nevrând, surorile lui făceau parte din onoarea lui.

Erà la sfârșitul lui Noembrie. Iarna, în anul acela, venise de vreme cu zăpadă și vifore și, deodată, își sleise urgia. Zile de toamnă târzie, fără ger, fără vânturi, făgăduiau un Crăciun tânăr ca un Paști. Până și curtea casei lui Iordan erà uscată, iar porumbeii, înfoiați în pene, alegeau de pe pământul bătătorit grăunțele de meu răvășite.

Duminecă dimineața, Ilie se bătù cu palma peste frunte și sări din patul în care stà întins. Bănuiea unde putea să fie soru-sa Lina. Îl văzuse și el pe avocat dând târcoale casei, salutând-o pe soră-sa, iar ea mulțumindu-i.

Avocat! se gândeà Ilie. Tocmai avocat, ca să mă întâlnesc ca mâine la tribunal cu el, și să-mi rîdă în nas. Să spună și altora că a trăit cu soră-mea! Eu trebuia să am surori? Ce fel de surori mi s'ar cuvenì mie? Frosa și Lina, ce mai pereche de surori! Și ești osândit să le porți în cârcă, pentrucă ai avut nefericirea să te naști și tu în casa în care s'au născut ele, și nu poți să te scuturi de asemenea samare, oricâte merite ai aveà. Sânt ele pe drept surorile mele? Au inteligența, cultura, simțirea mea, care se înfioară ca fața unui lac, la cea mai ușoară adiere de dispreț a cuiva, la cea mai subțire ironie?

Propriile lui gânduri îl înfierbântau. Se îmbracă zorit, își încinse sabia de soldat și plecă într'un gând. Casa avocatului erà aproape, după biserica din colțul străzii, a douăzecea casă.

Atent cum priveà întotdeauna trecătorii de pe drum, i se mai domolì mânia. Peste câteva clipe aveà să deà ochii cu un om, cu un om nu de rînd, cu un avocat. A! trebuià să fie cu băgare de seamă! De altfel, cu el, cu seducătorul, n'aveà nici în clin nici în mîneacă. Și apoi nu știà dacà erà vorba de un seducător. Poate că soră-sa, Lina, se arătase ușuratecă, iar acela, ca orcăre bărbat, a fost gata

de dragoste. Care dintre bărbați ar ocoli o fată zâmbitoare? Sora lui se dusesese la avocat acasă... Ce și-o fi zis ea? mă ia de nevestă un avocat! voi fi egala lui frate-meu!

Ilie ajunse aproape de casa avocatului. În minutul acela, Lina sta cu fruntea lipită de geamul rece al ferestrei dinspre stradă, privea înainte-i, fără să vadă, gândindu-se, cu inima strânsă la supărarea cășunată de ea celor de acasă. Ii era dor de colibă, de toți ai ei.

Ilie o văzù, se cutremură ca lovit cu o urzică pe gât și se repezi, fără să pregete, la fereastră. Bătù cu pumnul în cerceveaua de lemn a ferestrei; pesemne ca să nu spargă sticla. Fata fugise dela geam.

— Vin să dau ochii cu tine! Ticăloaso! țipă el.

Privi înjuru-i. Trecătorii, depărtați, nu putuseră pricepe ce căuta el acolo. Intră pe poarta casei, ca să se țină de cuvânt. Ușa sălii era dată în lături. Când intră în sală, un domn tânăr, frumos, eșise pe pragul unei camere.

— Ce cauți domnule? îl întreabă acela.

— Știi dumneata bine ce caut! răspunse răstit Ilie, hotărât să nu facă scandal. Unde e fata care privea adineaurea la fereastră?

Avocatul își trecu mâna prin păr și vorbi repede :

— A fugit aproape goală, când te-a văzut pe dumneata.... Dar vorbește cu mine, aici e casa mea.

— Nu te cunosc domnule, și nici nu vreau să-ți fac cunoștința. Unde este ?

— A plecat ! Îngăimă avocatul, făcând pe nepăsătorul.

Cu tot sângele lor rece, amândoi se temeau de scandal. Și teama lor îi făceau cu totul nepotriviți cu rolul ce îl aveau. Ai fi zis că sânt doi actori proști, cari nu știu ce să facă cu brațele pe scenă. Avocatul își trecea mereu mâinile prin păr. Ilie mișcă nervos din umeri și, pentrucă n-avea curaj să privească în față pe cel căruia îi vorbea, se uită chiondărâș, când în dreapta, când în stânga. Eși din sală în curte, cu aerul unui om care caută și abia se stăpânește. Găsi ce căută. În fundul curții gardul era rupt, așa că oricine putea, fără trudă, să treacă dincolò, în grădina vecină. O fâșie lungă, o bucată din fusta Linei spânzură de gardul dărăpănat. Pe acolò fugise soră-sa, ca să-i scape.

Cu o ultimă sfortăre, Ilie se întoarse cu fața către avocat și-i spuse pripit și aspru :

— Ține minte, domnule, o să ne mai întâlnim noi!

Ilie se îndreptă către casa părintească. Nu erà însă mulțumit, nu avusese prilej să-și dovedească desăvârșirea. Numai la urmă, când îl amenințase pe avocat, văzuse un fior în tot corpul vrășmașului cutreerându-l. Atâta îl mângâia. Furia înfrânată, acolò unde fusese nevoie de frână, se întetea cu cât se apropià de casă. Ilie nu mai închise poarta în urma lui și intră ca o vijelie în curtea patriarhală. Porumbeii pașnici se înălțară în văzduh, ca goniți de erete.

Maică-sa, galbenă, dărâmată, tremurând ca făcută din bucățele, îl întimpină, ridicând brațele să-l stăvilească, și nereușind să îngâne o vorbă. Ilie clocotea.

— Unde e ticăloasa? Știu bine că e aici! am s'o caut în toate părțile! Nu mi-te pune în drum! se răsti la măsă și o îmbrânci.

El nu erà deloc sigur că soră-sa e acolo, dar trebuià să-și cheltuiască din mânie, sbuciumându-se și strigând. Se repezi în sală, s'o caute prin odăi.

Lina, cu hainele rupte, aproape goală, cu părul despletit, tremurà, ghemuită la pământ, cu genunchii la gură, în magazie. Când auzi vo-

cea tunătoare a lui frate-său, stătù din tremur, înghețã și îi veni în minte că dacã va stã acolò, aveà s'o găseascã. Ideia că aveà să deà ochii cu nenea Ilie, fala casei și a ei, ea pe care el o credea acum desfrânatã, o ridicã dela pãmânt. Aveà să fugã. Nu știã unde. Iși încordã auzul, îi urmãri mersul gãlãgios. Una dupã alta, vesele, îmbietoare, se auziau risipindu-se în aer, sunetele de aramã ale unui clopot apropiat. În bisericã aveà să fugã. Aveà să cadã la icoane, să tremure pe lespezile reci, să se roage cu lacrimi, pãnã s'o stinge, s'o sfârși așã ca fãcliile de cearã, ce le vedea înainte-i gândindu-se la bisericã, multe ca stelele cerului.

Il auzi pe frate-său trecând ca vântul din odae în odae, revenind și rãsturnând nu știã ce; îl auzi intrând în bucãtãrie. Negreșit că de-acolo aveà s'o caute în magazie.

Fata deschise ușa și se repezi în curte, pe poartã, pe stradã. În poartã i se mai sfâșie și bluza; fusta i se sfâșiascã de gard. Cu părul despletit, cu ghetetele deschiate, cu hainele fãlfãind, fugeã pe drum ca o spaimã, cãtre bisericã. Cerșetorii de pe treptele locașului de rugãciuni, ridicarã capetele lor nepieptãnate, și-și tremurarã privirile pline de întrebare pe urma fãptuirii aceleia care trecuse ca o sã-

geată printre ei. Ea dădù buzna printre oameni, cu ideia, pironită în minte, să se roage și să plângă, să cerșească îndurare pentru fapta ei.

Credincioșii, gătiți în hainele lor cele mai bune ridicară capetele scandalizați. Babele, muerile de tot felul, își șoptiră repede una alteia, într'o frământare fără pereche: „Ar trebui s'o dea afară! dați-o afară oameni buni!...“ „E despletită, e descheiată, mare rușine! mare păcat!... În locașul în care se întemeiază cununiile și se săvârșește botezul!“ „De unde-o fi scăpat, Doamne? Asemenea ticăloase în casa lui Dumnezeu!“

Scoși din fire, trei bărbați, care se aflau de față, și paraclisierul, o opriră în mijlocul bisericii. Insuși părintele coborî din altar, posomorât, mâniat.

— Nu sânt nebună, lăsați-mă! Nu sânt nebună! Am venit să mă rog pentru păcatele mele! Lăsați-mă să mă închin, că nu mă mai rabdă sufletul!

Printre rupturile hainelor i se vedeau picioarele; pieptul, brațele rotunde de fată tânără. Părul, despletit, încâlcit, îi cădea pe umeri ca niște unde de ploaie neagră, ca un doliu.

Lumea o trăgea de haine, de mâni, s'o dea afară din sfântul sălaș...

— Nu mă mai rabdă cugetul! Vreau să mă rog, să mă spovedesc! se sbătea ea.

Preotul, om tânăr, își stăpânea un zîmbet. Lumea era furioasă, Sfinții afumați, mai mult goi decât învesmântați, priveau în turlă, nepăsători. O pânză de soare curgea pieziș în pântecel bisericii.

Lumea vorbea, striga, se sbuciuma împrejurul fetei îndărătnice. Ea se lăsa grea jos, pe lespezi; trebuira s'o târască

„Spurcă sfântul locaș!“ „Trebue să fie nebună!“ „E fata lui Iordan pânzarul; nu e poamă bună!“ „Goală și despletită'n biserică!“ strigau femeile spumegând.

Un olar, om cuvios, o trăgea de-o mână, paracliserul de alta, femeile ajutau și ele împingând'o de spate, trăgând'o de haine.

— Nu sânt nebună! Vreau să mă închin! striga fecioara.

Privirea i se rătăcise. Se împotrivea mereu. Biserica însă nu voia s'o primească.

— Vino altădată! zise preotul, mai mult în batjocură decât mânios.

În cele din urmă credincioșii reușiră s'o izgonească din locașul lor de rugăciuni. Pe urma

ei, babele cucernice bătură multe mătăanii ca să le ferească Dumnezeu de pierderea minții și-a rușinii.

... Acasă, în strada Pâclei, după vâlmășagul și durerea pricinuite de Ilie și de a doua fugă a fetei celei mai mici, mama se simți povățuită și datoare să-și îndemne copila ce rămânea sub paza ei, ca să se mărite în cinste cu negustorul Drăghici, văduvul cu trei copii.

Ilie se scuturase de ori și ce amestec cu ai lui, părăsise casa părintească, spunând că nu va mai călca peste pragul ei.

Frosa, măsurând adânc nenorocirea soră-si, mai frumoasă, mai plăcută și mai tânără decât ea, și gândindu-se la tată-său, pe care trebuiau să-l împace cu ceva, să-i dea alte gânduri, care să înlătore pe celelalte, mai ales pe cele privitoare la Ilie, primii supusă cununia cu văduvul.

Ilie plecase la cazarmă, supărat pe toți ai casei, știind ce'i rămânea de făcut, hotărît. Cinstea lui curată, întreagă, țeapănă, știutoare de valoarea ei, îl sileă să se despartă de surori, de părinți, îl desrudia de ei toți. Un mai nemerit prilej de despărțire demnă, poate n'ar fi găsit altădată.

Când a venit acasă pânzarul Iordan, nu s'a putut odihni, cât îi cerea obida lui de trei săptămâni îngrijorate, când în ger, când în noroi, când cu pagubă, când cu un fleac de câștig. I-au fost povestite toate cele întâmplate, ca să înghită dintr'odată paharul cu amarăciuni, să nu mai întrebe și să nu se înfurie de două ori la fel. Și-a fost poate mai bine așa. Ascultându-și femeia, omul a vrut să se ridice de câteva ori de pe scaun, să-și bată nevasta nechibzuită, dar și-a trosnit ceafa, și-a smuls mustața și-a rămas pe scaun, ascultând până la sfârșit.

„Poate că nu înțeleg bine“ își spuse el de câteva ori și tot el își răspunse : „înțeleg eu bine, dar n'am ce face!“ I se păruse că se cufundă tot mai adânc, tot mai afund, dar, pentrucă se simțea că trăește, viu, nevătămat ca și înainte, că nici sângele nu-i curge, nici carnea nu-l doare sub toate pacostile venite ca valurile de omăt să-l îngroape, se bucură, neștiind că se bucură. Poate că valurile nenorocirii erau atât de grele, de nimicitoare, încât viața însăși, care nu e a noastră și are misterioasele ei datorii, se apăra ea, și, ca să nu se înăbușe sub troene, le străbătea și eșă afară la lumină, la aer, la bucuria existenții.

Aflase Iordan că una din fetele lui, tocmai aceia pe care el o socotea și isteță și frumoasă, i-a necinstit numele lui de om sărac, harnic și mândru. Aflase că Ilie plecase, se lepădase de el pentru totdeauna, și că fiu-său jurase că avea să se țină de vorbă, iar el, așa părăsit cum era de toate speranțele unei pro-pășiri, se întărea în cuget, ca cimentul în apă. Gândul vechi, că el, pânzar netrebnic, era în stare să hrănească atâtea vieți, se mai adăogise, își desvelise frumusețea-i fără de pereche și strălucirea, în mintea lui, ca soarele peste câmpii. Nimeni n'avea să sprijinească gospodăria lui cu un ban! Nici fiu-său n'avea să-l ajute! Muncitorul își privea cu mulțumire mâ-nile și picioarele lui vrednice, se iubea și se respecta.

— N'are ce căută Ilie pe-aici! a spus el, a doua zi nevستی-si.

Pomenea rar numele lui fiu-său, care de altfel nu se mai arăta. Se mânia uneori împotriva fetei fugite, și dădù voie Mandei să pună la cale nunta Frosei cu Drăghici, socotită și de el ca foarte înțeleaptă. Ii părea câte odată rău că nu avea pentru Frosa o dragoste mai caldă, ca să-i mulțumească pentru cununia cinstită, ce-o făcea, știa el bine, nu-

mai ca să spele casa lui de ponosul necinstei. Dragostea până la jertfă pentru copii lui se case. Se schimbase omul. Acum se iubea pe sine, ca și cum mai înainte nu-și cunoscuse bine meritele.

Doi ani trecuseră peste casa părintească, cu căpriorii șubrezi, mâncați de cari, cu pereții tot mai scofâlciți. Ilie nu-și mai arătase înfățișarea țanțoșă pe poartă. Frosa se măritase cu văduvul bogat, și cu trei copii. Slugărind de dimineața până noaptea, plină de griji, de treburi și de nemulțumiri, ea venea totuș cât putea de des, cu câte un copil de mână, ca să-și rotească ochii în gospodăria dragă ei, în cocioaba părinților.

Venise și Lina odată, după șaisprezece luni dela plecare. Dacă n'ar fi fost Iordan acasă în ziua aceia, Manda i-ar fi sărit de gât, ar fi sărutat-o plângând, pentrucă nu știuse de e vie sau moartă, și i se povestise, aflase ceva din pățania fetei la biserică. Nu dăduse însă crezământ, și neavând ce să creadă, aștepta îngrijorată. Venise și Lina, se strecurase încet pe poartă, se oprise cu teamă în fața ușii, așteptând. I se bătea inima ca peștele în plasă. În casă n'a intrat, i-a ieșit Manda într-o întâmpinare, plânsă, sugrumându-și revărsările

gândurilor. Și-au stat amândouă pe prispă. Lina își ținea ochii tot pe sus, ca să nu 'și dea pe față tulburarea, rușinea, și să privească coțelul porumbeilor cucuiat pe patru stâlpi, să privească în ramurile nucului, în frunzele prunilor. Toate însă scăzuseră, erau searbăde și cumplit de sărace, — nukul se uscă, prunii se răriseră. Porumbeii fuseseră vânduți cu toptanul de Iordan la o mare nevoie. Fusesse amenințat cu rușinea tobei, bătută la poartă de dorobanțul percepției, și omul dusesese și vânduse, singurul lui prilej de înduioșare dulce, păsărarilor din piață. Se posăcise curtea fără ei. Casa nu mai părea dintr'un trecut poetic și care dăinuiește ca un cântec de demult. Tată-său, Iordan, care se întâmplase acasă când venise Lina, a stat închis în odaie, cât a șezut fiică-sa de vorbă cu Manda; iar într'un târziu a strigat pe fereastră nevستی-si:

— A plecat fie-ta?

Lina, din roșie, cum era, s'a făcut galbenă, a zis „Bună ziua mamă“! și-a plecat. Deatunci n'a mai cutezat să calce în curtea părinților, și pentru vorbele lui tată-său, dar mai ales pentrucă aflate că frate-său Ilie se lepădase de ei toți. Ea se uimise văzând casa tot așa cum o lăsase, ba mai dărăpănată, pe când ea

se așteptase să găsească în locu-i o clădire de zid, mare, cu fața la stradă și pe nenea Ilie. Ea, neștiutoare, își împruță sieși nepăsarea lui Ilie și lepădarea lui de părinți. Nu putuse să uite schița de plan de casă, pe care le-o arătase el în bucătărie, într'o zi de primăvară neasemuită. Gândul că ea le făcuse atâtea su-părări și pagube părinților, și că nu venea de cât cu mâna goală la ei, o îndepărtă cu de-săvârșire.

Și iată că într'o noapte, o bucată mare din peretele casei, tocmai din cel de către stradă, curge țărână la pământ, pe când în odaie, Ior-dan și nevastă-sa dormeau fără vise.

În zorii zilei bărbatul se trezește din somn cu ochii în stradă. Vede prin spărtura largă a zidului pe gardist, pe care nu-l văzuse în tot anul pe strada lui, răsucindu-și o țigară. Se dumerește repede, bietul om pugubaș, sare din pat, înjură și-și deșteaptă nevasta. S'aștern amândoi pe lucru, cu mânecile suflecate, frământă noroi, lut cu pietricele și bucățele de cărămidă, câte le-au putut găsi prin curte și, până seara, peticesc peretele.

În două rânduri, în doi ani dearândul însă, venise o comisie din partea primăriei, ca să-i

someze a dărâma casa insalubră și gata să se surpe, poruncindu-le să ridice alta de zid, înaltă de patru metri, cu ferestre către drum.

Peste douăzeci de zile dela surparea peretelui și cârpeala lui, Iordan se pomenește dat în judecată pentru contravenție.

Iordan s'a uitat mult și bine, la citația adusă de un subcomisar, iar chipul lui de bătrân s'a încrețit de-o strâmbătură de dezgust, citind și înțelegând. Nu se mai putea înfuria pe ceiace nu putea doborî și răpune.

De multă vreme tot auzise el că Bucureștii trebuie să ajungă repede repede oraș frumos, numai cu clădiri fătoase, luminat pretutindeni cu electricitate; dar răspunsese că nimeni nu-i poate porunci pe pământul lui, și că el n'avea poftă să umble noaptea pe drumuri ca vagabonzii. Răspunsese așa, dar în cugetul lui altceva își spusese. Zimbise în gându'i, socotind că fiu-său are să ajungă la un liman bun, mai de grabă decât Bucureștii orașul acela. Li împărțase nevastă-sa și lui, într'o noapte de îndoială și de mărturisiri, de temeri și de visuri, că Ilie aveà gata făcut planul casei, pe care negreșit că aveà s'o ridice pe pământul părintesc, o casă cum nu se afla prin vecini.

Cu mult mai nainte de ziua în care erà chemat

la judecătorie, pentru că și dresese coliba, Iordan se înțelesese cu nevastă-sa, se ciorovăise, se împăcase și iar numai știa ce să spună la judecată. Unul pe altul se treziau noaptea, vrând și nevrând, amândoi cu somnul destrămat de grije, ca să se întrebe, în nedumerirea lor, ca să și dea câte-o slabă de părere. Fără să și-o spună, se socoteau prea proști, prea detot neștiutori, și el, Iordan trufașul! față cu judecătorii înfumurați de pătrunderea dreptății și nemilostivi, ca unii care erau deprinși cu tot felul de pricini încâlcite.

Le trebuiau un avocat. Și-acum le-ar fi fost Ilie de folos! Il blestemau bătrânii, mormăind printre dinți, dar nu vorbeau de el ca de-o stafie la miezul nopții.

Neconținut se gândeau la el. Flăcăul lor se făcuse om acuma, își luase licența, închiriasse o casă mare în oraș și bătuse alături de poartă o tăbliță cu numele lui. Toată lumea mare, hotărât că trebuiă să-l cunoască. Judecătorii poate că i erau prieteni, vorbeau, mâncau, petreceau la olaltă cu el în saloane mărețe. Poate că o singură vorbă de-a lui i-ar fi scăpat de năpaste. Manda îl vedeă a avea și i vorbeă duios: „Nu-ți cerem nimic, îi spunea ea, tu ai fost vrednic, tu ai fost isteț de te-ai putut

ridica, nu-ți cerem nimic altceva decât să ne scapi din pacostea asta. Stăruiește Ilie să rămânem în bordeiul nostru, să nu ni-l dărâme! Să stăm în el ca niște cârțițe proaste, până vom muri și eu și Iordan. Vor să ne dărâme căscioara. N'o să'ți mai cerem nimic altceva, n'o să ne mai vezi, n'o să ne mai auzi, și Dumnezeu să te ție mare și strălucit!..."

Increderea pe care părinții lui o aveau în el, încă de copil, părere crescând cu vremea, nu încetase nici după ce Ilie îi părăsise. Puteau să-l desprețuiască, să-l urască, dar erau siguri că, tot așa cum trecuse de teafăr și de strălucitor în examene, reușise să se înalțe. Amintindu-și-l, vocea lui retezătoare și sigură de biruința gândului ce rostea, le umplea auzul bieților părinți, ca o fanfară de triumf. Dacă ar fi știut unde'l poate găsi, Manda s'ar fi dus în taină să'l caute. Dar nici ea, nici Iordan, care nu s'ar fi înduplecat la așa ceva, nu știau unde locuiește.

La ceasul zece, Iordan și Manda erau la judecătorie. Li povățuise un cunoscut să întrebe la arhivă pe un funcționar oare-care, dacă e nevoie și folos de un avocat, și să le recomande el unul. Nevoiașii puteau să plătească cel mult cinci lei, iar dacă procesul s'ar fi a-

mânat, fuseseră sfătuiți să se înțeleagă cu avocatul să le ia mai puțin.

— E un trepăduș pe aici, un avocațel care s'ar mulțumi cu trei lei. Un avocat mare ia mult... Trebuie să fie pe sală; să vi-l arăt... Contravenție? N'ai votat cu guvernul? îl întreabă funcționarul.

— Ba da, cu comisarul! a răspuns Iordan.

Arhivarul deschise ușa camerei lui, urmat de împricinați. Manda sta mai la urmă buimăcită. Se aștepta la o nenorocire. Iordan, stingherit și el, nu îndrăznise să întrebe de amănări. Înțeleseseră că în avocatul recomandat nu puteau să aibă mare încredere. Vedenia casei lor dărâmate îi apăsă cu toată greutatea ei pe spate. Cu pașii grei, perechea năpăstuită se târă după funcționar.

Cu picioarele răschirate, stă țepăn un domn tânăr, în capul scării, privind în stradă.

— Ala e avocatul! duceți-vă la el, spuse arhivarul și le întoarse spatele.

Cu capetele tremurânde pe umerii bătrâni, unul după altul se îndreptară Iordan și Manda către eșirea din sala judecătoreiei. Nu se apropiară însă bine de avocat și'l cunoscură. El se întorsese cu fața la ei, îi privea cu ochii holbați, se schimbase la față și nu'i venea totuș

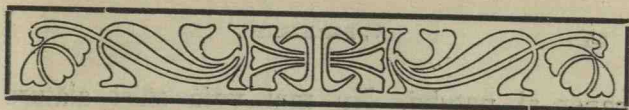
să creadă. Manda crezù că'i aşteaptă. Un surâs trecu pe fața ei și se stinse repede. Un val de mulțumire și de duiosie o năpădise și se și răcise. Strivea în mâni o batistă și căscase gura la fiu-său. De doi ani nu-l mai văzuse, noaptea îl visă, ziua și'l închipuia.

Ilie însă se desmeteci când îi văzù bine, fără putință de îndoială, se întoarse lupește și coborâ treptele câte două. Fugi mânios și țanțoș, izbind cu bărbăție pietrele drumului cu tălpile, pe când măsă izbucnea în plâns, iar Iordan pleca fruntea tot mai jos, și toate din juru'i dănțuiau ca bete.

— A spus că'i trepăduș? A spus că'i trepăduș? întreba Manda, ștergându-și ochii.

Iordan nu răspundea, își pleca grumajul tot mai spre pământ.

COSTUMUL DE PURIM.

Patru luni în șir, Moriț nu putuse să-și găsească slujbă. După ce'l răbdaseră, prietenoși câtăvâ vreme, părinții își pierduseră sărita. Din nimic gâlceava s'aprindea în casa lor, sbucneă prin ferestre, treceă drumul. Mai-că-sa par'că numai la nerostul lui se gândeă. Veșnic avea ce spune, iar cecece spuneă odată, găseă în mintea ei noi întăriri, noi pricini și alte fețe, în loc să se sfârșească.

Leibu, tatăl lui Moriț, om de patruzeci de ani numai, sătul de gălăgie, se ridică uneori în picioare, poruncitor, sâsâia, se încruntă, și cearta scădeă până la murmur. Până într'o zi când, fără să crâcnească, el, care dormeă pe un căpătâiu cu Moriț, și se întorceă spre el, frăștește, ca să-i vorbească, își mută perna la celălalt

capăt al patului. Nu mai voiã să'și alătore capul lui alb de timpuriu de grijile vieții, de-al unui tânăr flustratic și secătură. Se încredințase muncitorul că fiul lui cel mare, primul născut, erã mai bucuros să mănânce pâinea și să se încâlzească la soba părintească, decât să trudească și el, sub porunca unui stăpân.

Când a înțeles Moriț că tată-său e supărat pe el, că'l disprețuește, mărul lui Adam dela beregată i s'a făcut cât o prună de mare. Deși erã noaptea pe la zece, tânărul și-a smuls orbește paltonul de pe patul în care dormeau : Samuel, Burăh, Aneta și Roza, și în care maicãsa tocmai se pregăteã să intre. Aneta, desgolită, s'a deșteptat, dar Moriț nu mai vedeã ce face, erã s'o calce pe pânțele pe Lipa, pisica, și a ieșit pe ușe, înecat de un plâns cu sughițuri.

Se înțelege că după vreo două ceasuri de trist haimanalâc, singur, prin ceainării, flăcăul de optsprezece ani s'a strecurat în căminul părintesc, mai liniștit.

Dar a doua zi chiar, dimineața, fără să mai aștepte ceaiul, ferindu-se de soba ospitalieră, ca și de pâinea dublă de pe masă, pe care ceilalți, micuții, tăbărâseră, Moriț a plecat în oraș. I se părea lui că soarele nu va apune

în ziua aceia, lăsându-l desperat, și că va găsi, întrebând din prăvălie în prăvălie, o slujbă! Nu se gândise la foame.

De pe la unsprezece însă, eră mai mult plecat să găsească cum ar împrumutà un ban doi, decât în căutarea unui post.

Abià după vreo cinci zile de neîntreruptă alergătură găsi ce căută.

În vremea asta, e drept că părinții, înțelegi pe semne, îl păsuiseră. Malca, maică-sa, îi dà ca și înainte de mâncare, dar fără să 'i spue o vorbă, ca la un birt englezesc.

Moriș căpătase slujbă la un comisionar. Aveà șaizeci de lei pe lună; dar n'aveà ghete, n'aveà albituri, dela guler până la ciorapi. Trebuià să și-le cumpere toate, de rușinea stăpânului, altminteri ar fi așteptat și două luni, adică până la Purim.

Gulerat, cu ghete noi, lui Moriș i se părea că însăși părinților lui le este mai plăcut.

— Par'că ești un alt om, Moriș! îl admira Malca.

— Se 'nțelege că e altul, dacă muncește, câștigă, se rostise Leib.

— Cu ce bucurie mă gândesc la Purim! zicea Moriș. Am să'mi fac un costum! nu scump! dar frumos! nu costisitor, că e păcat,

pentru două zile! Vreau să fac ceva, ce nu s'a mai văzut! Mi-a venit o idee!...

— Dacă nu costă mult, e mai bine. Trebuie să ne mutăm din odaia asta, e prea egrasioasă... Ese apa din pereți, curge pe copii în pat, se plângea muma.

Dar Malca nu stăruia mai mult. Moriț avea tot dreptul să petreacă și el, odată pe an, cum se cade, la o sărbătoare ovreiască.

Cum avea să fie costumul, pe care tânărul și'l închipuia cu atâta plăcere, el niciodată nu voise să spue. Era un secret, și părinții i'l respectau, zâmbitori, cu inimă duioasă...

Ii supăra însă, o leacă, obiceiul pe care și'l luase dela o vreme de-a stă singur la masă, după ce ei se culcau. Până să ațipească, Malca îl întreba de două trei ori :

— De ce nu te culci? Ce numeri acolo?

Intr'o gazetă înfioată ca o varză, Moriț, numai după ce-i vedeă culcați pe ceilalți, număra de zor. Ceeace număra el, răbdător și cu sânguință, nu erau bani, negreșit, pentrucă n'aveau sunet și prea se puteau strânge ghemotoc.

Cu o lună înainte de sărbătoarea mascată a Purimului, singura veselă la Evrei. Moriț veni acasă, aducând în degetele care'i înghe-

țaseră, cu grije și voios, un laibăr lung până la glesne, de foiță de hârtie, jumătate roșu, jumătate galben.

Ușorul vestmânt vibra sub respirațiile a șapte guri, părinți și copii. Moriț îl întinse pe pat, ca de acolò, la culcare, să-l așeze pe masă.

Nimeni n'avea voie să-l atingă.

— E foarte frumos! E frumos! hotărâra părinții.

Copii, bătând din palme, nu-l puteau părăsi, jucau și râdeau pe lângă el.

— N'are să rămâie așa! Să-l vedeți mâine seară! se laudă Moriț. A plecat stăpânu-meu la Brăila și vine poimâne. Mâine n'am altă treabă, decât să-mi văd de costum. Am o idee!

Intr'adevăr, a doua zi seara, laibărul nu mai era de recunoscut.

Era o expoziție de mărci poștale. Moriț lipise cu răbdare marcă lângă marcă, pe tot costumul. Toți regii și toate emblemele naționale din Europa, și poate și din alte continente, se alăturau volnic pe foița costumului de Purim, închipuit de Moriț. Cu pază mare, tânărul, după ce primise dela frații și surorile lui încredințarea că nu vor căuta să-l mai vadă, înfundă sărbătoreasca haină sub patul cel mai larg, al maică-si.

Ideia adusă la îndeplinire, — Moriț nu mai avea nici o grije; se culcă deodată cu părinții lui. În fiecare zi venea, se înțelege, vorba despre costumul de Purim. Și bucuria flăcăului promitea să se schimbe în fericire, în ziua în care avea să se îmbrace, ca într'o hlamidă, în lunga haină de adevărat colecționar de mărci, la Purim!

Moriț împlinea a treia lună de slujbă, lua a treia leafă. Părinți și fiu își uitaseră neînțelegerea, împăcarea, și se purtau slobod unul față de celălalt. Așa, de pildă, Malca uitase chiar în ziua de Purim de costumul lui Moriț, pus sub pat, din prea multa milă ce i-o însuflase Lipa, pisica. Mâța era însărcinată și se încurcă mereu printre picioarele copiilor, în dureri, și căutând unde ar putea să fete.

Seara, tocmai când Moriț intră pe ușe, niște gemete slabe, pițigăiate, ca de prunc jigărit, pătrunzătoare totuși, se făcură auzite.

— A fătat Lipa, zise Malca. Chiar în odaia noastră, fire-ar a dracului! săraca!

Copii, speriați, ascultau țipetele, fără să le recunoască asemănarea, fără amintire. Moriț își duse mâna la inimă, galben, și borborosi:

— A născut pe costumul meu!

Țipete, zăpăceală, scaune trântite fără voe.

Moriț îngenunche și scoase de sub pat laibărul de foiță, pe care cinci pisoi orbi se cumpaneau zadarnic să stea pe labe. Lipa, în mijlocul lor, nedumerită, îi lingeà pe rând.

Moriț, care se plecaseră furios, hotărât să asvârle prin geam toată familia pisicească, își trase mâinile, făcute pumni, la pânțele, cu un amestec în suflet și'n pânțele, de milă și de scârbă.

Dar Purimul venise, și ideia lui Moriț atâta vreme desmierdată, trebuia să se înfăptuiască deplină. Tânărul se lăudase și cui nu voise să-l asculte! Vedeà înainte-i toată Calea Dudești înțesată de măști. Oare i se stricaseră costumul? Dădù la o parte pisicile. Ridică în sus laibărul colorat. Ca niște aripi de fluturi, ca niște petale veștede, mărcile, rând pe rând, toate se desprinseră, fluturată ușor, grăbite, și căzură pe podele. Egrasia peretelui de care fuseseră alăturate parcă le linsese tot cleiul de pe ele! Fericirea lui Moriț se și isprăvisse!

PLICTISITOARE VIAȚĂ!

Codiță, ordonanța, aveà ordin să'l trezească la ora zece fără un sfert, nici un minut mai mult, nici un minut mai puțin.

Intr'un picior, mușcându-și buzele, strâmbându-se tot, Codiță deschideà ușa, se strecura ca un hoț, se apropia de patul locotenentului:

— Domnule locotenent! domnule medic locotenent!

Ofițerul deschideà dintr'odată ochii lui de vițel, mari și negri, și'i închideà îndată încet, amintindu-și că nu-i vorba de altceva decât de obișnuita sculare.

— Mă! rostea domol, leneș, locotenentul, te ia dracu dacă mă scoli mai de vreme! Mai uită-te la ceas...

Codiță aveà ceasul în mână. Se mai uita odată.

— E zece fără un sfert, să trăiți !

— Arată-mi ceasul.

Ofițerul nu se mișcă de loc, numai deschideà ochii ușor. Ordonanța întindeà lung mâna, cu ceasornicul în ea, până deasupra ochilor medicului. Acesta priveà, pricepeà, oftà, se întorceà pe o coastă. În sfârșit scoteà picioarele de sub plapomă. Codiță se repezeà ca turbat, adună de pe jos ciorapii, îngenunchià adânc lângă pat.

— Vezi, mă, să nu mă sgârii cu copitele tale de unghii ! Păcătoasă viață ! strigà la răstimpuri doctorul, pe când mâini streine îi trăgeau ciorapii pe lăbile picioarelor.

Medicul sărea din pat, supărat și hotărât, ordonanța înhăță cana de patru kilograme, plină cu apă, și sta smirna în dreapta ligheanului, care era plin pe jumătate. După ce se săpunea și se spală în apa din lighean, ordonanța îi turnà în pumni, ca să se clătească. Pereții, podelele, hainele soldatului se făceau leoarcă de apă.

După ce se mai îmbracă o leacă, cu îmbrăcămintea rând pe rând dată în mână de vistavoi, ofițerul se trântea de-a curmezișul

patului, cu picioarele jos pe podele. Codiță îl încălța. Sucindu-se, opintindu-se, ordonanța nădușea, suflă greu.

Scârbit, dar încălțat în sfârșit, ofițerul spune:

— Am să-ți rup mânilor într'o zi!

„Ce viață desgustătoare!

„Hainele!

— Sânt periate, să trăiți!

— Dă fuga după trăsura! Doi lei, în fiecare zi, numai la trăsura!...

Când se întâmplă să scape la ora unu dela cazarmă, după ce nu făcuse decât să dea o raită pe la infirmerie, nu era om mai revoltat pe oaste și pe mai marii ei, ca medicul locotenent.

— Ce nesimțire! ce lipsă de respect și de iubire pentru noi, oameni cu titluri, ca să ne ție până la două flămânzi!

Dar marele lui desgust de viață nu'i tăia foamea:

— Chelner, dă-mi o mastică și lista!

— Parcă miroase a cazarmă și băutura asta! se strâmbă el, după ce sorbise păhărelul până la fund.

În fața listei de bucate, rămânea îndelung nehotărât, o arunca și iar o culegea de pe jos.

Până la zece feluri de bucate se perindau

pe masa lui, fără să-l mulțumească vreunul ; dar el mâncă din toate, în silă, de foame.

După un prânz îmbelșugat, foarte amărât că nu se putuse abține pe deoparte, iar pe de alta pentrucă se hotărâse să nu mai risipească micu-i venit ; amețit oleacă de mâncare multă și de băutură, vedeà cu mâhnire că nu are ce căută acasă. Iși făgăduià mereu să ducă o viață de cumpătare și să-și împrăpăteze cunoștințele puține, pentrucă aveà de gând să părăsească armata. Dar în fiecare zi hotărârile lui vitejești se poticneau. O luà spre cerc. Acolò, după câtevà partide de biliard și un pichet, două, se făcea noapte.

— Unde dracu să te distrezi, în orașul ăsta de provincie ? se întrebà tare plictisit ofițerul și foarte descurajat.

Și iarăș îl muștrà conștiința că și-a pierdut încă o zi cu nimicuri. Dar ce erà să facă ? Erà silit să se ducă zilnic la cazarmă, să steà acolò până la ora unu, flămând ; ca să înghită apoi prostește lăturile restaurantului Crocodilul și, se înțelege, ca o încercare de mângâiere, să caute distracții la Cerc, „cot la cot cu cine-o fi“.

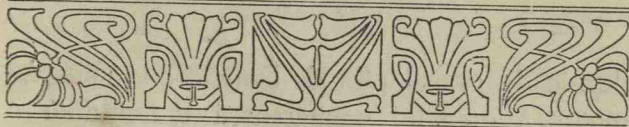
Mulțumit sau nemulțumit, ceasul mesei vine pentru fiecare. Medicul locotenent, dacă scăpà

după ceasurile nouă dela jocul de cărți, fie cu câștig, fie cu pagubă, aveà mare nevoie să schimbe atmosfera, ca să mai îndulcească puțin amărâta asta de viață. Cinà la Caffé-Chantant, cu Zoe, cu Cleo sau cu Iulișca. Cinà se schimba în ospăț, ospățul în chef, până târziu după miezul nopții. Asta nu totdeauna, bineînțeles; ci numai când nu se iveà un pocher monstru.

Nefericitului ofițer îi veneà să-l zugrume pe idiotul de Codiță, care la ora zece fără un sfert, venià să-l trezească din somn.

Iar la cazarmă! Hotărât lucru, viața nu merită să fie trăită.

MOȘ CRĂCIUN.

Se culcase decuseară, flămând ca deatâtea ori, și iată că nu putea închide ochii. Pe rogojină eră frig, de sobă în zadar s'ar fi lipit, — eră rece ca o lespede.

Moș Petre se ridică în capul oaselor și privi afară. Negreșit că sub stelele cerului eră ger cumplit, dar cel puțin eră lumină, cerul fiind limpede și, cine știe? poate că în noaptea asta se rătăcise mai multă milostivire pe la casele oamenilor înstăriți.

Bătrânul, își luă toiagul și traista de cerșetor pe umărul stâng. Pământul eră negru și înghețat ca fierul, iar prin mahalaua tăcută, rar nălucea câte o umbră de om la răspântii.

Unchiașul înaintă mereu, îndârjit de foame,

dornic de oraşul plin de bunătăţi, veşnic pis-muite. Minteia lui copilărească îi făgăduia o întâmplare, o minune prin care să i se potolească şi setea şi foamea şi desnădejdea sufletului lui cătrănit.

„Boerii se culcă târziu!“ îşi zicea unchiuşul, sporind paşii. „Poate că'n noaptea asta, de Moş Ajun, s'or culcă hăt către ziuă!...“

Deşi iarnă, zăpadă nu era. Suluri negre ca de funingene ţâşneau din felinare, alătura de lumina lor. Multe ferestre erau luminate. Era încă de vreme; copii nu începuseră să umble cu „bună dimineaţa“.

Moş Petre intră într'o curte boerească. In casa înaltă, cu trepte de piatră, cu covor pe ele, era petrecere. Se auzea muzică, râsete şi glasuri vesele, dar în încăperi nu se putea privi. Cerşetorul stătu câţva nehotărât, trase cu urechea, borborosi nemulţumit câteva ocări şi plecă. Prea era bogată casa aceia.

Îşi mai târâ încă multă vreme picioarele în-genunchiate şi grumazul doborât, şi intră iarăş într'o curte, cu casa scundă, micuţă.

Acî zărise pe cineva, pe o slugă, crezuse el. Se apropie mormăind.

— Miluiţi-mă, tată, şi pe mine!

Omul zărit prin curte, întorcea un cojoc pe

dos și aveà o barbă lungă, lungă cât a lui moș Petre.

Și deodată cojocul fu aruncat la pământ, barba fu smulsă și moș Petre auzi deslușit un glas tineresc:

— E hei, moșule! bine-ai mai nemerit-o! Ai desag? Ai! bravo! Stai aici oleacă!

Un domn detot tânăr îi vorbeà așa, cu glas prietenos și vesel. Repede tânărul intră în casă și repede se întoarse, cu brațele încărcate de fel de fel de jucării, pe care le îngrămădi în traista unchiașului.

— Dumneata ai să fii moș Crăciun, moșule! și aduci copiii din casa asta jucării! Vino după mine!

Moș Petre, dumerit și nedumerit, se strecură în casă, pe urma tânărului. Un val de lumină îl făcù să închidă ochii. O tobă îi căzù de pe brațe. Patru copii, a două familii, îl priviau ca fără de pleoape, băteau podelele cu piciorușele lor, în neastâmpăr.

Moș Crăciun venise, erà în fața lor! Miti-teii, cu dragoste și teamă își plimbau privirile pe barba moșneagului, pe jucăriile aduse.

— Ionel! Lucico! A venit Moș Crăciun! Ce le aduci Moș Crăciun? Au fost cumiști!

Bătrânele mâni al cerșetorului, tremurătoare,

umblau cu grije, stângace, pe lucrăsoarele delicate, ca să nu le sfarme. Moș Petre uitase că'i era foame, râdea tot, printre copii, când tânărul care-l adusese, îl întrebă :

— Poate vrei, moșule, să te duc la bucătărie, să mănânci ceva, să bei un ceai cald?

Darnicul Moș Crăciun dădu din cap, cu două lacrimi mari ajunse în perii de argint ai bărbii.

— De ce plângi, Moș Crăciune? îndrăzni un băețel mai răsărit să-l întrebe.

— De bucurie, taică! Sânt și eu bun la ceva! Ba încă dăruiesc niște coconași ca d-voastră! Copii nu pricepură lacrămile și cuvintele unchiașului.

— Să-i dai și doi lei! șopti una dintre cucoane, tânărului.

Moșneagul fu dus la bucătărie, iar copii multă vreme au tot vorbit de bunătatea și de bogăția lui Moș Crăciun, ca și de barba lui albă și de sprâncenele-i tufoase.

MARINESCU ȘI GIOVANI

Ce fusese într'un timp, odinioară, boerul Nicolae Marinescu, știa bine toți negustorii bătrâni ai Bucureștilor, dar de unde și cum o pornise, nu se știa lămurit.

Cinstit fusese totdeauna și muncitor fără odihnă. De două ori se plecase pe povârnișul căderii în faliment dar, fie că destoinicia lui găsea numai prietini în drumul ce și-l croia în negoț, fie că ar fi târât prea multe firme în prăpastia bancrutei! polițele își amânaseră soroacele neînduplecate, și alți bani, alte împrumuturi, picate la vreme, veniseră să-l ridice din înțepenirea lipsei, și să-l învioreze.

Tocmai când un negustor aleargă mai mult, se sbuciumă și se svârcolește, e semn că afa-

cerea, *casa* lui, stă țeapână în ghiarele morții. Negustorul e mai viu decât or când, firește! căci poartă în cârcă un mort, pe care ar vrea bucuros să-l arunce într'un șanț, nevăzut și departe de privirile semenilor, nesuferite!

Niculae Marinescu trecuse prin chinurile acestea, dar nu numai că nu dase faliment: ci propășise, își înmulțise isvoarele de câștig prin noi întreprinderi și, ajuns bogat, cu acareturi, cu moșie, tot mai țineă în Capitală două mari berării.

Se'nțelege că nu putea să se împartă în zece și să cârmuiască, nelipsit dela tarabă, fiecare din afacerile lui. Dar nu-și turburà somnul cu teama că poate fi înșelat! Avea încredere în omenia și râvna celor aleși de el să-i sporească avutul, mai întâi pentru că se bizuia pe oameni și pe registre, și-al doilea pentru că erà sigur că ochiul lui alege dintr'o mie pe omul cinstit.

Ziua nu erà destul de lungă pentru puterea lui de străduință. Ca să se îndeplinească lucrurile după chibzuința lui, îndelung trudită seara la lumina lămpii, în singurătate, erà nevoie de el la moșie, la luarea socotelilor celor două berării, la o fabrică, în consiliul a două bănci, din cari făcea parte.

Conacul moșiei, implântat în mijlocul ară-

turilor și în coasta viei, ca un foișor, erà departe de București cu treizeci și șeșase de kilometri. Stăpânul nu pregeta totuș; ci sta acolo, venit din zorii zilei, și plecà seara la oraș, pentru că a doua zi dimineața avea să ia socotelile contabilului Petre Ionescu, sau să se rostească în Camera de comerț.

Teatru? muzică? femei? le cunoștea și le prețuia pe toate, fără dor, fără patimă, ca pe niște plăceri dulci, ca pe niște prăjituri, — un om care bea bere.

Poate că-l întristà câte odată uscăciunea desfătărilor lui, alcătuite și izvorâte numai din orânduială și propășire. Poate că de mai multe ori își va fi pus la încercare firea statornică, și vrând să se cunoască mai adânc, sau nemulțumit cu neschimbarea și ispitit de fericirea altora; va fi pornit vreodată prin lume, dornic să facă altă mutră, să fie alt om, să petreacă.

Să luați aminte la balurile mascate. În totdeauna se strecoară acolo, în bâlciul lor ciudat și vesel, câte unul care n'are nici un rost printre perechile de dansatori, atunci împrieteniți, câte un ins care stă țeapăn în legănarea muzicii și în căldura corpurilor avântate, câte unul care stă în coada cotilioanelor, încreme-

nește pe câte un scaun, țopăe fără farmec, tachinează prostește, din simplă imitație, și bea mai la urmă, pentru că nu mai are ce face,—și pierе în sfârșit din bal, fără să lase în urmă-i o părere de rău. Bietul om voise să petreacă, socotindu-se asemenea tuturor sau capabil să împrumute sufletul sprinten și nepăsător al haimanalei din bal.

Cine nu s'a plictisit niciodată cu propria lui fire, și n'a dorit s'o lase ca pe o blană în cuer, ca să alerge în primăvara vieții unui om necunoscut, nebunatic și nepăsător? Când dăruim ceva, când săvârșim o faptă bună, în folosul altuia, ce alta facem decât împrumutăm un suflet strein, ca să simțim cu el bucuria darului sau a binefacerii?

Filantropia, caritatea, bunătatea noastră sânt prilejuri minunate ca să mai eșim din carapacea strânsă a plictisitoarei noastre personalități..

Și ce alta facem în dragoste, decât un schimb de suflet? N'ați observat că omul condus orbește de o dibăcie rară de somnambul, se îndrăgostește tocmai atunci când e mai singur, mai necercetat și nesupărat de oameni; mai stăpân pe sine, mai liber de-a se cunoaște și de-a se prețui? mai plictisit, dacă vreți, de

singurătate, de pustiul din sufletul lui, vecinic acelaș ?

Plăcerea de-a trăi și în altul, poate că-și are obârșia în durerea tainică a nimicniciei noastre. Și ni sânt dragi mai mult copii, pentru că ei vor trăi și după noi, și am voi bucuros să le dăm ceva din firea noastră, din persoana noastră, ca s'o trăiască și după ce ne vom stinge. În cei mai săraci sau mai slabi de cât noi, îngrijorați oleacă, ne strecurăm, curioși, pentru că simțim în ei o putere de năzuință mai mare de cât a noastră și o mai ușoară realizare a fericirii.

Poate că de-aceea boerul Nicolae Marinescu, căruia multele și absorbitoarele lui afaceri nu i-ar fi îngăduit să iubească o femeie, vecinic acaparatoare, susceptibilă și tiranică, se strecura uneori, ca într'un loc de refugiu, ca într'un subsol răcoros, cobora în sufletul unui zidar, Giovanni, om de rând, și care era neștiutor de vizitele acestea, atât de intime și de onorabile.

Italianul Giovanni se pripășise la curtea boerului și negustorului Marinescu, de mai mulți ani, cam după ce boerul își limpezise averea de mai multe ori amenințată. Mistria avea de lucru în fie care an, fie la o casă, — Mari-

nescu avea vre-o șeșe clădiri — fie la o magazie, la o pivniță, la un cotlon.

Se găsea totdeauna de lucru pentru Giovanni. Vara aveà, cât să mai împartă și cu alții, iarna aveà mai puțin, și se coborà constructorul până la a ridicà sobe de zid, vetre, prispe stricate. Se înțelege că trăia mai mult pe moșie, italianul, căci acolo erà mai multă lipsă de el.

De cinci ani se încălzea Giovanni la acelaș soare și-l înghețau gerurile țării noastre, printre logofeți, argați și muncitori români, bulgari și țigani, fără să aibă un prieten. Vorbeà cu dragă inimă ori cui, la fel cu toată lumea, afară de stăpân. Despre el nu se aflase în sat, acolo unde se știu și cele ce se plănuiesc în șoaptă, că are vre-o legătură de dragoste temeinică. Și totuș nu plecà nicăeri, și n'avea de gând să plece din partea locului. Italianul nu avea patrie. Petrecea iarna în România, corcolindu-se sgribulit, când nu lucra, pe lângă soba cârciumii, ca un țigan sau ca un bețiv neaoș de-al nostru, fără să ofteze odată după soarele și cerurile limpezi din țara lui.

Giovanni nu aveà religie, nu cunoștea prietenia, nu-și doreà țara, nu iubeà femeia, nu visà, nu fumà, — Giovanni beà! Crediță, patrie,

dragoste, toate le găseà în vin și le sorbeà lacom, cu o voluptate fără seamăn.

El nu beà, ca să fie vesel și să joace sau să cânte, ca flăcâii din sat, la refenea; el nu bea ca să-și piardă firea, cu care i se urâse și să găsească el, însuși în el, alt om, vesel, ca fără de trecut. *Giovani* nu bea ca să strângă în brațe o fată prea mândră, — el bea pentru plăcerea de a bea, adâncă și unică. Sorbeà vinul pentru că erà vin, și pentru că numai în starea de om beat se iubeà pe sine însuși... și vinul, la nesfârșit!

N'avea nevoie de tovarăși la băutură și bea ori când. *Duminica* veneà de dimineața la cârciumă, abia dichisit; în zilele de lucru venea de cum scăpà de treburile cu care erà însăr-cinat, și nu plecà până nu-i spuneà negustorul că închide prăvălia.

Deși nu se amestecă în viața oamenilor lui, boerul *Nicolae Marinescu*, așa purtat de griji cum erà, le cunoștea tuturor slăbiciunea și râvna. Pe italian îl cunoștea deasemenea și, fără să întrebe odată cum își petrecea timpul liber, îl cunoștea.

Simțea o adâncă și ciudată aplecare boerul, pentru pribeagul acela aciuiat pe lângă tihnită lui casă bogată, cinstit, bun, harnic la trebu-

ință și nepăsător până la nesimțire. Ce-i păsa lui că bea, dacă italianul își împlineà fără zăpăceală și cu șart toate sarcinile ?

Intr'un rând, după ce-l privise cu dragoste ascunsă și după ce-i dăduse un șir de porunci, îi spuse :

— *Giovani*, mâine lasă toate la o parte și vino cu mine la București. Să vii dimineața la curte. Am să-ți dau șazeci de lei de la mine, ca să-ți cumperi haine.

Intr'adevăr, vestmintele italianului aproape putreziseră pe el, așa în cât așa cu care erà în multe locuri cârpite, tăia postavul. Ghetele lui uriașe, groase, de toval, și cari s'ar fi convenit să fie negre, după ce trecuseră prin cenușiu deveniseră cărămizii și-și căscaseră boturile ca de știuci acsfisiate.

Constructorul *Giovani*, sau mai modest, maestrul zidar, precum îl numea lumea, erà tot atât de sdrențuit la haine, de vechi și de prăfuit, ca un salahor de sub comanda lui. O singură grijă de persoana lui îi mai biruia uitarea de sine : Duminica dimineața își da și el obrazul pe mâna unui țăran, bărbierul satului, și apoi se duceà la cârciumă.

Intr'o toamnă, tocmai pe vreme de răgaz, de nelucru, fericirea lui *Giovani* a dat ochii

cu visul ei. Via boerului, replantată cu viță americană, împlineă al patrulea an, avea rod îmbelșugat și culesul ei începuse.

Tot satul de copilandrii și de tineret fusese adus să care ciorchinii din vie la cramă, cu hărdăul, cu cofele, din zorii zilei până în amurg. Fluerături, cântece, râsete, chiote, se împleteau pe dealul lin, răsunau de după fiecare harac. Anul eră mănos, strugurii de calitate bună, și alte vii nu se aflau, prin împrejurimi. Vierul și logofătul moșiei se făceau suveică printre vițe, ca să pornească lumea la cramă.

— Mâncați cât puteți, dar nu stați locului, strigau ei cu gura plină.

Giovani își făcea și el de lucru prin jurul cramei, din când în când intra și privea îngândurat și vesel. Tescuitoarele, zăcătorile, căzile, boloboacele și buțile mari, cari așteptau să se umple, îl atrăgeau ca o taină însemnată și respectabilă. Muncitorii cari forfoteau pe lângă italian își câștigau pâinea cărând ciorchinii ca la batoză, la arat sau la semănat; cu totul altfel, cu alt sentiment, adânc, privea zidarul la șirul de lucrări din care avea să iasă vinul, singura lui plăcere și patimă.

Li dăduseră de mai multe ori să bea cu do-

nița. Băuse. În mierea apoasă a mustului, în gustul acrișor, el căutase cu îndărătnicie să afle, cu un an mai de vreme, ce fel de vin va ieși.

Uneori ochii lui lingeau zeama scursă pe doagele vaselor, ca un câine ștâlpii pătați de sânge ai măcelăriilor. Vagabondul acesta de sub alt cer, avea ceva din foamea nepotolită a dulăilor care dau ocol noaptea halei de carne, ca să se înfrupte cu un ciolan, ca să fure o ciosvântă.

În toiul muncii, boerul venea și el, tăind cu dinadinsul prin mijloc bătătura largă ce slujea de arie, ca să-l vadă toată lumea venind și să nu dea peste greșeli. Venia să mângâie cu ochiul lui de stăpân: fapta bine săvârșită, și să întărească firul trebii, dese ori destrămat,—cu o privire largă, peste cramă, peste vii.

Cu coada ochiului îl fură pe Giovanni întreg, și râdea în sufletul lui de ascuțita curiozitate care-l ținea pe pribeag în gura cramei, respectos și gânditor, ca la săvârșirea unor înalte taine religioase.

Și poate că Nicolae Marinescu se simțea că seamănă cu Giovanni, mai mult decât ceilalți oameni, de care nu se îngrijea mai mult ca un stăpân de azi de o slugă de astăzi.

Nici el nici italianul nu simțiseră nevoia să-și ia o tovarășe vieții, pe care o găsiseră totuș pustie în juru-le, fără prieteni și fără petreceri. Marinescu trecuse peste falimente fără să cadă, tot așa precum Giovanni își ducea cu dibăcie și obidă orice lucrare la bun sfârșit. Adevărata lui plăcere: ordinea, căci propășirea făcea și ea parte din ordine, fiind urmarea ei, și-o gustă singur, fără părtași, dar aproape tot cu atâta plăcere ca Giovanni vinul cârciumarului, singur la o masă, în fundul hanului.

La amândoi plăcerea eră rezultatul muncii și amândoi aveau colaboratori la muncă, fără să împărtășească cu care-va mulțumirea. Și-apoi, un bețiv atât de cuviincios, care nu pricinuește nimănui vreun rău, care rămâne cinstit și muncitor regulat, nu face scandal, nu clevetește, nu țipă și nu sparge, căruia vădit îi trebuie băutura, ca nouă apa, și își face chiar bine bând, nu avea cusur față de stăpân.

Omul de încredere al boerului Marinescu aștepta porunci prin preajma stăpânului.

— Pantelimoane, zise boerul, l'ai dus vreodată pe Giovanni în pimnița noastră ?

Văzând surâsul de pe fața stăpânului, Pantelimon, omul de încredere, cel cari ținea cheile

magaziilor, hambarelor cu bucate, pivniței prețioase, răspunse râzând :

— N'ar mai eși de-acolo, cucoane !...

— Să-l duci. Să-i dai să bea. Ii place tare mult, știu.

Cărătorii de struguri foiau grăbiți, cu veselie ferită, în jurul boerului. Eră în a patra zi de cules.

Aurii, negri, îmbrumați, ca de ceară parcă, de abanos, roșiatici, albi, ciorchinii care stătuseră pe vița lor, în bătaia soarelui îndulcitor și în leagănul vântului, arare ori cu câte o boabă smulsă sau numai ciocnită de vrăbii, se striveau aruncați unii peste alții, în coșuri, în hârdae, în cofe.

Cel din urmă soare cald apunea întristând prelung și monoton văzduhul. Seara, cu răcoarea ei plăcută și trădătoare, își întindea paienjenii subțire, ca să întârzie ivirea stelelor.

Pantelimon după ce și-a petrecut stăpânul, vesel de porunca ce-o primise ca de-o glumă prietenească, s'a întors la cramă, să-l și ia și să-l ducă numai decât pe Giovanni în pivnița mare, dichisită, de sub conac, înaltă ca o biserică și largă atât cât și casa din cârca plafonului ei.

Dar l-a găsit pe Giovanni beat gata și s'a

gândit că e de prisos să-i mai dea de băut. Pripășitul băuse pe nemâncate, până căzuse cotropit de amețeală într'un somn,—frate cu moartea.

Dupăce strugurii de vie au fost făcuți must, iar mustul s'a făcut vin turbure, cu trecere de vreme și cu trudă, vinul limpezit a fost tras în boloboace pe țevi, deadreptul în nemăsurata pivniță de sub conac.

Cu prilejul ăsta, Giovanni a băut, din răspu-teri, sub bolta de biserică a beciului, cinci șease neamuri de vin sfânt, de vin care grăește în trupul omului ca preotul de pe amvon, ca dragostea în sufletul unei fecioare. A băut vin, care e peste putință să nu deschidă gura care l-a sorbit cu un ah! de plăcere, și să nu facă limba cea mai încleiată de amărăciuni posace, să pliscăe în cerul gurii îmbălsămat de mulțumire și recunoștință.

Pantelimon avusese grije, luându-l pe italian cu el, să ia din gârliciul beciului, în care se păstrau proaspete merindele, pâine, slănină și brânză, ca să nu-l îmbete prea din cale afară pe fericitul Giovanni.

Dar cheful a avut sfârșit. Pantelimon și-a urcat oaspetele de subțioară pe treptele repezi ale beciului, pe care l-a închis cu cheia. Cu

asta se sfârșise. Omul de încredere al boerului Marinescu împlinise porunca dată, iar Giovanni nu era om să lingușească, să se facă prieten, să corupă fidelitatea.

Două luni de iarnă s'au scurs fără ca Pantelimon să se gândească măcar din milă, să-l cinstească pe bietul Giovanni cu vin boeresc.

Stăpânul plecase în streinătate, mai mult după treburi, decât să se plimbe, iar italianul lui își luase obiceiul, intrerupt de Paștile de neuitat din beciul de sub conac, să bea poșirca hangiului, ca mai înainte vreme.

Un vânt rece și tăios necurmat, trecea ca o apă, peste câmpii și peste casele conacului. Pantelimon auzi, prin aerul tăcut și înserat de trâmbele norilor, sunetul de clopoței mulți ai trăsuri boerești.

— E boerul, tresări el, și soba din odaia lui face fum! Blestematul cela de italian nu se mai vede. Poate că l-o aduce azi boerul dela București.

Marinescu, îmbrăcat într'un palton subțire, înghețase de tot. Coborât din trăsură bătù pământul cu picioarele, încruntat, își jucă umerii în toate felurile, ca să se desmorțească. Pantelimon îl cercetă într'ascuns.

— E cald în odaia mea? întrebă stăpânul. Omul de încredere răspunse pe dată:

— E bine, păcat că e și puțin fum. Cât ați fost prin streinătate, n'am făcut foc în ea. Dacă l-ați fi adus pe Giovanni dela București..

— Când s'a dus la București? întrebă boerul. Tocmai acum când e nevoie de el...

Mirat, Pantelimon, stând gata să ia poziție soldățească, răspunse:

— Noi nu știm nimic. Nu l-am văzut de șase zile. Credeam că e la oraș.

Stăpânul părea că se gândește, abătut, în altă parte. Urcase treptele casei, intrase în odaia lui. Pantelimon își văzù de treburi. Erà ceasul în care scotea tainurile din cămară. Deschise pivnița, în gârliciul căreia păstră merinde pentru argați, scoase zece pâini și le dădu unui flăcău să le ducă la bucătărie. Și nu-și mai văzù stăpânul decât la plecare.

Peste o săptămână, zurgălăii trăsorii boerești iar răsunară în apropierea conacului. Pantelimon eși din căsuța lui ca s'o primească. Prmul cuvânt al boerului a fost:

— Ce-i cu Giovanni? A murit? Unde e?

Nedumerită, sluga răspunse înălțând din umeri:

— Nu l-a văzut nimeni! Parcă a intrat în pământ!

Cu tot gerul îndurat pe cale lungă, Nicolae Marinescu rămase în trăsură, abătut de mirare, trist ca de o veste rea, neprevăzută. Patru suluri ca de fum eșiau din nările cailor. Sub copitele lor nerăbdătoare, pământul înghețat sună ca o boltă de criptă. Vizitiul, răzbit de ger, să căznească să întoarne capul, ca să vadă de ce nu se coboară iute, ca de obicei, stăpânul.

Cu mișcări încete, Marinescu se coborâ din trăsură, mohorât, cu mustățile sburlite.

— O fi mort pe unde-va!... O fi înghețat... beat. Cum pierе un om așa?... Un pribeag, unde să se ducă?... Trebuie căutat! ar fi păcat...

Obligat să adopte sentimentele stăpânului, Pantelimon se încovoiasе de grije și de supărare. Iși îmbinase și el sprâncenele, dar cutează totuș :

— Cu păcătosul lui de nărav... Tare bețiv!...

Stăpânul nu se lăsă împins pe altă cale, stărui pe cea apucată :

— Bețiv! ei și? îți spun că e păcat! Om cinstit, suflet bun, om cuviincios și muncitor! Cunosc la oameni!...

Chiar în iarna acea, de prin toamnă, lui Nicolae Marinescu i se arătase iarăș puțința unei coborâri din atotputernicia lui bănească.

Una din berării, cea mai mare și mai câștigătoare, eră concurată de o nouă berărie, instalată într'o clădire sfârșită de curând.

Schimbătoarea clientelă părăsise localul vechi al lui Marinescu, pentru cel nou, mai luminos, mai vast. Fabrica lui fusese lovită de o schimbare de tarif vamal. Peste semănăturile de toamnă, de pe moșie, n'apucase să se aștearnă o pătură de omăt, și un ger uscat înghețase sămânța în pământ.

Peirea lui Giovanni, în loc să treacă nebăgată în seamă, pe lângă atâtea pagube mari, venea ca o prevestire. În care spirit luminat nu doarme superstiția, hrănită din belșug cu neștiința noastră, cu misterul propriilor noastre aplecări, cu întâmplări și coincidențe ciudate, sinistre, și cu teama de nenoroc din cărca iluziilor noastre ?

Viața nepăsătoare a lui Giovanni, care își gusta, fericit, în fiecare seară, vițiul până la fund, fără să găsească amărăciunea drojdiei, proverbială, sfătuiă în taină sufletul sbuciumat al boerului, să n'aibă grije de nenorocirea din zare. Ea îl dăscălca deslușit că se poate foarte bine trăi pe lume cu nepăsare și patimă, chiar când ordinea nu mai stă cârmă în mâinile tale, chiar când prosperitatea și-a cufundat corabia.

Și iată că *Giovani* piereà, desigur din cauza fericitei lui beții, înecat poate în *Sabar*, căzut în vre-o fântână părăsită. Moartea lui învenină iluzia unei vieți zâmbitoare, dobândită numai cu două kilograme de vin.

Tot orânduiala necurmată, plină de muncă și de frământare, tot prosperitatea fugară, erau singura nădejde de pace sufletească.

Cu toată marea depărtare bănească dintre el și *Giovani*, *Marinescu* văzuse în înțelepciunea lui, că vagabondul acela ajungea mai sigur, mai curând, fără silințe și temeri și mai vesel : la fericire, decât el. Dar moartea pribeagului suflase în părerea lui veche, căci nu putea primi în cuget o fericire care ucide.

Iarna trecuse încet încet și zilele calde îl hotărîră pe boer să stea cât de mult la conacul moșiei.

Rodnicele trude : brăzdarea din nou a pământului, tăvăluceala, semănatul larg ca risipa dar îcusit ca agonisirea, îl aduceau pe *Marinescu* din zori pe țarină, în văzduhul umed al dimineții și senin ca cerul văzut printr'o ceață subțire ca borangicul.

La *București*, afacerile lui *Marinescu* mergeau cam pe-o coastă ; iar el, sătul de ele, simțindu-și puterile bătrâne, începuse să în-

drăgească brazda, rare ori trădătoare cu totul.

Pe italian nu-l putuse uita, și aducea de multe ori vorba cu Pantelimon despre el, mi-rându-se încă de peirea fără urmă a bietului om, vrednic și cinstit.

Intr'o zi, Pantelimon trimisese pe fecioru-său Iancu, băiat ca de treisprezece ani, să scoată vin pentru prânzul boerului.

În lumina scânteetoare a zilei de April, băiatul vedea ca prin sită, dar alerga totuș, fiind deprins cu drumul de afară până la butia imensă, din care avea să scoată vin.

Cu toate că vedea încețat, zări o labă de cismă și-apoi încă una: ivindu-se de sub o bute.

Apucă una din cisme, trase spre el, și în-țelese cu spaimă că un om viu sta sub zăcă-toarea susținută pe mari tălpi de lemn, întins între ea și pământ.

Mai repede de cât venise, alergă în casa părintească și-l spuse lui tat-său ce văzuse, ce pipăise cu mâna.

Pantelimon își luă revolverul din cui, luă un argat cu ei și, galben, coborî cu pași lungi, dar înfundați, în pivniță.

Un om dormea sau se ascunsese hoștește sub bute. Cu ajutorul argatului, îl traseră

afară... pe italian : viu, nevătămat, însă aproape de necunoscut, din pricina bărbii tufoase și lungi, ce'i împresura fața vânăta ca de cadavru.

Mai mult de trei luni de zile, italianul locuise numai și numai în pivnița pustie, fără soare, fără cer, fără oameni. Se lipsise de ideia libertății, pe care instinctiv și-o dă spațiul nemărginit, în care, ca pasărea, spiritul zboară fără știrea și voia noastră, de care și câinele are nevoie și-l iubește inconștient, după care poate că și planta din seră tânjește ca un canar în colivie. Se lipsise bețivul de mărețele tragedii mute și simbolitice ale norilor, de pe infinita scenă a cerului, de comoara de diamant a tuturor: de stele! de luna pe care visul nostru orb se pleacă, asemenea taurului însetat la fântână, să soarbă alinare și supertiții făgăduitoare. Se lipsise de arbori, de pământ, de oameni.

Trei luni, Giovanni dormise sub butiile de vin, nesimțitor, nebănuir de nimeni, trecând, fără alt popas de cât somnul, din beție în beție, mai fericit ca un pașe în serai.

Mâncarea, odată, de două ori pe zi, când simțea nevoie de ea, și-o fura din gârliciul beciului în care erau pâine, brânză și slănină, din belșug.

De premeneli, de foc, nu simțise nevoe. Iar de spălat, poate că se spălase cu vin.

N'a vrut să lămurească nimănuia cum și-a petrecut viața atâta vreme în beci, fără soare, fără cer, înghesuit de boloboace; iar boerul a răs voios și i-a părut bine în toate privințele, când a aflat vestea găsirii italianului sub o bute de vin.

Nestânjenit de nimeni Giovanni își începu viața de unde o lăsase, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat, ca și cum nu stricase nimănuia nimic, și nu avea datorii de îndeplinit față de păgubaș; ca și cum visase.

Pantelimon, omul de încredere, prin mâinile căruia treceau toate greutatețile unei gospodării așa de mari, ca și tot avutul moșiei, era nemulțumit. I se făcuse omului silă de muncă și de neștirbita lui cinste. Stăpânul, care lui îi cerea socotelile până la o para, se arătase moale, ba chiar nebun după părerea lui, cu un hoț bețiv. Incruntat, Pantelimon își făcu brânci și-l întrebă pe boer;

— Bețivul ăla cucoane, încurcă lumea pe aici... După ce că se făcuse tovarăș cu dumneata pe vinul din pivniță... și l-ai lăsat în plata lui Dumnezeu... se plimbă..

Marinescu se întoarse către Pantelimon, stăpânindu-și necazul :

— Cum ai zis ? Sânt tovarăș cu el ! Să-l lași în pace ! Oare trebuie să fiu tovarăș cu el, să punem firmă la poartă : „Marinescu și Giovanni“, ca să poată un biet prăpădit să se lipească de casa asta ? Un pribeag ! Aici are să-și isprăvească zilele în tihnă ! M'auzi ? Are neamuri ? Are copii, ca tine ? Dă'i pace !

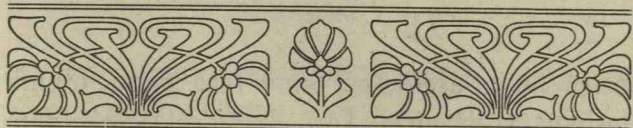
Boerul căzù pe gânduri. El, Marinescu, ca și Giovanni, ca și cum ar fi fost tovarăși, aveau să-și sfârșească viața la olaltă, fiecare în felul lui, fără legături cu alții, singuri, neplânși de nimenea pe lume.

Dar bietul Giovanni, așa de cald apărat și strâns pe inima protectoare și duioasă a boerului, nu mai avea zile de trăit. Dormind pe pământul umed, în pivnița rece, sub buțile pline de mierea patimei lui, italianul răcise la plămâni. Paguba adusă de el în atâtea luni de gălgâit nesățios, paguba pe care stăpânul n'o socotea, care l-ar fi mâniat, dacă i-ar fi pomenit-o Pantelimon, se plătea singură, fără îndurare și sălbatic.

Intr'o zi, Marinescu, l-a văzut venind de departe, ca o umbră clătinată. Obrajii pribeagului, rași acum, galbeni, străvezii, supti,

păreau aninați în umerii feții. Stăpânul își întoarse fața dela sluga iubită și plecă plin de durere, hotărât să n'o mai vadă. Văzuse moartea cu ochii, pe chipul bietului bețiv, ca la un frate, ca 'ntr'o oglindă.

DOI ȚĂRANI.

Bună ziua domnilor !

Cei trei funcționari ai „biroului veteranilor“ își ridicară ochii de pe scripte, ca să vadă cine le dă bună ziua. Șeful își sprijini tocul pe călimară, gata să întrebe și să răspundă, să primească jalba și actele. În fiecare zi de lucru veneau oameni necăjiți, veterani cărora li se dase pământ de către Stat, ca să se plângă împotriva primarului, a șefului de ocol, a percepteurului, sau ca să ceară vite de muncă și unelte de plugărie. Mai veneau de asemenea veterani, cari nu luaseră încă pământ dela Stat, pentru că nu fuseseră încă încolțiți de nevoile an cu an sporite, sau pen-

trucă nu aflaseră, ca omul fără carte, de mi-
lostenia și dărnicia Țării, față de vrednicii lup-
tători din războiul Independenței noastre.

Țăranul, intrat pe ușa biroului veteranilor,
așteptă cuminte să fie întrebat: cine este și
ce vrea. Iși scosese căciula de jos, dela prima
ușe a ministerului, și acuma sta, nu încurcat
și stângaci, ci cu gândurile lui, privind în-
tr'ascuns de jur împrejur la cei trei slujbași,
către care fusese îndreptat de servitorii în uni-
formă ai ministerului.

— Ce vrei dumneata? întrebă șeful.

— Pământ! răspunse țăranul, și tăcu încă
un minut.

— Cum te chiamă?

— Neculai Badea.

Capul lui Neculai Badea eră rotund ca o
ghiulea. Purta o zeghe lungă, soioasă; în pi-
cioare avea opinci, și toată înfățișarea lui eră
de prostănac. Cei trei funcționari îl priveau
cu milă, socotind că bietul om nu avea curaj,
după ce făcuse îndelungata cale dela țară până
la București, ca să-și rostească din plin, tot
ce credeà el că i se cuvine.

— Ești veteran, moșule? întrebă unul dintre
funcționari. Ai acte? ai hârtii de veteran?

— Veteran sânt domnule, păcatele mele!

răspunse omul. Dar hârtii n'am. Nu mi-a dat nimeni nici o hârtie.

Înainte a unui om așa de dezarmat, care nici minte multă nu părea să aibă, șeful se simți, ca și subalternii lui, plin de înduioșare.

— Păi moșule, cum vrei să-ți dăm pământ, dacă n'ai acte? Cere-le mai întâi la regimentul în care ai fost dumneata ostaș. Ai trecut Dunărea?

— N'am trecut-o! răspunse simplu Neculai Badea.

— Atunci nu ești veteran. În ce an ai intrat în oștire?

— În 1878.

— Va să zică după război. Nu ești veteran. Nu-ți putem da pământ.

— Da bir de ce nu plătesc?

— Asta 'i treaba perceptorului.

— Dați-mi domnule și mie pământ! Eu am fost tot slugă cu simbrie, tot cioban am fost, și ași vrea să nu mai slugăresc! să am adăpostul meu, să nu mă mai bată vânturile pe muchi. Dați-mi și mie opt hectare, că aveți destul! N'am pe nimeni pe lume!

În biroul veteranilor se știa mai bine ca oriunde, că Statul dorea să aibă în Dobrogea un număr cât mai mare de mici proprietari

români. Pentru ca Dobrogea să fie a noastră, trebuie să se așeze temeinic în satele ei gospodării românești, căci ce le-ar păsa tătarilor din Dobrogea dacă fac parte dintr'un Stat bulgar sau român. Neculai Badea erà român neaoș și cerea să fie înproprietărit acolo. De ce nu i s'ar fi dat și lui pământ, ca veteranilor ?

Ochii șefului întâlnește privirile celor două ajutoare ale lui. Și cei doi funcționari gândeau la fel...

— Să vedem, moșule, dacă se poate face ceva.

Șeful luă un maldăr de hârtii și ieși din biuro, ca să vorbească subdirectorului. Neculai Badea rămase în așteptare, tăcut, resemnat.

Abia plecase șeful și alt jelbar intră în biuro. Era un uriaș cu pieptul strălucitor de medalii, vre-o șapte, cu fruntea înaltă și înfundată într'o parte, ca de o schije de obuz. Veteranul se opri alături de Neculai Badea și zise răspicat : „Să trăiți“, ca pe vremuri în oaste, și începu numai decăt să vorbească. Ochii lui scânteiau, omul da din mâini ; patima cu care vorbea îi zguduia tot trupul, și medaliiile, ciocnindu-se între ele, pe sumanul peticit, dar curat, zângăneau voios.

Badea privea pe furiș nămila de om cute-

zătoare și frumoasă, număra de sigur decorațiile și își ciulea urechile câinește, că să nu scape o vorbă. Cei doi funcționari se holbau cu interes la omul abia încăput pe ușe, la brazda adâncă din fruntea lui înaltă. Halal soldat ! se gândeau amândoi. Un erou, de sigur ! Plevna, Grivița, Vidin, Smârdan, se transformaseră în medalii pe pieptul uriașului.

Veteranul venise să ceară schimbarea a două hectare de pământ nerodnic, și se plângea că de și i s'au dat vite de muncă, potrivit legii pentru înzestrarea veteranilor înproprietăriți în Dobrogea, nu i s'a dat plug, grapă și boroană, așa că, în loc să-i vie în ajutor, Statul l'a împovărat. Trebuia să hrănească două vite, de a căror viață era răspunzător față de Stat, fără ca să se folosească de ele. Povestitorul e drept, nu era destul de limpede. Deșteptăciunea lui avea întunecări ciudate, amintiri fără noimă, fraze curioase se amestecau în povestirea lui. Totuș, un foc viu pâlpăia în întreaga lui făptură și-ți apropiai cu plăcere inima de căldura dogoritoare a sufletului lui.

În sfârșit, șeful se întoarse cu răspunsul subdirectorului :

— Moșule, făcu el către Badea, îmi pare foarte rău, dar nu'ți putem da pământ. Măsu-

rând toată înalta făptură a veteranului și oprindu-și ochii pe medalii, șeful adăogă :

— Dacă-ai avea și dumneata măcar una din medaliile dumnealui, ți s'ar da negreșit...

Șeful, grăbit, plecă cu alt maldăr de hârtii.

• Veteranul, care până atunci parcă nici nu-l văzuse pe Neculai Badea, se mai înălță oleacă și începù :

— A ! dumneata ceri pământ ! Ești veteran ? Nu ești veteran ! Dacă nu ești, nu ți se poate da nici o palmă de pământ ! Nici dumnealor, nici domnul ministru, nici Regele nu-ți poate da în Dobrogea, pentru că se *opune Parlamentul !* Dumneata nu știi ce'i aceia Parlament !

Înălțimea de pe care se părea că vorbește uriașul, eroul cu atâtea medalii decorat, îl făcea pe țăranul cel prost și mai scund și mai neînsemnat.

Cei doi funcționari al biuroului veteranilor ascultau înveseliți, binevoitori, cu toată părerea de rău ce le-o pricinuia bietul Neculai Badea, cel fără de pământ, fără familie, și ajuns slugă la bătrânețe.

Badea ținea capul în piept. Asculta vorbele mari ale uriașului. Șeful biuroului nu era de față. Pe picioarele lui scurte, Badea se îndesă,

dădu din umeri odată, apoi ridică fruntea îngustă și vorbi de astă-dată veteranului:

— Dacă nu'mi dă pământ... nu'i nimic! Eu am douăzeci de mii de lei la chimir! Așa să știi dumneata! Da. Da. Știi de Topraisar? Știi de Enge Mahale? Știi de Musurat?

— Știu! spuse scăzut sufletește uriașul.

— Întreabă pe-acolo de mine. De Neculai Badea să întrebi. Eu am o sută de pogoane de pământ!

Turtit, prostit, falnicul veteran, aplecat de spate adânc, ca să audă mai bine, nu se du-meri, decât când văzu că Badea a pierit pe ușe. Trist parcă, ferindu-se să-și mai zângă-nească medaliile, zise:

— O sută de pogoane, domnilor! Și eu am douăzeci de bani în pungă.

RĂȚOIUL LEȘESC.

Fusese poreclit „Ghiță“, după numele celui care îl adusese plocon în curtea boerului Macarie. Ghiță era un rățoi leșesc, urât, plin de nasturi roșii, dar, pentru că fusese adus de mic, cei trei copii ai lui Macarie se deprinseseră cu el, îl iubeau și-l amestecau în jocurile lor. Sălbăticiunea nu trăia bine cu nici una din păsările curții, se răznea de ele, se războia cu cele mai țăntoșe și făcuse pace cu câinii, cari o văzuseră în tovărășia micilor stăpâni. Veșnic era după copii. Ghiță! Ghiță! îl strigau ei, jucându-se de-a ascunselea; iar Ghiță, făcând pe caraghiosul, învârtindu-se pe loc, întinzând pliscul în aer, se repezea cu legănări de bețiv după sunetul numelui lui

iar clopoșelul legat pe după gâtul lui clincheta voios. Pasărea pricepea jocul, căuta pe stăpâni și îi găsea pe după buți, după copaci, după lemne, în gura beciului. Muma copiilor îl iubea pentru că, cu giumbușlucurile lui, micuții n'o mai luau razna prin sat, să se învețe a mânca poame necoapte și a spune necuviințe. Macarie făcea și el haz de năzdrăvanul de rățoi, care își îndrepta ochii cu istețime către cel ce-i pomenea numele de Ghiță.

Curtea boerească era din două părți înconjurată de gârla Priporului ; în față avea șoseaua comunală, și într'o latură pe vecinul Scântee.

Era prin Septemvrie. Porumbul se vestejise, câmpul galben foșnea adânc la adierea vântului. Răcoarea toamnei începuse să se simtă în fiecare seară. Soarele apunea într'o clădărie de nori, ca o glorie de aur în mijlocul unui popor. Pe departe de tot, de-a dreapta amurgului, dealuri mărunte încondeiau cerul, în al cărui creștet atârnavă nori grei de lână nedă-răcită.

În curtea casei lui Macarie era liniște. Pasul țeapăn al logofătului bocănea oleacă și se pierdea, câte un argat se ivea ca să piară repede sub șură. Copiii, triști, stăteau în casă împrejurul mamei, căreia nu-i mai dădeau răgaz

cu întrebările și cu jocurile lor. De două zile Ghiță pierise. Mai întâi, prietenii lui îl crezură plecat să se plimbe pe Pripor ; căci uneori pasărea părea că își aduce aminte de plăcerile neamului ei, se strecura din lumea omenească, și o pornea singură la scaldă. Se bălăcea împotrivîndu-se mersului apei, singură, lăsând căldurile de rațe și de găște obicinuite să se depărteze și se petreacă la olaltă. Când se sătura de bae, venea într'un suflet în mijlocul copiilor, își scutura tare trupul ud, ca și cum voia să povestească plăcerea gustată. Clopoțelul făcea larmă, stropi de apă săreau din penele ei. Și era o bucurie și o petrecere rară pe copii. Ghiță ! Ghiță ! strigau micii lui prieteni, și ochisorii rățoiului îi priveau isteț, printre nasturii roșii ca bubele.

Ii părea rău și nevestii lui Macarie după rățoiul leșesc. Aștepta să-i sosească dela oraș bărbatul, ca să pue el la cale aflarea cu orice preț a lui Ghiță. Femeia pusese pe argați să-l caute în susul și în josul apii, pe vecinul Scântee îl ținuse un sfert de ceas cu întrebări și în iscodiri. Se știa că nimeni nu urăște pasărea iscusită, faimoasă acuma, și care căpătase pe drept nume de om. Primarul fusese chemat la curte și i se poruncise să nu cruțe

nici o osteneală. A doua zi dela pierderea ră-
țoiului, cucoana făgăduia cinci lei celui care-l
va găsi, viu sau mort. Când se gândeau co-
pii la moartea lui Ghiță, se puneau toți trei
pe bocet, încât mamei lor i se părea că nu-i
de-a bună. Se înțelege că prin curtea boe-
rească, pe malul apei, prin ogrăzile vecine,
n'a rămas bute neridicată și colț necercetat.
Ghiță pierise fără urme. Nu-l văzuse nimeni
decât în curtea boerească, alături de copii.

Numai sub stânjenul de lemne, așezat în
curte pe malul Priporului, nu se putuse cer-
cetă, și nici nu avea Ghiță ce să caute sub
lemne.

Foșnetul aspru al frunzelor uscate, ce sosea
cu adierea vântului, se înteeți după apusul soa-
relui. Cucoana și copiii eșiseră în curte. Șe-
deau toți pe scaune și priveau cu ochii duși.
Macarie întârzia să sosească din oraș. Ghiță
nu fusese găsit.

— Ce-i acolò, mamă? întrebă cel mai mic
dintre copii, cu ochii ațintiți către Pripor.

Gârla se încolăcea albă, trecea pe lângă
curtea boerească, dupăce tăiase în două satul.

— Unde? unde întrebă femeia, și toate pri-
virile se întreprară către ceva care sălta cu
silință pe pământ, se oprea câte odată ca să

se scuture, și iarăș se pornea către cei adunați în fața casei.

— Vine către noi! țipă copilul cel mare.

— Marine! strigă cucoana, i-a vezi ce jivină se apropie. Marin erà acolo. Toți își aduseră aminte de rățoiul pierit. Mogâldeța nelămurită se sbuciumă pe loc și iarăș săltă către copii. Clinchetul clopoțelului legat în jurul gâtului lui Ghiță, se auzi deslușit.

Ghiță! Ghiță! izbucni vesel, dar și cu teamă, cel mai mic dintre copii, când un argat trecu prin curte.

— Sandule! strigă Marin, adu repede o căldare cu apă!

Mogâldeța se apropiase. Copii se îmbulziră în fustele mamei lor. Marin își deschise surtucul și-l aruncă peste vietatea ciudată, căreia nu-i erà teamă de oameni, ca și lui Ghiță.

— E un broscoi cucoană, cum n'am mai pomenit. E mare cât un rățoi leșesc și cu clopoțelul lui Ghiță la gât.

Toți cei de față erau înfricoșați. Căldarea fusese adusă. Marin aruncă broasca uriașe în căldare.

— Ghiță! strigă Marin, și broasca săltă în apă, cu bulbucății ochi țintă la cel care o strigă.

A doua zi, boerul Macarie n'a voit să creadă că broscoiul, pe care nu apucase să-l vadă, pentru că fusese ucis și aruncat pe gărlă, răspundea la numele de Ghiță.

Peste câteva zile, stânjinul de lemne a fost dat la o parte de pe malul Priporului, și au fost găsite: penele, ciocul, toată îmbrăcămintea lui Ghiță zăcând laolaltă, ca o năpârleală, iar din cadavrul rățoiului leșesc, nici labă nici os măcar nu se aflară.

DUPĂ ZECE ANI.

După zece ani de osândă, Stan Dobre Icusar își primi hainele țărănești, în cari făptuise o crimă, și fu lăsat liber.

— Altele nu s'ar putea să-mi dați ? întrebă Stan, privind întunecat și trist la boarfele lui putrede. Le-aș plăti bucuros cât nu face, numai să-mi dați alte țoale.

Stan avea patru sute de lei, economii strânse cu greu ; muncind mult și de multe lipsindu-se, chiar când ar fi putut să le găsească.

— Astea sânt ale tale ! Nu le cunoști ?

— Ba le prea cunosc ! La ce să mă văd în ele, ca în ziua în care am intrat în pușcărie ?

— Lasă vorba, Icusar !

„Cum te mai ia la goană !“ s'a mirat puș-

căriașul, după ce coborâse dealul, pe care sta cocoțat „castelul“, și care par'că îl fugărea.

Ajuns în drumul mare al satului, între semănături legănate dulce de vânt, sub atâta cer și văzduh, dintr'o odată, cât nu-i măsurase ochiul timp de zece ani, Stan Dobre Icusar mergea încet, ostenit. Dormise noaptea foarte puțin, gândindu-se că iar va fi al lumii și lumea a lui, și acum n'avea pic de veselie! Se întrebă dacă umblă, dacă merge ca tot omul pe drum, dacă nu dă de bănuît oamenilor și dacă erà prielnic, sau nu, să arate condicuța lui de fost pușcăriaș oamenilor, de care de acum înainte avea să aibă nevoie. Vedea bine că e frumos afară, pricepea urâțenia castelului cu ziduri de jur împrejur de câte zece metri înălțime, întunecos ca pivnița, jilav, rece, dar sufletul lui rămânea stingherit; nu îmbrățișa, nu sărută pământul, iarba verde și văzduhul.

Mergea mereu domol Stan Icusar, deși de mii de ori crezuse că, odată liber, are să sboare pe fața pământului ca rândunica. Erà beat de nesfârșitul priveliștilor, de bogăția culorilor și de aerul viu și mirezmat. Se întrebă năucit dacă e sau nu spre folosința lui să se ducă la el în sat, acolo unde trăise treizeci de ani încheiați, unde avea câteva rubedenii

depărtate și unde făptuise omorul, — unde își ucisese nevasta, pentru că o prinsese, venind de peste zăplazul vecinului, după o jumătate de an de gospodărie.

În zadar se întreba omul, căci se îndruma neconținut, fără să se hotărăscă la ceva, tot mai departe, ceasuri peste ceasuri, către oraș.

Habar n'aveau de el orășenii, de ponositele lui strae, la cari numai el se uită cu temere, în silă, ca la o vină. Totuș, nu se încumetă să treacă prin inima târgului. Găsi în obor o prăvălie cu fel de fel de lucruri și cu haine. Dar, pentru că prețul banului se făcuse mare pentru el, nu cumpără decât un surtuc de flanelă subțire, cu buzunări, își mută condicuța de tâmplar, liberată din temniță, și spuse negustorului :

— Eu, haina asta veche a mea n'o mai iau. Ai face bine s'o arzi, e tare veche și n'aduce noroc... E păcat s'o poarte un om.

În pragul băcăniei, omul liber, stătù câțva nehotărât, abia întrebă într'o doară pe negustor :

— Da... trenul la câte pleacă ?

— Iată chiar acum a sosit dela București. Mergi la Galați, după cât înțeleg.... Dă fuga să nu-l pierzi !

Gara erà aproape. Icusar a luat bilet, s'a urcat în vagon, și-a ajuns la Galați. În ziua aceea toate parcă nu le făcea el. Umblă, vorbeà, judecà, se privià ca în vis. Ba, mai ciudat încă, temnița în care stase zece ani, nici ea nu i se părea lui Stan ceva adevărat, ca și trecutul lui tot, cași satul în care viețuise treizeci de ani, cași lumea ce să frământa în juru'i, neștiutoare de el, ca nebună, ca fără noimă !

„Când mă gândesc că zece ani am stat în pușcărie!“ cugetà el, ghemuit într'un colț de bancă, într'un vagon de clasa treia aproape gol. „Am trăit și înainte alți treizeci de ani ! Poate că mi se pare. Poate că nu sânt eu. Dacă n'aș ști că mă chiamă Icusar, condamnat — când aveam treizeci de ani — la zece ani de pușcărie!...“

— Dumneata unde te duci, moșule ?

— Eu ? răspunse Stan unui flăcău, la Galați !

„Ce mai zici, Icusar ?“ se întreba omul. „Ți se părea poate că n'ai patruzeci de ani, și uite că ăsta ți-a spus moșule...“

Curtea, gangul, odăile prin care aveà voie să treacă, coridorul lung, gardienii, domnul grefier, costumele vărgate, capetele tunse până la piele ale pușcăriașilor, unele întâmplări din

viața trăită în temniță, începură să se perindeze limpede înaintea lui Icusar. Adevărate erau toate, cași priveliștile ce le vedeă din fuga trenului, și eră înșelare iuțeala cu care le retrăia acuma; căci multă, foarte multă vreme, nemăsurat de lungă chiar într'un ceas, suferise cu adevărat Stan Dobre Icusar, acelaș om care călătorea nepăsător și înstreinat de lume, pe drumul către Galați.

Prin mahalalele Galaților nu-și mai aducea aminte cum și pe unde a mai trecut odinioară, țanțoș sau aplecat de-o grije. Viața de închisoare ștersese multe icoane din trecutul lui de om slobod, fără pată și fără stânjenire. Se făcuse noapte. Mergea la întâmplare, ostenit, amărât, iarăș buimăcit. Pricepu că i-e foame. Nu mâncase decât doi covrigi uscați, în toată ziua aceea. Când se văzu într'o cârciumă, când mirosul de fleică îi pătrunse nările, omul liber se mai însufleși. Avea să bea și să mănânce voinicește. Pentrucă i se părea că prea ar fi la vederea tuturor în cârciumă, pătrunse în odaia din fund, într'un fel de birt și de cafenea.

„Ah! cum mai petrecea lumea, pe când noi eram siliți cu pușca să ne culcăm!“ se gândia Stan cu amărăciune.

O tocană grasă, două fleici mustoase le-a

mâncat cu jimblă, fostul pușcăriaș. Litra de vin se golia și se umplea mereu pe masa lui. Nu fusese voios : aveà mulți nori de fugărit, dar din ce bea își schimba firea. La celelalte mese oameni nepăsători sau voioși vorbeau slobod și păreau gata să lege prietenie până și cu el. Asta îi încălzia inima, îl ridica din șanțul mcccirlos ai neîncrederii și al temerilor lui de om netrebnic, de ucigaș ! Nu putea nimeni bănuși că vine dela temniță. Uniforma vărgată a penitenciarului o lăsase acolo, bine înțeles ; iar părul și mustața le lăsase, de mai de mult, cu voia directorului, ca să crească omenește.

Incusar băuse peste două jumătăți de vin. O căldură binefăcătoare îi scâldea inima ; bucuria care nădăjduse s'o cunoască, eșind din închi-soare, îi cuprinsese făptura ! Se apropie cu drag de o masă, la care se începuse un joc de cărți. Și în penitenciar se juca uneori, în mare taină, cu știrea gardianului, mituit de jucători. Aici însă lumea nu se sfia, erà zgomotul vieții libere și banul se rostogolia cu zgomot în dreapta și în stânga, în toată voia norocului.

Incusar știa macaua. Pontă și el, uitându-și zgârcenia. Cârциumarul veni să-i ceară plata,

și el, îndulcit la băutură și încălzit în suflet că oamenii de omenie stau cot la cot cu el, ucigașul care ar fi trebuit să-i înfricoșeze, comandă un kilogram de vin. Bea și ponta.

Doi dintre jucători, vlăjgani oacheși, în haine nemțești, cu colțuri de păr până între sprâncene, băeți de viață, râdeau des și de toate cele.

În vremea jocului, Icusar tresărise de câteva ori. „Poftiți, domnule comisar“, „ce bea domnul subcomisar?“ îi trecuse ca un sfichi pe la ureche. Doi jandarmi priviseră la joc câtva, cu liniște, ca niște oameni cari n'ar avea dreptul să se amestice în poftele altuia. Ba și un popă trecuse pe acolo.

În sfârșit se așeză în scaun de-abinele. „Bancherul“ îl îmbia mereu cu țigări bune, a cinci parale una. Nici el nu se lăsase mai pe jos, ceruse încă trei pahare la încă un kilogram de vin.

Icusar pierdea, dar nu-i prea păsa. Simția dela o vreme o înfrățire dulce, o uitare de sine, că și-ar fi dat și sufletul pe o carte.

Vremea trecea dulce, și Icusar bea și cinstea. Într'un rând, jucătorii se ridicară dela mese. Cârciumarul venise și i poftea să isprăvească jocul și petrecerea. Afară din cârciumă, se îm-

părțiră cu toții, în toate părțile. Icusar nu'și da bine seama ce face. Băuse prea mult.

Fusese dus, copăcel de subțiori, până 'n uliță și lăsat acolo, moale, în pulbere. „Frate meu! nu'și aducea el aminte că le spunea în toiul petrecerii, fiecăruia din cei trei înși, cu colțurile pe frunte, cu cari se întovărășise, cu părerea că ziua aceia de înfrățire cu oameni cinstiți și de petrecere, e cea mai frumoasă zi din viața lui“.

Din praful drumului, fostul pușcăriaș se târâ se, în neștire și, în sfârșit, copleșit de beție adormise.

Ziua, pe la ceasurile șapte dimineața, pe când copiii veniau la școală, Icusar se trezi luptând cu un gard, care-i ținea calea. Eră pe un maidan, lângă drum. Se deșteptase robit de o veche obișnuință. Căzù iarăș și mai dormi o vreme. Pe la prânz, cu o slabă lumină pe minte, își cercetă buzunarele. Nu mai avea nimic, nimic! Pierduse banii, pierduse și livretul eliberat de director, prin care se dovedea că a învățat tâmplăria și că s'a purtat bine în penitenciar.

Nimic, nimic! borborosia omul, pe când pământul se învârtia cu el și un fum alb înceța totul în juru-i.

Să se ducă la cârciumă, să întrebe de tovarășii cari îl buzunăriseră și să facă scandal? Să se repeadă la „bancher“, dacă l-o găsi, să-l zgâlțâe și să-l strângă de gât, până și-o băgă acela mâna în buzunar și-o scoate banii și... livretul! A! livretul acela de ocnaș! Și Icusar vedea cu ochii alergând poliția, ochi dușmănoși înfierându-l, simția mâini vânjoase apucându-l și turnându-l la închisoare și la cătușe. Cine avea să-l creadă, pe el, pușcăriașul, că a fost furat și înșelat de oameni de treabă, cari stau cot la cot și dau mâna cu jandarmii, cu comisarii și cu preoții?

DANTURA FALȘE.

Era înalt, drept, călca falnic, ca un flăcău tânăr, de și avea peste cincizeci de ani. Nu era frumos, — cum era să fie, dacă era zbârcit, ca la vârsta lui și roșu ficățiu la față? Până și ochii i se împăenjeneau cu firisoare de sânge. Din două în două zile se arăta colțul firelor albe.

Era proprietar. Casa, moștenită din părinți, scundă, ținuguiată, toată cu trei încăperi, o înveșmântase în trei părți cu ederă; înaintea pridvorului cu geamlâc sădise trandafiri, la colțuri lilioci — și în fiecare vară urca pe ferestre mantia bogată și frumoasă a glicinelor violete. Curtea o schimbase în grădină, mai ales de când se despărțise de nevestă, — prin bună învoială, nu la tribunal.

Acum trăia așa, singur, înconjurându-se de pomi roditori, aduși din pepiniere vestite, de flori cu mireasmă, în casa înaltă cât gutuii răsfrânți, cât perii, ale căror ramuri se rupeau sub belșugul rodului. Un rai pentru ispitirea Evelor.

Servitoarele tinere nu stăteau multă vreme în casa lui, de și le căuta cu mare luare aminte, le aducea chiar el din grădina sfântului Gheorghe, pe unde 'i abătea câteodată să-și piardă jumătatea de zi, pe care Statul o dăruiește funcționarilor lui.

Pe servitoarele între două vârste le da el afară, supărat pe sineși că nu se putuse înfrâna și că intrase într'o noapte în bucătărie, — mâniat că femeea i se împotrivise ca o fecioară, sau scârbit de repede înduplecare a slugii.

Când își petrecea ziua printre flori, era în așteptare. Singur nu înopta. Pustie, ursuză, dușmănoasă i se părea casa fără o femeie. Adusesse grafofon, umpluse pereții de nuduri femeiești. Fel de fel de lucrșoare plăcute ochilor se țineau copăcel pe mesuțe, pe etajere. Și tot i se întâmpla să rămâe singur, ca într'un han blestemat, un călător fără noroc.

Nepotolit cum erà, luat și de puhoiul amin-

tirii, își ademenea uneori nevasta, și după trei zile iar făceau casă împreună. Dar celelalte amintiri ale vieții de burlac: femei surprinse în somn, în patul de bucătărie, împotrivirea lor plăcută, cași îmbrățișările largi ale femeilor de stradă, îl bântuiau. Veșnic nu le putea împăca pe unele cu celelalte și veșnic tânjea după oricât de multe feluri de femei. Iar cearta cu nevastă-sa izbucnea totdeauna, și despărțirea era gata.

Casa lui Cosma era dichisită, curtea era grădină, s'ar fi putut trăi ca în rai, în gospodăria lui. Nevasta încerca să-și recâștige bărbatul, el făgăduia să se îndrepte — zădărnice! Uneori se înduioșă cu adevărat, se învinovăța pocăit, se înjosea stăruind să-i vină iarăș acasă, la nevoie el avea și lacrimi la îndămână, și femeia ceda stăruinții lui și nevoilor ei, de nimeni împlinite. Caliopi ajunsese să-l creadă năvălaș, bolnav, și era sigură că tot ea e mai aproape de inima lui, decât toate femeile aduse și lepădate pe stradă. Și era aplecată să-l erte și pentrucă nădăjduia să-l moștenească. El n'avea pe nimeni și era încă soțul ei.

În dimineața zilei de 14 Iunie, Cosma Popescu așteptă o nouă servitoare. N'avea as-

tâmpăr, se plimbă dela pom la pom, numai în cămașe de noapte și în papuci. Un vânt ca de primăvară îi răcorea pielea, în desişul parfumat al curții lui. Pe la unsprezece poarta se bătù de stâlp, și o tânără, ca de douăzeci de ani, cu un cufăraș într'o mână și o boccea pe umăr, veni să se așeze la bucătărie.

Intre stăpân și slugă, timp de o jumătate de ceas, se schimbară obișnuitele sfaturi și făgădueli. Privind-o când dintr'o parte, când din spate, Cosma erà mulțumit. Ca să se poată stăpâni, plecă deacasă și reveni noaptea.

După miezul nopții, Popescu lipea încet poarta. Falnicii pași și-i amuți, dibuî cunoscutul ivăr al bucătăriei și intră. Cu toată vechia-i deprindere, inima îi bătea puternic. Aprinse un chibrit. În lumina cotropită de întuneric, desluși patul în care tânăra femeie dormea neștiutoare. În văzduhul odăii pluteau amestecate mirosuri de leșie și de trup omenesc.

Se prea grăbise de data asta Cosma Popescu? Nu știuse cum și ce să făgăduiască, sugrumat de emoție și de patimă zorită? Sau nemerise, în sfârșit, o femeie cinstită, care nu poate pricepe cărdășia dintre scârbă, interese și plăcere?

O luptă înverșunată se încinse între trupu-

rile tot mai despoiate, întâiu în pat, apoi pe scânduri, în întunericul bucătăriei. Deși mai puternic, bărbatul obosi cel dintâiu. Femeea reuși să deschidă ușa și să fugă, așa, aproape goală, în curte, pe stradă.

Pe când femeia, cu pieptul svâcnind ca sub lovituri de ciocane, în lumina cruda a becurilor de gaz aerian ale secției, își număra pe trup mușcăturile, sgârieturile, vinețelele isbiturilor, ca să arate domnilor comisari ce o făcuse să alerge aproape goală pe drumuri, Cosma se desmeticea.

Cu cât fapta lui i se deslușea, așa precum aveau s'o judece oamenii, omul desnădăjduit, adună în neștire așternutul risipit, făcu patul, se întoarse în odaia lui și aprinse lampa. Stinse însă lumina numaidecât, gândindu-se că gardistul, poate strecurat în curte, îi păzește casa. Către ziuă scrisese nevesti-si o scrisoare, pătată de lacrimi adevărate, isvorîte mai mult din desnădejde decât din căință, prin care o înștiința că va fi luat și dus la parchet, din pricina unei păcătoase de servitoare ; și îi cerea ertare, rugând-o să intervină pentru el.

Comisarul înștiințase pe procuror, procurorul dase mandat de arestare. Când Caliopi citi scrisoarea, Cosma eră zăvorit în arestul pre-

ventiv al parchetului, la îndemâna judecății.

Prin rudele ei, prin bacșișuri date grefierilor, paznicilor, or cui i se părea că-i stă în cale, Caliopi, mai aproape decât totdeauna de moștenirea sperată, veselă în chichițele sufletului, răzbi până în arest, la Cosma. Primul lucru pe care-l făcu Popescu, fu să strecoare în mâna fostei lui neveste — dantura lui false. Cu un gest ca de disperare, omul își smulse din gură ceva ca un călcâiu roșu, în care străluceau nu mai puțin de șase dinți. Apoi șopti nevesti-si :

— Am să tăgăduesc până la sfârșit ! Du-te acum ; îți mulțumesc !

Crime, șarlatanii de zeci de mii de lei, falimente frauduloase, se striveau una pe alta, dosar peste dosar, pe masa judecătorului de instrucție.

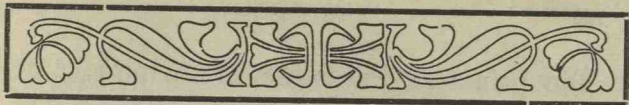
— Și ce barbar ești dumneata ! spuse judecătorul, pe când Cosma sta în picioare, slăbit, descompus la față. Pe corpul femeii sânt încă urme de lovituri, sgârieturi, mușcături !...

Cosma, fără să scoată o vorbă, deschise gura cât putu de tare. Judecătorul îl privi, înțelese, rămase holbat, își duse mâna la frunte, aruncă o privire peste multele dosare, în cari țipau atâtea afaceri de cari se întereseau mi-

niștri, deputați, și-apoi, convins că acuzatul e nevinovat, îi făcù semn să se depărteze.

A doua zi, Cosma Popescu erà slobod. Temându-se însă oleacă să iasă pe strada, pe care de curând femeea siluită de el alergase goală, țipând, își vedea de flori. Gândindu-se la primejdia prin care trecuse, zâmbea între voioșie și înfiorare, iar dinții lui falși străluceau la lumina strecurată prin ramuri, ca niște mărgăritare candidе.

IN OSPICIUL DE NEBUNI.

După multă codire, Ivan Paraschievici intră în serviciul casei de nebuni. I se păruse bietului sârb, că Bucureștii noștri sânt un oraș mare, trufaș, și care petrece ziua și noaptea, nepăsător de sărăcia și durerea celor mărunți. Or unde ceruse slujbă, văzuse numai umere ridicate, auzise hohote de râs, așa că primea să intre slugă la balamuc.

În cele trei zile de șovăială, se gândise mult la lumea în care avea să intre. Îl îmbărbătase însă socoteala că nu va fi singurul om sănătos la minte, că acolo vor fi doctori învățați, supraveghetori iscusiți și alte slugi de teapa lui, deprinse cu bolnavii. La urma urmei, Ivan avea să nu iasă din porunca supraveghetorilor, și pace!

Din prima zi, Paraschievici se miră că nebunia, care i se părea lui că e o anume ră-tăcire a minții, la fel la toți cei îmbolnăviți de ea, se arată în fel de fel de chipuri. Face pe unul să plângă, pe altul să râdă ; ici un ins gras se crede împărat, celalt de colo scrâș-nește toată ziua, crezându-se urmărit de ne-noroc și de vrăjmași. Unii i se păreau lui Ivan mai nebuni de cât își închipuise el, de alții ar fi jurat că se prefac, dracu știe de ce !

Opt nebuni blajini erau trimiși de mai multe ori pe zi să aducă apă cu sacaua. Până la fântână eră cale de zece minute, — socotind că aveau să treacă peste un deal. Cei opt inși plecau, serioși, vorbindu-și ca toți oamenii, ca să și împlinescă sarcina. Ajunși la fântâna din vale, umpleau sacaua bine, șase treceau la hu lube, doi să împingă de fundul sacalei și să tragă de spițele roților. Când ajungeau însă în vârful dealului, rămâneau numai doi la hulube, ca s'o fie în cumpănă, să nu se răs-toarne sau s'o pornească singură. Ceilalți șase săreau, jucau, dau din mâini, fericiți ca niște copii.

— Când oi zice trei, să vă dați la o parte ! sfătuia unul din ei.

Și cei șase se apropiau în vârful picioarelor,

cu degetele mânilor întinse către sacaua plină cu apă.

— Una, două, trei !

Cei doi inși care cumpăneau sacaua, se dădeau repede în lături, cei șase își izbeau degetele în fundul sacalei, împingând-o de vale, iar sacaua o pornea nebună, asvârlind pe gura de deasupra un clocot de apă, cât v lul. Tâșnitul acesta îl așteptau nebunii cu bucurie și teamă. De cum îl vedeau, se tăvăleau pe deal de plăcere, sacaua duruia coborând până în stânenii de lemne. Nebunii o aduceau iarăș și, de astă dată, nu o mai vârsau cu jocul, își făceau datoria ca niște cuminți.

Intr'una din zile, servitorii spitalului au fost în mare fierbere. Unul dintre ei uitase scara lângă pod și un nebun reușise să se urce pe acoperiș. Nu numai cei sănătoși la minte, dar chiar unii dintre nebuni erau îngrijorați să nu cadă bolnavul de pe casă. Tot spitalul se îngrămădise în jurul casei. Unii din nebuni urlau, alții plângeau, alții râdeau. Cel urcat pe acoperiș nu voia să se dea jos pe unde se urcase.

— Dă-te jos mă, că tai casa cu fereastrăul ! strigă unul dintre nebuni.

Abia atunci nebunul de pe casă se dădu jos, tot pe unde se suise.

Se obișnuia Paraschievici cu lumea în care trăia, dar nu înceta s'o privească, să caute s'o priceapă, și nu știa să tragă un oblon între ea și el. I se înrădăcină tot mai puternic gândul că unii dintre bolnavi sânt sănătoși și se prefac.

În Ospiciul de nebuni vecinic eră nevoie de lemne. La spălătorie, la bucătărie, nu mai încetă focul. Ivan primise tăiatul și căratul lemnului în pivniță pe seama lui. Nu tăia el; avea șease nebuni care îi munciau la poruncă. Pe unul din ei, Paraschievici nu-l vedea cu ochi buni. Acela cu siguranță că se prefăcea bolnav, ca să trăiască mai ușor, să aibă asigurate și la caz de boală: casă, masă, bae și îngrijire.

— Iosife, ce faci? iar stai? îl întreba Ivan, stăpânindu-și furia.

Iosif întorcea capul la supraveghetor, zâmbea și așteptă să-i vie pofta de lucru.

Paraschievici știa că bătaia e oprită, că cel prins e dat afară de doctorul șef. Nu trebuia să te vadă nimeni când îți plăteai necazul stârnit. „Un om sănătos, cugeta Ivan, abia găsește cui să-i dea zilele lui cu soare, să robească, să nu-și păstreze pentru el de cât vremea de mâncat și de dormit: pe când ne-oamenii, batjocura lui Dumnezeu, au grădină,

căldură, mâncare, băi și servitori. Și se găsesc și de cei care fac pe nebunii! Ba bine că nu!”

Ivan fierbea de mânie. Cu tovarășii lui de slugărie nu prea sta de vorbă. Se gândea tot timpul la Iosif. I se părea viclean și dușmănos. De când știà că are peste cincizeci de ani, erà sigur că se preface, că se îngrijește de bătrânețe.

— Ia vino încoace moșule, îl strigă el într'o zi, și'l îndreaptă de umeri în magazie.

Ivan se uitase cu luare aminte de jur împrejur: nu'i văzuse nimeni.

— Pleacă-te!

— De ce? întrebă tăetorul de lemne.

Paraschievici își trase cureaua de la brâu. Iosif îl ascultase tot zâmbind, ca de obicei.

Ivan luă capul bătrânului la subțioară, și ca pe un copil, îl bătui din răputeri. Iosif abia scâncea.

— Acum pleacă.

Eșiră amândoi din magazie. Ivan vânăt la față și cu ochii scăpărători, bătrânul zâmbind cu lacrimi și cu o mână la spate, unde-l ustura.

De atunci, de câte ori putea, odată, de câte două-trei ori pe zi, Paraschievici îl înfunda pe bătrân în magazie, în pivniță, și-l bătea cu nesațiu.

Iosif se lăsà pisat. Când îl vedea de departe nu se dosea, îl aștepta supus, aștepta un semn, și el îl urmă prostește.

Intr'ò dimineață, Iosif fu găsit mort în patul lui. Gemuse toată noaptea, mai tare de cât gema de-o lună de zile.

Moartea trebuia să fie constatată și de către unul din doctori. Când medicul a văzut cadavrul lui Iosif, a înțeles pricina morții lui.

— Asta nu erà tăetor de lemne? întrebă doctorul. Il chema Iosif, mi se pare... Erà dintre cei mai buni!... Pe a cui mână erà dat?

— Pe a lui Ivan Paraschievici, răspunse cineva din suită.

Ivan a fost chemat îndată să vorbească cu doctorul.

I-a fost de-ajuns medicului să-l privească adânc, cu toată bănuială isvorâtă, ca să șoptească ajutoarelor lui :

— Alt bolnav ! Contagiunea... Cù toate astea trebuie întâiu să anunțăm parchetul... Ivan ăsta e nebun, fără îndoială !

INCENDIUL.

Trăsura se oprise în dreptul unui felinar. Perechea de pe pernele trăsurii, strânsă umăr lângă umăr, prințesa Magdalena Rovine și poetul Dan Șerbescu, pregeta să coboare.

— Am ajuns? întrebă prințesa. Vai, nu te coborî! Să mai stăm aici. Simt că nu pot să mă clintesc. N'ar fi mai bine să întorcă? Uruitul trăsurii pareà că nu se mai sfârșește!... și iată c'am ajuns, și nu pot!... E greu!...

El îi luă mâna și i-o strânse între mâinele lui reci și puternice. O grije nelămurită și un curaj hotărât luptau în el. Privi pe sub acoperișul trăsurii.

— Da, zise tânăra prințesă, uită-te de vezi dacă e lume pe trotuar... Nu'ți închipuești cum

și cât mă simt de zdrobită; mă simt rece ca un țurțure de ghiață...

— Din potrivă, zise el, arzi. Mâna ta frige. Haidem, prințesa mea, a mea, nu'i așa? Poate să pară ciudată staționarea trăsurii acesteia cu pasageri...

Bărbatul putea face fraze, întortochiate, dar femeia își pierdea cumpătul.

— Cui poate părea ciudată? Ne privește cinevă?

— Nu, nu, nimeni, birjarul însă...

— Ai dreptate! tresări tânăra.

El coborî sprinten, cuprinse cu ochii toată fațada hotelului, se 'ntoarse, se aplecă apoi în încăperea trăsurii, cu mâna întinsă.

— Vino! Nu'i nimeni, să profităm de momentul ăsta, dragă Magdo!

Ea coborâse deodată, cu-o aruncătură fricoasă, se lipise de el, ca un copil pe vreme de furtună. Bărbatul, turburat și mișcat, o îndemna încet, și aspru și duios.

Prințesa tăcea acum, străbătea gangul slab luminat al hotelului, cotea cu amantul ei deodată scara largă și luminată din belșug. Suiiau amândoi treptele acoperite cu covor cenușiu, pe care pașii, pipăitori, își asurzeau zgomotul nesuferit; pe când, pânditoare, la fiecare po-

pas de scară, reci și imense oglinzi indiscrete și neînduplecate, ca niște conștiințe, îi puneau față în față cu ei însăși : decolorați și triști ca zidurile ploate.

Până și el, Dan Șerbescu, bărbatul lațom de dragoste, cu simțurile rapace, se simțea turburat și nemulțumit de îndrăzneala lui, numai a lui, de-a târâ într'un hotel pe cea mai frumoasă dintre femeile Capitalei, pe cea mai virtuoaasă, pe o prințesă!

Din capătul scărilor de jos, cineva mergea în urma lor tiptil, îi urmărea pas cu pas, numărându-le parcă șovăelile. Ei nu'l simțiră mai întâi, îl bănuiră numai, iar bănuiala aceasta o izgoneau din minte, o striveau în atenția lor, ca pe o musculiță supărătoare intrată între ploape și pe care nu poți, din pricina lumii care te privește și a soarelui năpăditor, s'o găsești aciuiată și s'o scoți. Dan Șerbescu se gândi de câteva ori, în minutul nesfârșit al suirii treptelor, să întoarne capul, ca să vadă cece se așteptă și dorea să vadă, că nimeni nu le calcă pe urme. Dar îi eră teamă că mișcarea de întoarcere a capului, să n'o sperie, în clipa aceia de încordare, pe prințesa șovăitoare ca un fulg la adierea vântului. Puteau totuș vedea foarte bine în oglinzi, dacă-i urmărește

cinevã. Dar putința descoperirii unui om pe urmele lor, nu era mai bine sã fie mereu amãnatã? Ajunserã la etaj. Omul care îi urmase le trecu înainte, fãrã pãlãrie, privind pe tavan, și deschise o ușe.

— Voiți la etajul întâi? întrebã el,

Erã omul de serviciu al hotelului. Intr'adevãr trebuia sã vie carevã, sã le deschidã ușa, sã le dea o camerã.

Intrarã în odaia ce li se deschisese și în care servitorul, îndemânatic și zorit, fãrã sã-i priveascã, aprinse lampa și plecã.

În sfârșit erau singuri, între patru ziduri, Prințesa Rovine își ascultã încremenitã bătăile neregulate ale inimii ei înspãimântate. Pe scarã nu le auzise, nãpãditã cum erã de o groazã neînțeleasã, simțitã numai ca un rãu în piept, în pãntece, și ca o dorințã de-a leșina, pe cãnd picioarele se încãpăținau totuș sã înainteze, sã urce mereu.

Dan închise ușa cu cheia, aflatã în broascã și, dupã ce-i lãsã Magdalenei o clipã de rãgaz, ca sã se reculeagã, îi desfășurã cu îndemânare boua din jurul gâtului, îi scoase pãlãria și cuprinse pe tãnãra femeie, întregã, în aripele paltonului lui.

— Ți-e fricã și-acuma? Ești numai cu mine!

Ce copilă ești! Și ce frumoasă ești! Palidă; clipești din gene și privești!... Unde? Așa mă iubești?

Prințesa tremurâ încă, buzele îi erau livide și subțiate, cu privirea mărită. În fundul ochilor ei ardea spaima, ca nebunia. Eră rece ca marmora, iar fața ei părea că se ofilește, ca de-o suflare de ghiață. Dreaptă și palidă, părea că așteaptă o nenorocire, care să-i frângă făptura delicată. Păru-i bogat, auriu, sta gata să-i cadă din creștet pe umeri. În zadar bărbatul, omul puternic, suplu, pe care-l iubea, îi vorbea cu nepăsare, de altfel prefăcută; ea nu-l auzea.

Cineva ciocăni la ușă.

— Cine e? întrebă Dan răstit.

— Eu, chelnărul! se auzi din sală; am venit să fac focul.

Prințesa tresări întreagă și încremeni iar.

— Spune-i că nu e nevoie! șopti ea, fără putere.

— Nu e nevoie! E destul de cald! răspunse Dan, liniștindu-se.

Intr'adevăr, în odaie eră călduț. Camera fusese părăsită de un ceas, două, mai înainte, de doi îndrăgostiți. Soba eră caldă. Dacă prințesei i-ar fi venit în minte ca să întrebe de ce

e camera caldă, nici n'ar fi atins patul, albiturile, plapoma în care alți doi se cuibăriseră, sufocaseră sub sărutări și îmbrățișeri. Ostenită, tânăra femeie se așeză pe pat, strângându-și între pumni tâmplele atât de încercate în ceasul acela, pe cât fusese sufletul ei de liniștit până atunci. Numai în noaptea nunții ei simțise ceva din groaza, înfiorarea și desgustul ce o bântuiseră, zvârcolite și amestecate, pline de gânduri ca pădurea de umbre și de foșnet, dela oprirea trăsorii în fața hotelului, până la ciocănitul chelnărului în ușe. Dar, pe tânărul ei prieten, ce stă dezolat și neîndrăzneț lângă ea, văzând-o zdrobită de emoții, îl iubise de pe când era fecioară, iar dragostea aceasta în loc să scadă după căsătoria ei cu prințul, crescuse, se lămurise.

Apropierea de ea a omului pe care nu-l iubea, a prințului, o făcuse să priceapă cât de dulce ar fi fost alipirea de celălalt, de Dan. Adâncă satisfacție, topirea parcă, a bărbatului ei, căruia îi era datoare supunere trupească, o lăsau rece, disprețuitoare, aproape scârbită, ofensată, pe când în brațele celuilalt se visase ca o gârlă mică luată de un fluviu, contopită, fericită.

Trecuseră ca la două ceasuri după miezul nopții. Zgomotul de trăsuri în mișcare, apropiindu-se, depărtându-se, de uși deschise și închise, în dreapta, în stânga, deasupra capului, în hotel și jos la restaurant, încetaseră, rărindu-se. Cei doi amanți, strânși în brațe, uitaseră emoțiile violente care îi cutreeraseră și, sub zăbranicul des al întunericului, simțeau cât se iubesc de mult și de neînfrânat.

Și totuși, o uriașă putere lucră de zor, mărindu-se, păștea, ca lăcustele câmpul fraged, dușumelele de scânduri ale restaurantului, întinzându-se mereu. Focul, cea mai lacomă năpaste, aceea care nu numai ucide, ci preface în cenușe, nimicind într'un ceas ceea ce timpul, ucigașul ucigașilor, nu reușește să nimicească într'o sută de ani, aprindea marea casă cu valurile lui lesne urcătoare. Fusesse destul unei scânteioare cât bobul de mei să trăiască la loc prielnic o clipă, ca să facă rană în lemn și să se nască văpaia. Apoi văpăile, sfioase parcă și viclene, alergând ușoare ca șoarecii, ca părerile depe comori, s'au făcut flacări, limbi îndârjite, trufașe, care scuiță scânteii aprinzătoare și fum orbitor și, în sfârșit valuri care palmuesc cerul cu dogoarea lor

și-l rănesc până la sânge, valuri îndrăsnețe ca furtuna, semețe, triumfătoare.

Focul se nutreă, crește și se revărsă liber, nestânjenit, rapace, de pe podele la mese, la bufetele de stejar, la grinzile tavanului, căci apa lui topitoare, valul lui, mai ușor urcă de cât coboară. Focul reușise, ca și cum ar fi avut voință, poftă adâncă și pricepere, să răzbată la scara neumblată a hotelului, scara de serviciu, pe care putea să se tot suie, să se sature de nimicire.

Sgomotul de subminare, de lucrare tâlhărească, își înmulțise limbile, unele roșii ca sângele proaspăt, altele vinete ca buzele fiarelor. Cei doi iubiți adormiseră îmbrățișați, când deodată se treziră în geamătul neînțeles de ei al lemnelor ce se mistuiau. Auziseră prin somn trosnete slabe, pâlpăiri ușoare. Mirosul de fum străbătuse și în odaia lor. Din stradă de asemenea, ca un ecou, venea o iarmă nedeslușită.

— S'ar părea că arde, că arde hotelul, murmură Magdalena.

— E cu neputință, zise el, ne-ar fi prea mare nenorocirea!

Urmă o clipă de tăcere, de ascultare ascuțită.

— Ce-am face? întrebă Magda, care se și hotărâse. Am arde aici! Eu nu m'aș coborâ. Auzi câtă lume strigă, vorbește și se strânge în fața hotelului!

Dan se ridicase într'un cot, ascultă, își încordă auzul.

Dar nu mai erà nevoie de încordarea auzului. Nenumăratele uși ale hotelului, din catul întâiu, din etajul al doilea, se deschiseră ca de brufniri de vânt. Târșieli, scâncete, țipete, gemete de frică, pași mulți și repezi, alergături, tocară pe parchete, se repeziră de-avalma pe scara principală. Lumea fugea din hotel goală, desculță, înebunită. În câte-va minute hotelul rămase gol de glasuri și de țipete omenești, pe când murmurul străzii creștea, se făcea larmă de moară imensă.

Dan, în mijlocul odăii, stă țeapăn, cu părul vâlvoi.

— Să ne îmbrăcăm repede! strigă el. A plecat toată lumea! E foc, foc năprasnic!

Magdalena, galbenă, cu ochii spăimântători de holbați, cu razele privirii drepte și aprinse ca niște undrele înroșite'n foc, rosti hotărâtă:

— Poți să pleci tu! eu rămân în flacări. Prefer să mă fac scrum, decât să fiu văzută de toată lumea.

Ea se apropie de fereastră, trăgându-l de, mână.

— Privește! înțelegi? colo e lumea, e toată lumea cunoscută și necunoscută, cu atât mai rea cu cât te cunoaște mai puțin și mai mult presupune; cu mii de capete, și cu atâtea feluri de capete câte nu se află în codri, cu limbi otrăvite ca de șerpi veninoși, cu ochi care văd mai rău ca oglinzile hotelului, care nu aveau închipuire; cu colți care nu omoară, ci sfâșie, strivesc, înveninează. Aici e numai moartea liniștită, tainică, fără urme!

El o ascultase tot timpul, scuturând din cap în semn că nu se învoește cu moartea, deși cuvintele intrau în el adânc. Strângându-i mâna, îi spuse repede:

— Gândește-te că nu ne vede nimeni și trăim. Mulțimea de colo nu te poate cunoaște pe tine, sânt mójici!...

— Nu mă încred...

— Aici e iadul! tu vorbești de-o moarte dulce, liniștită. Așa îți închipui moartea? E iadul! stăruie el, și nu'l merităm de vii!...

Femeia avea gura plină cu răspunsuri, ca inspirată.

— Da, iadul! Dar iadul care mistuie dintr'odată și fără știrea nimănui, te înghite ca un

delfin în singurătatea mărilor. Prefer să intru de vie în crematoriu, decât să mă pârălesc ani și ani pe bârfelile și batjocura oamenilor. Tu, pleacă! Vrei să trăești! Ți-e dragă viața, fără condiții. Numele tău de artist, mai are nevoie, ca să trăească în viitor, de muncă, de opere, de zile deci, de viață. Du-te. Nu pregeta. Eu rămân. Numele meu, prințesa Rovine, trăește și-așa; el își are rădăcinele în trecut, și apoi nu'i al meu. O femeie n'are nume, ea-l împrumută, dar îl păstrează până la moarte. Pleacă tu!

— Nu plec, rosti el, abia descleștându-și dinții, dar hotărât, și ochii i se umplură de lacrimi.

Ii luă mâna, albă ca o tuberoză, o ținută mult pe buze. Amândoi alături, se așezară pe canapeaua camerei. Fumul umplă tot mai mult încăperea abia luminată de zorii zilei. Mii de țânțari nu i'ar fi putut pișca de pleoape mai usturător, mai nesuferit. Ochii lor se îndreptară către tavan. Și de-acolo parcă soseă un sgomot ușor, sfios, ca de sute de gânganii. Pocnituri dese de sticle, devenite bombe, se auziau jos, în restaurant. Prin ziduri, prin ușe, răzbătea desnădăjduitul geamăt al lemnului răpus, uscându-se și arzând, al marei case,

cotropită de flacări, tot mai hrănite. Prin ferestre soseà larma mulțimii de gură cască. Un sunet de trompetă, adânc, ai fi putut spune roșu ca incendiul, se auzi de departe. Soseau pompierii. Intreaga vastă clădire a hotelului era acum goală de ființe vii. Numai prințesa și poetul, rămăseseră în hotel. Viespile care'i mușcau de pleoape, îi făceau să țină pumnii strânși pe ochi, pe care ar fi voit să și-i smulgă.

Se luminase de ziuă. Intârziații pompieri sosiră cu zgomot de trăsnete și de prăbușire, cu caii lor sălbaticii, cu coifurile sclipitoare, cu uneltele lor firoase. Carele grele se opriră din mersul nebun, pământul stătu din zguduire, larma mulțimii adunate în preajma hotelului stătù ca retezată, trâmbița își curmă fiorul de moarte, comenzile comandanților începură repezi, vii, tăioase.

Cei doi amanți ascultau. Veniseră până aproape de fereastră, să vadă sosirea pompierilor. O mare mulțime de oameni sta neclinită și înghesuită pe trotoare, pe uluci, pe acoperișurile caselor vecine. Un fum des și negru se vedeà urcându-se, în șuvițe grele, din restaurant, peste pompieri, peste capetele mulțimii.

Dan însă nu pricepuse primejdia, gând care intră în inima omului ca junghiul în carne

macră. Zgomotul îl năucise. Văzuse însă lângă el, pe femeia atât de mult iubită, cerșită de el, galbenă ca o spaimă. Ii înțelesese eroismul, fără pericolul de care era legat, fără moarte. De durerea ochilor, de înăbușirea care-i înecă pieptul athletic, îi era rușine să se plângă și să le facă pricină de plecare.

Barda, târnăcoapele pompierilor își începu-
seră lucrul pe acoperiș.

O nădejde vagă plutea în sufletul bărbatului. Atâția oameni se aflau la un pas de ei. Pompierii lucrau, erau acolo, poate că aveau să intre în camera lor. Flacările focului erau poate încă departe. Amândoi nu văzuseră nici o văpae, și pompierii erau acolo; furtunurile inundau de zor.

— Tot am putea să ne mântuim viața, zise încă blând, dar stăruiitor, bărbatul. Strigăm dela fereastră, pompierii pun o scară și plec cu tine în brațe, Magdaleno.

— Nu, rosti femeia, năbușită de fum, încet, dar hotărâtă.

În stradă, larma crescù și scăzù iarăș. Un glas răstit și îngrijorat da porunci. Dan auzise.

O mare milă de el, de tinerețea ei, de vâl-mășagul vieții, se amesteca în sufletul lui Șer-

bescu, cu groaza de moarte, groaza de astădată vie și sguuitoare.

— Dar dacă nu vom muri de foc, mistuiți? întrebă el.

— Nu, murmură ea, răspunzând de-a dreptul indemnului lui de plecare.

— Parcă am fi două stafii, în fumăria asta înecătoare, rosti el, aspru, răstit. Pleoapele tale sânt două răni hâde. Fumul are să ne orbească, și cine știe sub ce bârână sau sub cât moloz o să gemem peste câteva clipe, ca mai apoi să fim scoși ciunțiți. Și tot va afla lumea, de care te temi atâta, aventura noastră.

Casa cuprinsă de moarte, pârâia în încheieturile ei de dulgherie. Pompierii prăbușiseră o parte din acoperiș în etajul al doilea. În odăile de-acolo căzuseră aprinse: bârne, scânduri, căci focul, cu puterea lui de urcare, ajunsese în pod.

Dan Șerbescu, își mai aruncă odată privirea plină de regret și de furie pe fereastra afumată, la mulțimea neprimejdută și, trezit ca dintr'un vis rău, la o datorie, își apucă cu amândouă brațele femeia iubită, hotărât s'o ridice și s'o poarte, hotărât să strige ajutor.

— Magdaleno! Ce-ți pasă de numele tău de prințesă? Divorțează! Nu-ți fi va rușine să

fii nevasta mea, mai de grabă decât să mori!
Să ne scăpăm viața!

Dar Magdalena dobândise o putere de ne-
crezut. Mută și galbenă, ea nu avea decât un
gând: să piară acolo.

— Vrei să te urâsc? întrebă încruntată,
cu degetele înfipite în canapea. Pleacă. Poți
pleca! Te rog să pleci! Pleacă!

Răsturnată pe spate, cu brațele aduse pe
sub canapea, ea și încleștase degetele pe arcuri.
Printre pleoapele'i roșii și umflate, printre
lacrimile ce nu-i mai conteneau din pricina
fumului gros, ochii aruncară priviri de ade-
vărată nebunie, neclintite și străpungătoare. În
carnea feței ei, parcă se întinseseră niște sfori
în legătură cu scânteerea ochilor. Dan încercă
zadarnic s'o zmulgă. O ura. Simțea nevoe s'o
muște, s'a bată cu pumnii, să-i rupă mijlocul,
care i se făcuse de fier, ca să i se opue, dar
nu se gândi o clipă să plece singur. Ii veni
în minte că tovarășa lui a înebunit, se cutre-
mură de spaimă, o privi adânc, cercetător,
dar asta nu'l putea face să plece singur.

Eră cald, văzduhul nerespirabil de fum și
de abur, căci pompierii udaseră casa pe mai
multe din ferestrele clădirii.

— Trebuie să fii nebună! scrâșni el, și-i

păru rău, ca de o vorbă prea aspră, căci se putea să fie adevărată.

Se înduioșe. Iși aduse aminte că o făcuse să-l iubească, vorbindu-i, că verva lui de poet o câștigase.

— Magdo, viața e frumoasă, bogată, felurită, ciudată, ademenitoare și dulce, până și în amărăciunea ei, până și'n durere! Auzi? E voluptoasă! Adu'ți aminte de munți, de mare, de cerul plin de stele noaptea, de nopțile cu lună și răcoare, de apele șerpuitoare la nesfârșit și limpezi, de păduri îngândurate, maestoase și înfiorătoare, adânci și misterioase ca sufletul nostru. Adu'ți aminte de sufletul tău, de gândurile tale, pe care le simți uneori mai frumoase decât toată poezia lumii, și gândește-te, gândește-te bine, cu toată groaza cuvenită, că toate acestea le vei pierde! Pentru-ce dar să fii un hoit sau un pumn de cenușe? Dece să le pierzi toate? Dece să nu aștepți ziua de mâine, vecinic curgătoare și plină de făgăduinți pentru toți? Acum moartea ne așteaptă, draga mea Magdalenă! Ascultă-mă! Te voi coborâ în brațe și nu voi lăsa pe nimeni să te vadă. Ai să-ți ascunzi fața la pieptul meu.

— Dar gazetele? întrebă ea ironică, ne-

schimbată, privind tot așa de straniu printre pleoapele'i rănite.

Deasupra odăii lor, tavanul se curbase ca un cer invers, pe când podelele începuseră să se lase, să facă pânțece ca de pânză.

— Ești nebună! tună el ca o fiară, schimbat cu desăvârșire, și făcù doi pași hotărâți către fereastră, ca spre o ușă.

Dar hotărârea de a pleca singur ținù o clipă și omul se întoarse pe loc, sprinten ca un tigrù, și se repezi asupra femeii.

Ca niște cângi, degetele lui se înfipseră tari în carnea catifelată a prințesei. Mâinile ei se desprinseră de canapea. Femeia nu țipa, se lăsa grea, se opinteà, voia să sgârie, să muște. Șerbescu o schimbă din brațe pe umăr. Cu pași mari deschise ușa, sprijinind trupul Magdei de perete, și eși în sală.

Aici fumul năvăleà ca dintr'o sută de uzine. Beznă și văzduh înăbușitor. Dan Șerbescu, cu povara vie pe un umăr, înainta ca fără minte, fără ochi.

Trosnete, pârâituri, țâșniri și scurgere de apă umpleau hotelul. Dan se împiedecă de un cufăr, târât câtva pe sală în nerozia spaimei, de vreun pasager. Bărbatul căzù, femeia i se

smulse din brațe și fugi în noaptea blestemată a pârjolului.

— Unde ești, nebuno? strigă el, îngrozit, și alergă în căutarea ei, prin coridorul orb.

Tocmai atunci un zgomot de prăbușire, de surprare, se auzi pe aproape. Tavanul hotelului se prăbușise în mai multe odăi, din etajul al doilea — în etajul întâi.

Magda, într'un capăt al sălii, se împiedecase în hainele ei sfâșiate de luptă, și căzuse, Dan o ajunse, voi s'o ridice iarăș pe umăr, fără să judece limpede ce avea de făcut, pe unde și cum avea să iasă din incendiu. Dar Magda reuși să se smulgă din mâinele lui și se repezi pe scara principală, în sus, către catul al doilea. Buimac, clocotind de mânie nebună. bărbatul se avântă după ea. Fumul îi înăbuși. Intunericul se îngroșea. Femeia căzu iarăș pe trepte, gâfâind zdrobită. Când o ajunse, Dan o izbî cu pumnii în grumaz, cu ochii închiși de durerea pricinuită de fum. Alunecară amândoi în zvârcolire pe trepte, se opriră aproape năbușiți, cu puterile sleite, și, în sfârșit, peste ei se prăbuși tavanul de deasupra scării, năruit de pompieri.

MOLIPSIRE.

In biroul contribuțiilor directe, intrase prin Mai ca slujbaş, Teodor Mărgărit. Nu-l știa nimeni cine este și ce mai fusese. Părea om ca de treizeci de ani, iar câteva sbârcituri pe lângă ochi, destăinuiau o viață grea și mult încercată, ca și tăcerea lui de ceasuri întregi.

În biroul contribuțiilor directe erau oameni și mai vrâstnici decât el, unii căsătoriți, alții de capul lor sau sub acoperământul părintesc.

După două trei luni, noul venit, care se ridica în picioare de câte ori intra în birou un superior, sau îi vorbea sub-șeful, nu se mai sfia să stea locului, să fumeze chiar. Se

convinsese parcă tânărul Mărgărit, că nimeni nu prețuia atâta respect, cât risipise el la început.

Acum, ce-i drept, îl cunoșteau și ei mai bine. Aflaseră că e scriitor, poet, nuvelist. Dar, fără să se înțeleagă între ei, n'avea nici unul de gând să-l cruțe, să-i ia o parte din lucrări și s'o dea altuia, pentruca versul și proza românească să prospere!

De când intrase în ministerul de finanțe, Teodor Mărgărit publica mereu la reviste, la gazete. Spusese, în sfârșit, colegilor lui, că este autorul a două volume, — mărturisire copilărească, pentrucă nu emoționase pe nimeni.

Numele lui se răspândia, colegii de literatură îl felicitau, alții îl priveau chiondărâș, dar în ministerul de finanțe nu pătrundea o iotă din faima lui Teodor Mărgărit.

De când era slujbaș, literatul își vedea rar colegii. Când scăpa dela birou, obosit, se îndrepta spre casă, în mahalaua Dobrotesei. Tot omul are slăbiciunea păcătoasă de-a dori să cunoască părerea celor din jurul lui, asupra faptelor sale. Pentrucă nu mai avea vreme de perdut pe la cafenea, unde se încing discuțiile asupra literaturii săptămânale și se clădesc gloriile proaspete, într'o zi, Teodor Mărgărit,

după ce citise pentru sine, încercă să convingă pe un coleg de birou.

— la vezi nuvela asta a mea!

Cristescu, coleg de birou, luă gazeta și o vârâ în cutia mesei.

— Las'o aici. O citesc mai pe urmă.

Intr'adevăr ceasul nu erà potrivit pentru lectură, deși Cristescu nu avea de lucru și fuma ca un pașe. Se puteà să vie directorul.

— Parcă aveai o gazetă în mână, vorbi de la altă masă subșeful. Dă-mi-o să văd ce mai spune despre război. N'am mai citit gazete...

Cristescu înmână subșefului — jurnalul, în tăcere, clipind din ochi, usturat de o rotocoală de fum.

Mari speranțe își pusese Teodor Mărgărit în nuvela lui „Iconostasul“. Idee, simțire, formă, și mai presus de toate ideal, pe două coloane de ziar. Lucra de zor la registre, dar nu-și putea luà gândul dela nuvelă.

După vre-o două ceasuri, Lascăr Popescu, subșeful, ajunsese cu cetitul la anunțuri, pe pagina patra. Cetise nuvela, se mirase că pot trece prin capul subalternului lui asemenea parascovenii, dar mai gândindu-se puțin, găsisese că pentru cineva care n'are dragostea lui

de birou, de dosare, de contribuții directe, și nici nădejdea avansării, nu erà mare lucru. Mărgărit nu se îndeletnicise cu altceva decât cu povești de acestea, auzite măcar în parte, prin mahala sau la cafenea. Teodor Mărgărit avea o sută douăzeci de lei pe lună... Dacă ar fi fost un scriitor de seamă, n'ar fi nimerit acolo, la registre, privit peste umăr de cincisprezece șefi !

Ziarul se întoarse la Cristescu.

— Să-l lași la mine, domnule Mărgărit ! spuse Cristescu, umflându-și gușa, cu oarecare autoritate.

Iși da seama colegul de birou că e vorba de un examen mai amănunțit, să citească acasă, în liniște, producția colegului nouț.

— Mi-a plăcut. Da ! rosti a doua zi Cristescu, stând în picioare, plin de sine și parcă îngândurat.

Zâmbind, Mărgărit aștepta.

— Uite ce mai vreau să zic, adăogă Cristescu. Am mai cetit undeva subiectul ăsta, foarte bine scris. Nu mi-aduc aminte de ce autor, tocmai îmi dădeam examenul de anul al doilea la drept, dar erà o nuvelă, admirabilă pot spune !

Până atunci, autorul Iconostasului parcă nu

avusese prilej să-și arate adevărata lui fire ; ca și cum l-ar fi călcat cineva pe bătătură, răcnî, violent, încruntat, cu pumnii pe masă.

— Asta nu'i adevărat ! Eu citesc mai mult decît dumneata și n'am dat în toată viața mea peste un subiect asemănător. Și chiar așa dacă ar fi, subiectul e o schelă de oase, pe care am întruchipat altceva de cît autorul pe care dumneata l-ai cetit.

— Ce e ? Ce vă certați ? întrebă subșeful.

— Domnule Popescu, dumneata mi-ai cetit nuvela mea de eri, în gazetă ? Ți s'a părut subiectul ei cunoscut ?

— Parcă am mai cetit și eu așa ceva, de Delavrancea... sau de Slavici. Nu-mi aduc a-minte bine, îmi împrumutase Lucopol cartea, Lucopol dela timbre...

Teodor Mărgărit a căutat de-atunci să se poarte cît de politicos cu tovarășii lui de birou. Nu voia să-l creadă supărăcios, răzbunător.

Se învechea în slujbă literatul, se împrietenise oleacă cu colegii, dar nu le mai da să citiască.

Se făcuseră avansări, transferări, chiar în biroul contribuțiunilor directe.

— Măi Cristescule, ăsta câștigă cu literatura lui ! spusese șeful odată, în lipsa lui Mărgărit.

— Poetul ăsta al nostru? întrebă Mărcuț, adus de curând la contribuții dela alt serviciu.

— Adevărat, răspuse Cristescu, are totdeauna bani, nu se împrumută ca noi. Cu ce vrei să se umple revistele și gazetele?

De curând, mulțumită unei protecții, Mărgărit fusese avansat și el. Nu era de glumit cu literatul. Tovarășii de birou vedeau în el un adversar serios la înălțările în slujbă.

Mărgărit nu se sfia să vorbească directorului, și de câteva ori își arătase colții voinicește cu vechii funcționari. Nu era deloc prost, vedeau bine colegii.

Dar ceia ce-i indigna mai ales, era că el nu venia nici odată la slujbă în afară de orele de serviciu. Ei veniau, încetinau dinadins lucrările, ca să vină și în ceasurile libere, dar numai atunci când directorul sau subdirectorul, părinții avansărilor și ai indemnizațiilor, își anunțau venirea.

Mărgărit își scria versurile și proza, în vremea ce i-o lăsa ministerul.

— Domnule Mărgărit, aproprie-te puțin să te întreb ceva, vorbi dela mașa lui, Mărcuț. Stăi alături pe scaun.

Teodor se apropiase. Mărcuț era de trei luni coleg de birou cu el, și atâta. Știa că e

om mărginit, lacom de bani și de înaintare. Eră om căsătorit, avea doi copii. Mărcuț nu se îndura să cumpere o gazetă, ca mai toți funcționarii. Ce putea să-l întrebe pe el?

Mărgărit, deși eră de aproape trei ani cot la cot cu patru cinci funcționari, deprinși să tutuiască de a doua zi, nimeni nu-i spusese decât domnule. Hotarul tras între el și ei, eră vădit și plăcut cugetului lui.

— Ia spune-mi, domnule Mărgărit, cum se chiamă istorisirea vieții unui om?

— Făcută de el sau de altul?

— De altul. Istorisesc de exemplu viața unuia.

-- Biografie.

— Biografie! Va să zică așa-i zice. Bun. Ia să scriu pe un bilet. Și cum se vinde așa ceva?

Bănuind un moment despre ce este vorba, Mărgărit zimbi, dar și Mărcuț surâse.

— Adică ce crezi că n'aș putea să scriu și eu? Câte știi și am auzit eu, numai dela tata!... Tata a dus o viață strașnică, domnule! Pe vremea lui Tudor Vladimirescu... Cum se plătește așa ceva?

— Zece lei de foileton.

— Bine, atâta am vrut să știu.

Zarvă mare, se perduse un dosar. Mărcuț îl căuta pretutindeni, Cristescu deasemeni. In neliniștea aceia, poetul își adusese aminte că în curând va împlini trei ani de slujbă. Tot nu se putuse deprinde cu mediul și cu serviciul contribuțiunilor directe. Se simția stors de putere, de îndoita muncă. Se vedeà îmbătrânit în slujba ministerului.

Cristescu se alătură de el, tainic, și îi puse dinainte o testea de manuscrise. Citi: „Amintire“. Erà scrisul caligrafic al lui Cristescu.

Mărgărit începù îndată să citiască. Dela prima foae văzù că autorul e fără talent și fără îndemânare.

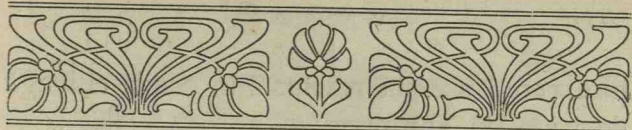
— O copilărie, își zise el. Iacă influența scriitorului în mijlocul funcționarilor. Eu n'am putut să mă las de scris, iar ei s'au molipsit.

— Ce zici? întrebă Cristescu, trăgându-și repede înapoi manuscrisele.

Mărgărit căută o formulă politicoasă.

— A, știi ce vrei să zici, îi luă vorba Cristescu, triumfător, las, n'am eu nevoie de sfatul d-tale.

CHIRIAC ȘI MARIȚICA

Bubuitul tunului cutremura tot Dealul Spirii, intra prin golul ușilor deschise și răsbubuia în biserica Straelor. Paraclisierul Chiriac, singur el în tâmpla dreaptă a bisericii, ca în toate zilele lucrătoare, citea, cu urcări evlavioase și cu scoborâșuri ca 'n întuneric de pivniță, în neînțelegere. La fiecare bubuit de tun, cuviosul Chiriac își simțea strana de lemn înfiorată, gândul i se oprea, buzele lui își curmau silabisirea, omul puneă repede arătătorul mâinii drepte pe slova abia citită, și aștepta să treacă svonul ce se plimbase până în altar și ocolise toată încăperea bisericii.

Sfârșindu-și de păscut istoria sfântului din ziua aceia, de trei ori, ca de obicei, luă mă-

tura care-l aştepta rezemată în coada ei lungă de lemn, în apropiere.

Prin fereastra din tâmpla dreaptă, soarele slobozise până 'n lespezile roase ale bisericii, o ladă braşovenească de lumină. Praful ridicat de mătura paraclisierului, juca în patratul de raze intrat pe fereastră, ca nişte efemere.

Când ajunse cu dereticatul în mijlocul bisericii, Chiriac stătù din lucru, lăasă mătura şi eşi pe uşe. Când fu pe trepte, îşi desbracă pardesiul verde-măsliniu, vechi de zece ani, bun toată iarna şi purtareţ până în toiul verii, şi-l scutură de trei ori în vânt. Se îmbracă iarăş, se închee la toţi nasturii, se îndreptă spre stânga, prinse în ochii lui albi şi numără în neştire cele trei cruci semănite ici colo, în stânga bisericii. De sub gangul intrării monastireşti, cu clopotniţa de-asupra, două poteci se despicau şi tăiau brâe prin iarba de pajişte, îngânată cu muşetel, una în dreapta, până departe, la casa aproape nevăzută din poartă, a preotului, alta în stânga.

Privirile şi pasul slujitorului bisericesc se îndreptară hotărât spre însăş casa lui. O clădire veche, scundă, stând şoldie şi intrând în pământ sub apăsarea acoperişului, apuca cu ochi şaşii icoana de înviere şi desfătare a

soarelui, ca s'o trimeată în pântecelile ei, în sulițe încrucișate. În casa asta, proprietatea bisericii, locuia paraclisierul și un croitor ovyrei, păgân care se deprinsese pe semne cu semnul crucii, cu larma clopotelor și cu umbra proteguitoare a bisericii creștine.

Chiriac tuși în pragul odăii lui și intră. Nevastă-sa era încă în pat. Vechiul ceasornic, cu lanțuri și cu greutate, arăta limpede: ora zece. Brațele femeii, amândouă cu palmele sub cap, cu coatele unghi, se scriau pe pernă în culoarea cafelei cu lapte, pulpoase. Cu picioarele către fereastră, soarele o scâldea de la brâu în sus. Părul ei scânteia roșu în bătaia luminii soarelui, venit ca un târn pe de-asupra patului. În păru-i încurcat ca un ghem de scaeți, razele ardea în văpăi. Hainele femeii stăteau mototol pe un scaun, așa cum le ghemuise ea la culcare.

Chiriac văzuse tot, plecase capul, își trăsesese privirile în el, ca pe niște unghii de ghiară. Nu se mirase, firește. Se gândea dacă s'ar cuveni să tușească sau ba. Se așeză pe al doilea scaun al casei lui, la masa de lângă geam, ca și cum venise anume pentru asta. Sta cu spatele către soția lui și se încovoiasă peste o carte cu chipuri de sfinți, răsfoită

zilnic, printre nemulțumirile nemărturisite și mahnirile orânduite în suflet, spre uitare.

Omul cucernic citea, se adâncea, uitase poate și de nevastă și de casă și chiar de biserica pe jumătate dereticată, cu mătura lungă proțap în mijlocul ei. Glasul paraclisierului începuse să se ridice tot mai mult, pe nas, popește, după cuviință: „așa mă miluește și pe mine, cel ce cu mintea, cu cuvântul și cu lucrul sânt în întunericul păcatului...”

Pe când Chiriac citea, dând în cap cu înduioșare și evlavie, mereu cu arătătorul mâinii drepte pe rânduri, Marițica, nevastă-sa, se dase jos în pat, se urcase pe ladă, tot în cămașe, și rânduia de zor, pe poala cămășii întinsă tobă pe genunchi, o pereche de cărți, cu care dormea sub căpătâi. „Un crai de ghindă, pe curând...” murmură femeia.

Cele două voci se amestecau în puținul văzduh al odăii, fără să se supere. Vecinul, croitorul, își scutură cu zgomot de fier, în dreptul ferestrei, o mașină de călcat. Chiriac se întrerupse din citire, se ridică în picioare, se întoarce. Văzând pe nevastă-sa pe ladă, luă pernele, plapuma, scutură cearceaful și făcu patul.

— Mătura... Marițico... pe unde-o fi... bolborosi el, și-și aduse aminte de biserică.

Soțul mai netezi odată, cu mâinile lui nodoroase, pătate și tremurătoare, patul făcut, și eși pe ușe.

De mult tunul amuțise. O tăcere de cimitir în primăvară sălășluia în curtea verde. Soarele era la nămiezi. Cu aceiaș plecare de grumaji și de frunte. Chiriac pătrunsese în locuința lui. Acum odaia era dereticată; soția îmbrăcată aștepta.

— Ce mâncăm astăzi, Marițico? întrebă omul.

— Nu știu, că n'am gătit !.. dădu din umeri nevasta.

— Nu-i nimic, Marițico, nu-i nimic ! Fiecare cu obiceiurile lui... Nedepinderea, nedepinderea... cum ți-am mai spus... Iacă mă duc să-ți aduc numai decât... Nici pasările cerului nu ară și nu seamănă... roști prelung paraclisierul, eșind pe ușe.

Peste un sfert de ceas, cartea cu chipuri, „Orologiul mare“, era înlăturată de pe masă, ca în locu-i să fumege o fleică națională, optificați și două spline, fripte.

De și nu era nevoe, Chiriac îndemna :

— Ia cât îți trebuie... cât sânt fierbinți, Marițico... Tu ești pofticioasă, ești tânără... Eu ca eu...

La un timp, pe când soții mâncau, de-a dreptul din gazetă, ca să nu se răcească fripturile, se ivi în fereastră iarăș croitorul cu mașina de călcat.

— Leibule ! strigă Marițica, așa să te scuture frigurile !... Am să viu acum la tine, să-mi calc rochia de Duminică...

Leibu nu răspunse, zărise pe paraclisier.

— Marițico, șopti bărbatul, eu așa crez : cu jidovii, care au răstignit pe Domnul nostru Isus Cristos, mai puțină pretenie... n'ar strica !...

Marița lăsă capul pe masă și-l ridică, într'un hohot de râs, până peste speteaza scaunului.

— Ești tânără, ești îndrăzneată... să-mi fie cu ertare... și paracliserul începu să facă cruci,— isprăvise de mâncat.

Când Marița se măritase cu Chiriac, nu încheiase douăzeci de ani ! Dar nici el nu împlinise patruzeci. Acum trecuseră de-al șaptelea an de cununie, în acelaș fel de viață, în aceeaș odae cu sălița ei.

În întâiul an de căsnicie, scunda locuință a paracliserului fusese de multe ori cinstită cu vizita parohului, om învățat, deși tânăr, teolog.

Și nu odată îl găsisse Chiriac pe preot, vorbindu-i cu însuflețire Marițichii, fie în curte, — părintele rezemat într'un picior de una din crucile de piatră înfipte în pământ, iar paraclisierița șezând în iarbă și ascultându-l ca o mucenică, — fie în casă, până se înoptă bine și, vestit de tusea lui cuviincioasă, Chiriac se mototolea de înduioșare, și-l petrecea pe mosafir în temenele, până în cealaltă parte a bisericii, până la poarta casei sfinției sale. Preotul îi eră și vecin, ședea și el tot în proprietatea parohiei, într'o casă bună. Cele două case nu se vedeau însă una pe alta, având între ele locașul înalt și revărsat al bisericii.

În odăița paraclisierului, Marițica se plictisea în fiecare zi, tot amestecând și întinzând cărțile de dat, și trecea alături, la vecinul Leib, om vesel, neînsurat, cu un singur ajutor la treburile meseriei: un băiat ca de șaisprezece ani, Solomon. Une-ori croitorul nu eră bucuros de vizită, avea mult de lucru și nu se uita nici în dreapta nici în stânga lui, aplecat pe cusătură. Vecina stă. De câte ori trecea Solomon pe lângă ea, vecina îl trăgea de păr, îi da un bobârnac, îl împungea cu degetul. Băiatul făcea fețe-fețe, ochii îi se aprindeau și măcinau în ei

oftări cât biserica de înalte. Dar nu sufla nici vorbă ; numai el și ea știa că se joacă.

— Ce să cumperi tu?... Ce să cumperi tu?... se gândea câte odată, cu glas tare, Leib, în toane bune, plănuid să se cotorosească de băiat.

Fața lui Solomon se schimonosea de ciudă. Privirile lui sticloase se fereau să țintească, și alergau rătăcite între stăpânu-său și vecină. Patron și învățacel începeau a vorbi ovreește, înțepat. În taina inimii ei, Marițica petrecea de minune ascultându-i. Ea nu le pricepea vorbele, deși venea între ei de doi ani. Solomon plecă. Trăgându-și pălăria pe frunte, de necaz, aruncă o săgeată înveninată din ochi, femeii tinere, care, fără părtinire, zâmbia înveselită poate de plecarea lui.

Marița nu era totdeauna trândavă. Când îi cășună ei, spală rufele, găteă mâncare pentru trei zile, scotea tot din casă și frecă scândurile odăii și săliței. Se întâmplă să nu se spele deloc, o zi întreagă, iar alte ori se îmbăia toată, în albia de rufe, un șir de zile.

Chiriac cunoștea obiceiurile nevaste-si și nu-și dădea lui voe să se puie de-acurmezișu! deprinderilor și ale capriciilor ei : „Cum vrei tu Marițico !...“ rostea omul, și se da în lături, smerit.

Intr'o Marți, paraclisierul, întors dela o înmormântare, vesel că luase patru lei, aude din sălița odăii lui, în care se pregăteă să tușească și să intre, — schimbat oleacă, înăbușit ca de un năduf,—glasul croitorului. Nu eră lucru de mirare că Leibul să fie în casa lui, de vorbă cu Marițica. Chiriac tușește tare, pune mâna pe clanță : ușa închisă.

— Mă'mbăez ! nu poți să intri ! Mai plimbă-te pe stradă !...

— Par'că auzii și glasul vecinului... făcu Chiriac, la ușă.

— Da, îl strâmbam eu ! răspunse într'un slab hohot de râs femeia din casă. Il schimonosiam...

— Înțeleg, da !... Bine Marițico... Vezi de nu face lac de apă... Peste un sfert de ceas viu...

— Ce lac ! nici un pic... n'ai grije.

Chiar în Joia următoare, paraclisierul, ud tot, pentru că afară ploua și el venise pe jos, de departe aude iar din sălița o voce năbușită într'un suspin dureros, în odăița lui. Un „ah !“ tare, al Mariței, răspundea cu mulțumire suspinului ridicat în slăvi. Chiriac tuși din răsuputeri, dar freământul și scâncetul din cameră nu eră cu puțință să se înăbușe. Ușa eră închisă.

— Nu ești acasă, Marițico ? întrebă înfricoșat bărbatul.

Mai întâi nici un răspuns. Troznete surde. O voce, parcă a lui Solomon de alături, ucenicul croitorului, șoptea ceva.

— Marițico !... chemă omul din sală.

— Lasă-mă ! izbucni din năuntru, femeia. Mă'mbăez ! răspunse ea bărbatului. E apa clocotită... Până una alta cumpără ceva dela băcănie.

— Vezi să nu ieși pe afară, să răcești.... Plouă !... bolborosi bărbatul, depărtându-se.

Dela o vreme, în fiecare zi se strecurau în casa paraclisierului, o femeie cu bariș, alta cu tulpan, și chiar cucoane cu pălărie. Veneau la Marița ca să le ghicească norocul în cărți. Incet-încet, paraclisiereasa alunecă spre meșteșug : se făcea cărturăreasă. Luă bani pentru ghicit, întâi o băncuță, apoi un leu. Apropierea bisericii mărea puterea spuselor cărturăresei. Trăsuri de casă, cupelie, începură să aștepte pe-aproape de biserica Straelor, pe stăpânele lor. Cucoane mari treceau făcându-și cruce pe dinaintea locului sfânt, drepte pe poteca tăiată în pajiștea curții, cu bătăi de inimă, turburate

și pline de speranțe, plecându-și penajele înalte în pragul locuinței scunde a cărturăresei.

Marițica se schimbase. În fiecare zi se spăla și se îmbracă, în așteptarea mușteriiilor. Abia își mai cunoștea vecinii. Dacă Chiriac intra în odaie, pe când ea tălmăcește unei cucoane rostirea cărților, tot el se strecură afară, fie că ploua, fie că ninge.

Tânăra cărturăreasă, căci Marița n'avea mai mult de treizeci de ani, începea să facă afaceri bune. Câștigul ei întrecea cu mult pe al paraclisierului. Femeiușca puneă banii toți de-o parte, spuneă ea, și casa ei trăia tot din puținul lui Chiriac. Plecă femeia și seara uneori, cu cărțile la ea, cine știe în care parte a Bucureștilor: la o moșiereasă cu bărbatul paralic, la o văduvă cu patru rânduri de case pe podul Mogoșoaei și încurcată cu un ofițer, la o toptangioaică de băcănii, lehuze fără știrea bărbatului și în gazdă la o pețitoare,—în sfârșit, ori unde eră chemată. O maioreasă nu treceă săptămâna să n'o cheme. Un sergent major, reangajat, cătană veche, veneă și-o luă de acasă pe Marițica, așa cam pe la ceasurile opt seara, și-o aduceă dimineața tot mititică, solduroasă, veselă, precum o luase. Se înțelege că majorul eră omul de casă al maiore-

sei, care prinsese mare *simpatie* pentru Marițica.

Se întâmpla ca Marițica să nu dea pe acasă două zile încheiate. Lucrul se lămurea: se îmbolnăvisese femeia pe neașteptate și stase locului să se tămăduiască; sau făcuse o baie și se temuse să nu răcească. Și vremea trecea așa.

24 April, ziua onomastică a reginei Elisabeta, tunul bubuia din zorii zilei. La fiecare bubuit, Chiriac tresărea, ridica nasul din filele „Orologiului mare” și punea degetul pe buchi. În două rânduri se deșteptase noaptea și citise, năuc de nesomn și de grije: Marițica nu mai dase pe-acasă de trei zile.

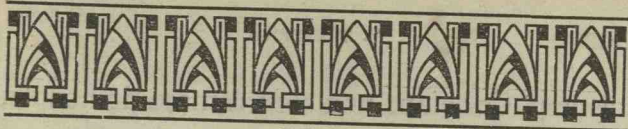
Marițica era în București. Auzea și ea bubuitul tunului printre planurile de viitor ce și-le croia, în tovărășia sergentului major. Marițica tocmai se muta, făcea casă nouă, în dealul Spirii, aproape de bărbatu-său cu cununie, în strada 13 Septembrie. Era sigură că n'are s'o găsească Chiriac, și că dacă va găsi-o, va ști ea cum să-l dea de umeri afară din casa ei. Doar n'avea s'o caute Chiriac cu judecata și cu poliția, pentrucă n'avea omul buzunarele încărcate cu bani, să le înfunde pe o sută de

guri, câte deschid ele, fie că n'ai, fie că ai dreptatea de partea ta.

Din când în când, tot așezându-și mobila în casă, singură, pentru că majorul erà la cazarmă, Marițica aruncà ochii pe fereastra de la drum, și surâdea gușată de mulțumire. De câte ori prìveà afară, vedea pe cinevã citindu-i firma dela poartă, firmă nouă nouță, scrisă cu litere aurite: „Marieta, cărturăreasă celebră!!” Și gândul cărturăresei se muta asupra sergentului major, care tot el îi compusese și firma, și-l îmbrățișà cu dragoste, cu înfiorare feciorelnică și cu multă temere.

Acum abia iubia Marițica pentru întâia oară, și trecea prin toate furcile dragostei.

FRĂNGHIA

Intre noii chiriași ai casei lui Atanase Coviltir se închegase de la început o fărâmbă de prietenie, de pe când se încrucișau, tăindu-și unul altuia calea, cu boarfele lor în brațe, a doua zi de sfântul Gheorghe, în văl-mășagul mutării.

În fiecare dimineață, pe la zece, Sucelete eșă din odăița lui, tușind, verde-galben la față, și se îndrepta către magazia de scânduri a lui Coriolan Plăvălescu. Nu cuteza să se ducă la ușa odăii lui să ciocăniască. Știa că Plăvălescu muncia până noaptea târziu, fiind chelner la o berărie mare și că, pentru unii oameni, somnul e odihnă și plăcere.

— Ti! da cald e frate! răsăria după un

răstimp Coriolan, numai în cămașe de noapte, cu papucii târâș în picioare.

Ca să nu-l bată soarele, intra și el în magazia care avusese vr'odată două uși, dar nu le mai avea. Din adăpost, de la răcoarea umbrei, omul care lucră mult noaptea putea să priviască în lumina de aur a zilei, în bucuria de albastru a cerului, ca și în stradă, fără să fie văzut.

Sucalete era acolo, ținea tovărășie. Nu zâmbea. Aștepta să-l audă pe Coriolan vorbind și, răbdător, adăsta uneori în tăcere câte un sfert de ceas.

— Ce fel de om ești și dumneata, nu știi! Prea ești posac! își aducea aminte adesea, Plăvălescu. Eu am avut avere dela părinți și am tocat-o. Treizeci de mii de lei. Sânt rudă cu secretarul de la culte... Dacă vream să mă umilesc, m'ar fi numit cel puțin cu două sute de lei pe lună. Am șase clase de liceu. Prostii! Fală mare: traistă ușoară. Am vrut să fiu chelnăr, pentru câștig. Cea mai bănoasă meserie! Imi vin zece, paisprezece și chiar peste douăzeci de lei pe zi, bacșiș.

— Dacă n'aș fi bolnav!... se tânguia Sucalete. Și chiar dacă aș câștiga, ce folos aș avea?...

— Ai mânca bine, ai umbla după fete!...
Sucatele arăta mare desgust pentru asemenea viață.

Mai des Coriolan tăcea, privind fără gânduri în văzduh pe când prietenul urmăria înceata legănare a unei frânghii, care atârna fără rost din tavanul magaziei până aproape de pământ.

Câte o rândunică își petrecea sborul printre cele două goluri de ușe, repede, spăimântată de neașteptatul întuneric, prin care trecuse în avântul aripelor. Câte doi fluturi, urmărinduse, rătăciau în adăpostul posomorât, pâlpâiau ca beți, din aripele lor subțiri ca petalele, un minut.

Deși pătrundea puțină lumină în magazie, soarele fiind în creștetul cerului, căldura începea să se îngheșue și la umbră. Plăvălescu, dogorât ca de flacări, nu mai sta aproape de gura magaziei. Veniă să se prindă de funie, sta pe jumătate aninat, și mai schimbă două-trei vorbe.

Sucatele nici odată nu se apropiase de crâmpeliul acela de frânghie. Mai mult de cât la lumina de afară, de cât la prietenul lui, omul bolnav și trist își ținea ochii la legănata și fără rost bucată de sfoară.

Uneori, Plăvălescu, vesel de bogăția pretutindeni risipită a luminii și-a culorilor, crezându-se voios poate pentru câștigul lui de peste noapte și de sănătatea lui, fluera o arie la modă.

Nevoit să asculte, în sufletul lui Suclete se luptau neputincioase: sila de cântec și de veselie, cu îndrăzneala de a se urni de pe locu'i și-a plecà din magazie.

Coriolan țupăia, mosafirul magaziei încreția fruntea, dar o pleca adânc, ca să nu'i fie văzută,

Funia atârnată în mijlocul magaziei erà o jucărie pentru Plăvălescu. Cu o mișcare repede a mâinii o făcea să se svârcolească în văzduh, ca un șarpe.

Cu fața trasă, cu ochi mari, foarte serios, Suclete privià împletitura de cânepă cu mare interes.

Făcea poate vre-o asemănare între el și ea, între lipsa ei de noimă și-a lui. Poate că omul cu desăvârșire stingher își apropia capul de funia nefolositoare, de nimic, ca de un semen.

Intre acestea, proprietarul casei pusese bilet de închiriat la poartă, pentru locuința lui Suclete. Voià să se cotorosiască de el, pentru că în trei luni de zile nu putuse să'i plătească nici primul trimestru al chiriei. Chiriașul neplatnic nu avea slujbă și nu plecà de acasă

de cât la ceasurile mesei, după care revenia îndată, tot abătut, tot fără lăscae.

Vizitele, în magazie, la zece dimineața, se urmau fără scrinteală. Proprietarul turba vâzându-și datornicul nepăsător și leneș.

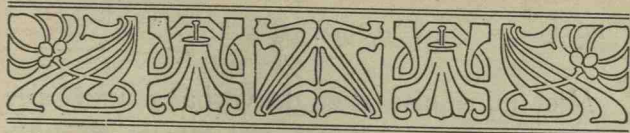
— Ti! bată-te Dumnezeu! țipă într'o dimineață Coriolan Plăvălescu și, lămurit îndată, dar spăimântat, dădu fuga către uliță, așa în cămașa de noapte cum se afla.

— Ce este? Ce este? îi tăe calea, Atanase Coviltir, proprietarul.

— S'a spânzurat nenorocitul ăla în magazia mea!

Sucalete, cu bale la gură, cu limba scoasă până la bărbie, ca un ghemotoc de ficat vânat, cu trupul sucit, înțepenit într'o svârcolire, atârna de frânghia la care privise multe vreme, cu mintea pironită de nerostul ei.

BIETUL TÂLHAR!

Amândoi veniserăm din câte o parte a județului, flămânzi, rebegiți de frig, la hanul lui Cremene.

Eu, drept să spun, mă simțeam rupt în șale de călărie și călcam pe pământ ca unul care n'a umblat de două luni pe picioare. Cum nu se afla decât numai o cameră pentru oaspeți, în tot hanul, mâncarăm la o masă ca doi prieteni și stăteam gata să ne aruncăm fiecare în patul lui.

Dar soba de cărămidă începuse să-și arăte puterea; gerul intrat în mădularele noastre se schimbase pe nesimțite în căldură satisfăcătoare și mâncarea udată cu țuică fiartă, după cum e obiceiul iarna la munte, creștea în noi desfătarea, ca pe un cozonac drojdia.

Mie îmi venise chef de vorbă și mai ales îmi sta pe vârful limbii, să-l întreb pe boer ce i s'a întâmplat de curând, când se zvonise că l-au călcat hoții și că a fost nevoit să scoată opt hârtii de câte o sută, în fața a două pistoale ghintuite. Așa se lățise zvonul printre țărani și printre noi ăștia, lume mai potrivită.

Țuica fierbinte, pe care hoțul de cârciumar ne-o tot îndesa în bardace, ne dospise, ne înmlădiase, ne amețise binișor, când îl întrebai pe boer, fără ocolire :

— Cum a fost coane Matei cu Vasile Tălharul? Am auzit că a venit în puterea nopții cu o șleahță, și că i-ai numărat opt sute de lei ca doi bani.

— A venit el singur, râse boerul, cuprins de amintire, și doar nu m-ei spune! i-am dat cât am vrut. Să-ți spun cum a fost. Dormeam... Mă pomenesc după miezul nopții că bate cineva în ușa odăii cu care iatacul meu e vecin. Fără nici o bănuială, sar din pat, trec prin odăi și descui. Am niște zăvozi în curte cât vițeei de mari și cari sfâșie pe oricine ar cutezà să vie cu nepusă masă.

„Li știe lumea. Li țin ziua în lanțuri. Socoteam deci că mă chemà logofătul meu din curte, la cine știe ce ispravă, că trage să moară

vr'un bou, vr'un cal... Când colo intră o namilă de român, cât toate posturile de nalt, și închide ușa după el.

Boerul Matei își flutură zâmbetul viclean al ochilor, departe, pe fereastră. Dealurile împăturite de omăt păreau albe-albastre în văzduhul înserării.

Nici un om nu se vedeă în toată întinderea neprihănită. Parcă nu mai bătuse vânt nici odată, atâta tăcere împresură hanul. În odaia noastră eră cald ca în bae. Lemnele groase se făcuseră toate jeratec, ce parcă n'avea de gând să se mai stingă, ci să stea lacom și strălucitor să ne asculte.

Boerul își îngropă mai întâi zâmbetul viclean și stăpânit al gurei lui subțiri în bardaca de țuică, și urmă mai apoi :

— Ce crezi că făcuse istețul de tâlhar cu dulăii ?

„Tare priceput ! Le aruncase din drum, peste gard, niște coarne de bou umplute cu carne tocată. Câinii, neputându-le mânca pe loc, că doar n'aveau degete să scoată carnea din coarne, fugiră care încotro să le ronțăe în tihnă, — așa fac ei.

Nu m'am putut stăpâni, și am râs cu hohot de pățania bieților câini. Li vedeam risi-

piți prin ciair, prin ascunzișuri, răsniți unul de altul, rozând desnădăjduit, cu ochii cât cepele, roșii de poftă și de ciudă, coarnele de bou care le săreau din dinți. Boerul Matei pricepù hohotele mele, râse și el, mai sorbirăm iar din țuica de pe sobă, și urmă :

— Aprind cum pot o lampă ; el tace și tușește. Mă întorc la el și-l întreb cine e : „Cine ești și ce vrei?“ Dar cum l-am văzut, deși mă orbise lumina, l-am cunoscut : Vasile Tâlharul ! Nu mi-am pierdut sărita. Știi ce i-am spus ?

„Bine mă, tot nu te lași de ticăloșii ? Nu ți-a ajuns pușcăria ? N'ai parale, hai ? Vasile, Vasile ! Iți trebuie și ție e drept, că ai nevastă și copii !... Săracul de tine ! Dar dacă ai mai face tu încă opt ani de pușcărie, cum făcuși, nu te nenorocești, mă ! Dece nu te-apuci tu de treabă, Vasile ?

„La cine ?“ a îngâimat el, și i-a părut rău pe semne.

„Am venit să-mi dai bani, cucoane !“ s'a răstit apoi.

— Iți dau mă, îți dau bucuros, i-am spus eu părintește, ție să nu-ți dau ? doar știi că ești om sărman !... Câte pomeni nu fac eu, dece n'aș face și cu tine, că ție nimeni nu-ți

crede, mă Vasile! Și dacă nu ți-oi da de bună voie, înfunzi iar pușcăria! Să te ferească Dumnezeu! Cât vrei?

„Opt sute de lei“, făcù el, dar îi luasem piuitul.

— Da năzdrăvan mai ești! Mă, dacă vrei, uite o să spun la toată lumea minciuna asta, eu om, ca mâine bătrân, că ți-am dat opt sute de lei. Spune ori cui vrei, numai jandarmilor nu, ca să nu-ți facă vr'un pocinog. Ce-am eu cu faima ta? Las, să ți se ducă vestea de viteaz, că te pricep eu, că tu din asta trăești! Și-așà o să mă creadă lumea și pe mine om bogat și pe tine fără păs. Vrei? Mai mult de cât am în casă, nu pot să-ți dau. Dacă vrei, ia optzeci de lei și du-te cu Dumnezeu.

Stând turcește în mijlocul patului meu, îl ascultam pe boer cu gura căscată. Fumurile beției, care începuseră într'un rând să-mi încețeze mintea, mi se împrăștiară, ascultând. Mă înduioșase adânc povestea bietului tâlhar și-l priveam pe boerul Matei ca pe un om primejdios de iscusit. Boerul, văzându-mă trist și ca nedumerit, mă întrebă:

— Și acum te întreb pe dumneata, n'a făcut bine că a primit? E drept că i-a venit tare greu să primească! Altfel înțelegea el pe tâl-

har, decât așa cum îl făcea. Dar temnița îi rânjea sub nas, gata să-l soarbă pe ușe, pentru că cine nu și-ar fi închipuit că el e ucigașul, dacă mă omorâ ? Bietul tâlhar ! are nevastă și doi copii !

„Am să-l mai cinstesc, din când în când !“

FĂRĂ SLUJBĂ

*Celor bogați și fără copii, —
din vina lor.*

Saptezeci și nouă de trepte trebuia să urci până în mansarda casei Budișteanu. Casa, mare, cu patru caturi, cu multe odăi, forma un patrat enorm și ținea colțul unei răspântii din Capitală. Clădirile cu două și cu un etaj, de vizavi de ea, se rușinau parcă de micimea lor și se 'mbulzeau una într'alta ca să se sprijinească la nevoe. Biserica Sfântului Dumitru, cu mult spațiu împrejuru-i și ajutată și de un maidan întins, din vecinătatea ei, numai ea putea să se măsoare, în înă țime, cu casa Budișteanu.

Boeri cumpătați, negustori chiaburi, avocați, profesori și funcționari, breslași, patroni de

maghernițe și mici trepăduși: locuiau marea casă, fără să se prea cunoască unii pe alții, ca într'un oraș mare, cum începuseră să fie Bucureștii de-atunci.

Abia în mansarda locuită de nevoiași, se cunoșteau între ei chiriașii. Acolo, sub acoperiș, un furnicar de oameni își tăiau unul altuia calea, dimineața, îndreptându-se către îndeletnicirile zilnice. Cu tot întunericul statornic de pe săli și de pe trepte, până la alt etaj, luminat cu gaz, ajungeau cu trecere de vreme să se cunoască.

Pereții camerelor din mansardă erau subțiri; locatarii vorbeau în șoaptă, ca să nu se supere unii pe alții. Zgomotul unei uși trântite de perete, unei farfurii sparte, alerga din odaie în odaie și răsună și în etajul al treilea. Aflau toți cei din mansardă când se muta cineva printre ei, înainte de a-l vedea, după zgomot. Noul venit n'avea de unde să știe rezonanța casei. Și după vorbele lui de necaz, după suspinele și tânguelile nevesti-si, noul chiriaș era mai bine cunoscut decât după zece vizite armenefști.

Tot aci îi aduse întâmplarea să locuiască: pe publicistul Stroe Anghelescu și pe Eleonora, o pereche de oameni nevoiași.

La braț, oprindu-se la fiecare etaj, ca să răsuflă din adânc, rezemându-se unul de altul, fiecare boltindu-și coastele într'o parte, ca să-și proptească mâna întinsă de greutatea unui geamantan, soții Anghelescu oftau și iarăș urcau la mansardă, în noua locuință.

Nu le vedea nimeni strădania, privirea disperată, broboanele de sudoare ce li se prelingeau până la bărbie, și bieții oameni blestemau și gemeau în voe. Când ajunseră în odaia lor, închiriată de el din ajun, femeia lăsă geamantanul să-i cadă pe podele, scăpă un „nu mai pot!” din gâtlej, și se lungi în pat. Bărbatul se așeză pe un scaun, cu picioarele întinse, cu capul pe spate. Amândoi, răpuși de oboseala treptelor, zăcură așa, îndelung, suflând din greu.

Uruitul roților pe pietrele străzii, tropotul cailor, strigătele oltenilor, urcau până în camera lor. După un răstimp de odihnă, Stroe zise :

— Și se face noapte, poftim. N'avem nici gaz, și iarăș trebuie să coborâm, Eleonoro, ca să mâncăm ceva, undeva, și să urcăm...

— Mai bine lipsă ! oftă femeia.

— O să ne fie mai ușor, lămuri Stroe. Adineaurea ne încurcau geamantanele.

Deși nu se potrivea, ca încheere însă la cele ce gândise în minte-i, odihnindu-se, Eleonora zise :

— Toate ar fi bune, dacă ți-ai găsi tu o slujbă !

Bărbatul nu răspunse. Zgomotul orașului descreștea pe măsură ce noaptea pătrundea în odaie, prin fereastra așezată aproape de bagdadie.

Soții nu simțeau cât sunt de sus, în odaia lor. Nici o umbră din afară nu pătrundea prin fereastra fără perdele. Câteva stele își trimeteau razele reci și liniștite până'n crivatul femeii, care, încă obosită, perinda în mintea-i durerile facerii, de curând simțite, și viața ce-o trăise în spitalul Maternitatea. Numai de câteva zile scăpase femeea de leuzie, și bărbatu-său n'avea slujbă, și amândoi erau săraci și fără neamuri săritoare la nevoie.

Intr'un târziu, femeea suspină iarăș :

— Dacă ți-ai găsi tu o slujbă, toate ar fi bune !

Bărbatul tăceà, își alunga din minte copilul dat la mahala unei femei, care avea copilul ei ! căuta să-și înlătore teama că e ofticos sau bolnav de nervi, și se gândea cu încăpățănare : ce să-i spună unui prieten ajuns mare om

politic, ce cuvinte să rostească ce ton să ia, ca să-l hotărască a'i da o slujbă. Ca să-și limpezească mai bine cugetul copleșit de câte îl năpădeau, Stroe se destăinui :

— Măine poate să viu mai târziu. Mi-am adus aminte de Robescu, un prieten al meu de demult, astăzi deputat. Sper să facă ceva pentru mine... E gazetar, am publicat și eu câte ceva pe vremuri, e om de vârsta mea. Am să-i vorbesc cu foc și cu stăruință.

Chiar a doua zi Stroe a ciocănit la ușa omului politic.

Robescu, deputat guvernamental, l'a primit îndată și foarte prietenos. Anghelescu, emoționat, nu i-a ascuns nimic, i-a destăinuit toată mizeria lui.

— Și unde-ai vrea să te numesc? l'a întrebat deputatul.

— Or unde! a răspuns simplu Stroe Anghelescu.

— Nu-i așa, dragă! a zâmbit cu bunătațe deputatul; caută de află unde e un post vacant, ce condițiuni se cer pentru ocuparea lui, vezi dacă le îndeplinești, și-atunci dă fuga la mine! Ușa mea ți-e totdeauna deschisă,

după cum bine vezi. Am toată bunăvoința, dar trebuie să știu ce să cer.

A început din ziua aceea o goană de cal de tramvai, pe la toate cele șapte ministere, depărtate unele din altele, pe la Primărie, pe la Administrația Financiară a județului Ilfov și la a Capitalei, la gara de Nord și la gara Filaret, la regia tutunurilor și prin redacțiile sărăcicioase ale gazetelor. Anghelescu avea și câți-va prieteni gazetari, care poate că-l credeau destoinic să facă cu foarfeca bucătăria unui ziar și să corecteze.

După vre-o cincisprezece zile de alergătură, în tot întinsul Bucureștilor, Stroe ciocăni la ușa deschisă lui cu bunăvoință.

— Este un loc de copist la Finanțe! a răsuflat omul nevoiaș.

— Pentru un om însurat, a rostit cu milă Robescu, leafa de copist e prea mică. Dar e mai mult decât nimic. Am să-i vorbesc ministrului. Cred că ar fi bine să mai faci ceva. Ești scriitor. Scrie la „Scânteia“ unde sânt și eu.

Privindu-l și ascultându-l pe Robescu, lui Stroe i se umplea sufletul de lacrimi. La urma urmei, ce-i eră omul acesta lui, ca să-i poarte grija, să ceară pentru el slujbă, riscând să fie refuzat?

Atât de puțin se cunoscuseră odinioară! Nici o legătură sufletească nu se țesuse între ei și, mai mult decât atâta, Stroe ocolea totdeauna, vorbindu-i, și pe „domnule“ și pe „tu“. Nu putea să-i zică „domnule“ tânărului de vârsta lui, care-i zicea „dragă“, dar nici nu putea să-l tutuiască. Ce era el decât un om fără căpătâi, fără profesie, fără avere și fără nume? Cele câteva nuvele, pe care le strecurase în coloanele unor reviste necitite, cu pălăria în mână, nu'l spălau de ponosul de derbedeu, ce și-l arunca singur, cu furie, dar în taină. Și barem nu se credea sănătos, Tremura în sufletul lui de spaima tuberculozei. Junghiuri în piept, fiori, nădușeli fierbinți și repede răcite, îl lăsau năuc, în mijlocul silințelor lui de-a sparge negura mizeriei și de a dobândi buna stare, meritată de or și care om.

— Slujba de copist la finanțe, ai pierdut-o! îl întâmpină Robescu a doua zi. Ai venit prea târziu la mine.

Deputatul avea o privire, când voia el, ascuțită și pătrunzătoare ca acul. Disperarea tâmpită pe care o citi pe fața lui Stroe, îi strânse inima tânără într'un pumn de gladiator.

— Nu te 'ngrijora, Anghelescule, prea mult! O să găsim noi altceva, în tot cazul mai bun,

Și... uite ce mai zic eu. Mi-e teamă că ești mofturos, ca să zic așa... Aș vrea să nu crezi că ai să rămâi obligat cu ceva, și nici să bănuiești că te îndepărtez... Vreau dinpotrivă să vii aici, la mine, în fiecare zi. Soarta ta mă interesează. Vreau să ajung să-ți spun, că ai fi un măgar dacă nu ai lua patruzeci de lei dela mine, uite-i, fără să-mi mulțumești, fără... Eu îți înțeleg situația. Ești disperat pentru că n'ai nici un ban. Acasă te așteaptă o nevastă, ai un copil!...

Stroe, cu banii în mână, plângea, răsbit de bunătatea prietenului. Robescu, înduioșat, urmă vesel :

— Scrie o nuvelă ! Ți-o plătesc eu. Până vom găsi o slujbă, tot putem câștiga puțin cu publicistica.

Ca să nu dea pas umilinței să se încuibe în mintea omului pe care îl ajuta, Robescu începù să discute slobod :

— Literatura nu hrănește astăzi de cât pe proprietarii de reviste, oameni cu totul streini de literatură. Prin opera lui, scriitorul nu poate străbate nici la Academie, dacă nu face politică. Moravurile acestea trebuie să se piardă. Scrie, Anghelcule, și te vom plăti bine.

Inviorat, sănătos la suflet și la trup, așa a

plecat Stroe din casa deputatului. Incepea să creadă că toți oamenii politici sânt ca Robescu de binevoitori cu scriitorii, că ei între ei vorbesc adesea de mizeria literaților, mârniți, neștiind ce să pună la cale ca să curme analfabetismul țării și nepăsarea celor ce știu carte. Stroe începu să se creadă un luminător nerăsplătit, și gata gata pe curând să fie scos la iveală. Torcându-și firul gândurilor, luă aminte în juru-i la nepăsarea trecătorilor pentru frunzele veștede, ce le cădeau la picioare din castanii bulevardului; la lumina soarelui, întinsă ca o umbră gălbue până în mijlocul drumului. El, care uitase că e scriitor, și care, când își aducea aminte nu simțea nici o mândrie pentru puținul ce-l realizase, luă note pentru o viitoare nuvelă, vesel de el și de ele.

Când dădu însă ochii cu nevastă-sa, omul se desmeteci. Aveau patruzeci de lei mari și lați, dintre care douăzeci și cinci trebuiau dați îndată, ca să nu fie cheltuiți, doicii fetiței lor, iar cu restul își mai puteau încăputa abia câteva zile de trai. Slujba visată, Stroe n'o căpătase încă. Alergăturile pe la toate autoritățile nu trebuiau să contenească, ba din potrivă, acum când Stroe avea dovada că Ro-

bescu îi poartă de grije, putea spera și mai vârtos în cuvântul lui.

Eleonora se însănătoșise. Injghebase o mică bucătărie în colțul odăiței, dintr'o cratiță, o tingire și o oală de pământ; spăla rufele în casă, le spăla des pentrucă avea puține albături, la două, la trei zile; făcea pe jos mereu, calea lungă până la fie-sa, în Broșteni. Cu toată scurtimea zilelor de toamnă pe sfârșite, Eleonora n'avea ce face în mica încăpere din mansardă. Și vecinic ar fi fost pe drumuri: la fetiță!

Când se împlini o lună de ședere la mansardă, ca să poată plăti chiria pe luna următoare, celui care subînchiria odăile mobilate, Eleonora și-a scos cerceii din ureche, și i-a pus zălog.

— La primărie, la ministere, or fi multe locuri vacante, se plângea Stroe neveste-si, dar de unde pot eu să le aflu? La Robescu nu mă mai pot duce, că mi-e rușine, până nu-mi voi pune pingele la ghete. Omul ăsta vād că are considerație pentru mine, nu mă pot face de răs. După cei patruzeci de lei, mi-a mai dat o sută, după cum știi, pentru nuvela mea. Pe semne că tot din punga lui. Să nu-l fi avut pe omul ăsta, fără pereche,

nu știu ce ne-am fi făcut! În timp de trei luni, de când ai eșit tu dela Maternitatea, n'au intrat în mâinile noastre decât acești o sută patruzeci de lei, dăruți de el!

— Mă mir cum de nu'ți găsește o slujbă! cuteză femeea,

— Multă vreme n'am priceput nici eu. Acum bănuiesc: nu vrea să rămână dator or și cui. Pentru numirea mea, ar trebui să dea și el ceva în schimb, și lui, om cinstit, îi e teamă să nu i se ceară la plată o parte din respectul lui de legi și de dreptate. Robescu e un om cu desăvârșire curat și nou, care vrea să se abată dela năravurile noastre politice.

— Atunci cum rămâne cu slujba? întrebă femeia. Văd că ți-o făgăduiește, dar de dat nu ți-o dă.

Supărat, Stroe izbucni:

— Trăim din mila lui! Nici părinții tăi, nici ai mei, nu ne-au dat nici un ban de cinci, iar omul ăsta, slavă Domnului!...

Aveau dreptate amândoi, și amândoi, în vremea aceia, pe nimeni în lume nu-l slăveau și nu-l binecuvântau, ca pe Robescu. Ar fi voit însă ca deputatul să pună capăt durerilor lor cu o slujbă, cât mai bine plătită, căci îi apăsa, firește, ajutorul ce li'l da. Omul tânjește

să fie slobod, să nu fie dator nimănuia, cu toate clipele trăite.

Iarna venise. Prin mansardă chiuia vântul ca pe dealuri. Dacă vecinii Angheleștilor nu și-ar fi încălzit odăile lor noaptea, soții ar fi dârdâit de frig, în plapomă. Ziua însă n'aveau încotro, dacă stăteau acasă. Eleonora nu se mai putea duce decât odată pe săptămână să-și sărute copila; iar Stroe, noroc că avea ghete, trecea din redacție în redacție și din cafenea în cafenea, după prieteni care să-l pună în curent cu locurile vacante de prin ministere.

Robescu plecase în Italia, pentru o lună. Stroe nu'i imputase nici în cugetul lui că nu se gândise, înainte de a pleca, la el, Anghelescu, om fără alt sprijin, fără alți bani de cât ai îndurării lui. Ce neam eră el cu deputatul, ca să-i poarte de grije chiar în ajunul unei călătorii în Italia?

Publicistul găsisese un loc de corector la o revistă economică săptămânală. Eră plătit lunar cu patruzeci de lei, dar nu avea de lucru decât opt zile pe lună. În vremea ce-i rămânea liberă, strângându-se în pardisiu-i scos din culoare de soarele toamnei, sgribulit, alerga în căuatre slujbei.

— Mi-am adus aminte de tine tocmai în Italia ! spuse cu părere de rău Robescu, revăzându-și protejatul. Din nenorocire nu-ți știam adresa ! Văd că-ți merge foarte rău ! N'ai putut să faci nimic până acum ! Ai mai scris vre-o nuvelă ?

Anghelescu avea nuvela în buzunar. O întinse sfios, vesel în cugetu-i, cu ochi sclipitori.

— Să-ți dau o sută de lei.

Hotărât lucru ! Robescu ăsta eră făcut de bunul Dumnezeu ca să-i sfâșie inima bietului Stroe Anghelescu. Atâta bunătate și delicatețe, vedea bine, publicistul, că nici el, om sărac, n'ar fi putut avea față de un frate. Nici Robescu nu era bogat, dar eră într'adevăr un om fără seamăn printre oameni. Numai slujbă nu'i putea găsi lui Stroe, pentru că nu putea îndura nici rugămintea pe buzele lui, și nici datoria către oameni cărora nu le prețuia sufletul și faptele. El nu-l ajută cu bani numai pe Anghelescu, mai avea și alți cunoscuți în suferință, cărora le împărțea micile lui venituri.

Cu leafa ce o primea dela revista economică, cu ajutorul dat la vreme de primejdie de către Robescu, Augheleștii trăiau, se sbăteau încă în puteri, plătindu-și chiria și doi-citul copilului lor, mereu nădăduind să iasă

la liman. Stroe nu uita să alerge după slujbă. Robescu însuși îl îndemnă s'o caute, deși pe cele găsite, deputatul nu i le putea da. Acum protectorul spunea lămurit dece: „Ministrul cutare e un potlogar!” „Primarul? nu-l cunosc destul de bine și am auzit o sumedenie de infamii pe socoteala lui!” „Prefectul are să-mi ceară cine știe ce servicii în schimb!”

La patruzeci, la cinzeci de zile, protectorul mărinimos întindea cu grație o hârtie de o sută de lei publicistului, în schimbul unei nuvele.

Scriitorul știa bine că amicul lui, nici el măcar nu-i prețuește darul de nuvelist. Dar ce eră să facă? Se resemnă și primea banii, așteptați acasă cu lăcomie de atâtea crâncene și neîndurate nevoi.

Strâmtoarea lui Stroe nu eră sortită să se sfârșească de grabă. Il așteptau necazuri și mai mari. Omul plecà de dimineața, venea la prânz și, cu aceiaș ghiulea de picioare, a ne-izbândeii la tot pasul, plecà după masă în oraș, în căutarea slujbei. Nu băga de seamă că ne-vastă-sa tăinuiește ceva. Nu luà aminte la rochiile ei, pline pe marginele poalelor de noroiul ulițelor, la ghetetele ei scâlciate de umblet. Eleonora cutreera și ea orașul, îngrijorată și vecinic neodihnită. Femeia rămăsese pentru

a doua oară însărcinată. „Ce să fac?“ se întrebă ea, de-alungul străzilor, ca și între cele patru ziduri ale odăiței din mansardă, în vutetul crivățului, noaptea, neputând închide ochii.

Ea își vedeă bărbatul, bolnav, umilit, cheltuindu-și rămășițele bieteii lui vieți în căutarea unei slujbe, fără s-o dobândească. I se părea că dacă i-ar spune lui, l'ar ucide, l'ar înnebuni, sau l'ar face să fugă în lume. Femeia scormonise îndărătnic în amintirea ei, ca să găsească o babă, o meșteră sau o fată dintre cunoștințele ei, care reușise să lepede. Să lase pruncul din pânțele ei viu, nevătămat, până la nouă luni, ca să trăiască și să aducă noianul de cheltueli ce-l iscă o făptură omească, i se părea Eleonorei o nebunie, care ar fi ucis-o și pe ea și pe Stroe.

Vreme de două luni, dela o babă meșteră la alta și mai iscusită, dela o cunoștință la alta, a trepădat în deșert femeia însărcinată. Plodul sta bine încuiat în camera lui. Toate leacurile băbești, amare, sălcii, cleioase, îngrețoștoare, nu ajutau. O prietenă bună a învățat-o să ia praf de pușcă, în spumă de rachiu de drojdie. Doctoria asta i s'a părut Eleonorei hotărâtoare. I s'a părut că în sfârșit îl va da de hac făptuirii nevăzute din-

lăuntru ei, că o va împuşca acolo, în întuneric.

Când să ducă la gură paharul cu rachiu în care pusese praful de puşcă, femeia a simţit fiorul crimei, s'a gândit o clipă şi la moartea ei, dar tot n'a pregetat! A răsturnat paharul şi-a simţit gura aprinsă şi pârjolită, şi-a înlăturat de printre dinţi, cu limba, pulberea ciudată, s'a întrebat ce-i cu ea, ce simte. Nu-i mai trecea din gură gustul ierbii de puşcă, coclit. Eleonora s'a uitat în oglindă, desigur cu umbra morţii pe cuget. Şi totuşi, nu i s'a întâmplat nimic.

După multă aşteptare zadarnică şi grije, închise numai în inima ei, Eleonora îi şopti bărbatului, că iarăşi a rămas îngreunată, şi-i încredinţă toată tăcerea şi toate încercările ei, ascunse până atunci.

Spăimântaţi, zdrobiţi deopotrivă, soţii se priviră până în albul ochilor. Acum ştiau că trebuie să vorbească în şopot, ca să nu fie auziţi de vecini. Amândoi într'un glas, îşi şuerară :

— Nu se poate!

— Nu, nu, încă unul nu se mai poate.

— Nu sântem în stare să-l botezăm şi să-i aducem acasă pe cel care îl avem la doică!...

— Și nici pe doică nu știu cât o s'o mai putem plăti !...

— Trebuie avortat !

— Neapărat.

Noaptea se deșteptau din somn când unul când altul șiși trezeà tovarășul de pat, ca să-i spue aceleași și aceleași lucruri. Totuș, de când se destăinuise bărbatului ei, Eleonora erà mai liniștită. Dar și pentru avort nu trebuiau să se spovedească nimănui, afară de moașe. Cu prima sută de lei, pe care trebuia s'o primească Stroe dela protector, soț și soție aveau să colinde prin mahalalele depărtate, și să vadă după firmă, cam la care casă de moașe să bată.

Ei nu știau că nimic nu'i mai ușor de găsit, ca o moașe care să primească a provoca avorturi. Desbaterea prețului a fost mai grea. Dar, cu multă precupețire și cu o leacă de rugăminte, moașa a încheiat târgul pentru optzeci de lei.

Doctoroaia nu voia să-și facă meșteșugul în casa ei, mereu vizitată. A avea să vie în taină în mansarda întunecată, să închidă ușa cu cheia în urma ei, și, în tăcere, să atace vietatea în găoacea ei maternă.

Mai întâi femeia trebuia să încerce lucruri ușoare : băi tari de muștar la picioare și câte

două prafuri de chinină pe zi. Eleonora a îndurat arsura muștarului, aiureala chininei, în zadar! Moașa nu putea veni zilnic. Peste o săptămână, alt metod : spălături fierbinți, svârlite în adânc, una după alta, treizeci de kilograme de apă! Ca un hoit într'un șanț stătea nemișcată femeia, cu toți fiorii ce o cutreerau, cu toată arsura apei fierbinți. Metodul acesta ținu multă vreme. Doctoroaiia venea la cinci zile, răstignea pe femeia însărcinată în crivatul ei, și-i bombarda lăuntrul.

— Ești tare de fire! nu'l lași să pice! se căina moașa, asudată și ea de aburul apei calde și de străduința ei. E mai mult de o lună de când mă canonești!

Eleonora nu zicea nimic, se simțea vinovată și se supunea operațiunilor coanei moașe. Un fel de trestie lungă și subțire, numită laminare, avea să-l dea gata pe fătul încăpățânat. Eră de cinci luni aproape piciul în pânțele care se scremea să-l lepede, dar nici maicăsa, nici taică-său nu se gândeau la el ca la o făptură omenească.

Eră acum în plină primăvară, și Stroe tot nu căpătase slujbă. Trăise necurmat, pe sponci, din măriniția înduioșetoare a lui Robescu și din leafa de corector. Ca să facă față noilor

cheltueli aduse de sarcină. Eleonora își vânduse singura ei podoabă, un inel de preț.

— Te tot jeluești nevastă de chinurile la care te supune moașa... Eu zic să-l lași naibei de copil să crească! Ai să-l naști tot la Maternitatea, dacă așa ni-i ursit nouă. Poate c'o fi el mai norocos, și-oi căpăta o slujbă!

Stroe nu stăruia cu tot dinadinsul. Femeia nu se îndupleca și se îngrozea gândindu-se la nepotrivirea veniturilor lor, nesigure și slabe, și la creșterea a doi copii. Pe de altă parte, moașa îi făgăduise să sfârșească dintr'o zi într'alta, ceea ce începuse de multă vreme.

Intr'o zi, Stroe se plimba prin coridorul lung și întunecat al mansardei, așteptând să-și isprăvească moașa operațiunile și să plece. Chiar în ziua aceea, mai sigur ca până atunci, Robescu îi spusese că va fi numit în ministerul de lucrări publice, cu o sută douăzeci de lei pe lună.

— Domnule Anghelescu, ia poftim! îl chemă coana moașe, crăpând ușa de o palmă.

Bărbatul eră la un pas de ușe, intră repede.

— Poate vrei să-l vezi. Eră băiat; eră frumos...

Eleonora, galbenă, ținea ochii închiși și zăcea pe spate, în pat.

Bărbatul nu ascultă, eră tot numai ochii. Infățișarea odăii lui eră neașteptată: o baltă mare de apă pe podeie și, înfășurat într'o cârpă albă, udă, pătată de sânge, fătul scos în sfârșit din cuibul lui de întuneric și viață, zăcea pe scânduri, mort de curând.

— Nu te uita! scânci nevasta omului, din pat, neputincioasă, istovită.

— Vrei să-l vezi? stăruî moașa.

Anghelescu dădu din cap în neștire, moașa dădu un colț al petecei ude și pătate de sânge, în lături.

— Ia uită-te bine, domnule Anghelescu... mi se pare că-ți seamănă — leit!

Anghelescu își privise bine pruncul. Infiorat, cu inima leșinată, bărbatul, nepăsător până atunci de vietatea ce-o semănase, păli, simți că îngenunche, și eși din odaie. În întunericul coridorului, cu mintea deșteptată și îngrozită, simți că a săvârșit o crimă, pe care n'are s'o poată nici uită nici ertă vre-odată.

Asemănarea lui cu fețișoara cât un pod de palmă de mititică a păpușei aceleia de carne, nu i se ștergea din minte și i muștră sufletul fără cruțare.

A doua zi, poșta îi adusese numirea în slujbă. Întâmplarea voiă să-l mângâie. Dar el se târâse

trist până la minister, și i se părea că lumea în care intrase, bănuia ceva pe socoteala lui.

Și nici după multă vreme n'a putut uita, nici fața micuțului, nici cârpele însângerate, în care'l înfășurase moașa, ca pe un ficat de vită. Ca o stea, ca o candelă de care nu se putuse bucura pruncul mort fără să trăiască, așa se oglindea în cugetul părintelui rătăcit—icoana micuțului.

Lepădătura a fost luată și dusă de moașe, ca s'o îngroape cine știe unde. Pe un maidan spusese ea.

Anghelescu se gândia de multe ori la făptura plăpândă, strivită de pământ, putrezită, sau râmată de porci pe maidan.

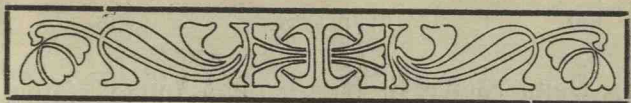
„Va fi putrezit până acum!“ își zicea tatăl, fără să-și poată potoli remușcarea.

„Cum mai semăna cu mine!“ tresărea nenorocitul. Și se simțea însuși el legat în otrepele ude de sânge, strivit de pământ, râmat de porci și rupt de câinii vagabonzi ce scormonesc gunoaiele maidanelor.

Și niciodată n'a mai putut să fie dragoste și bună înțelegere în casa lui. „Cum de nu te-a oprit inima ta de femeie, de mamă, să

faci așa nelegiuire împotriva firii! "își dojenea cu amărăciune femeia. Bărbatul căută să-și facă răspunderea mai mică, dar dojenelile cugetului lui, îi rămâneau statornice și colțuroase.

INTELECTUALI

Consulatul dase două sute de lei, primăria dăruise locul de groapă la cel mai de seamă cimitir, la Belu, după dorința societății Balcanice și după stăruința consulului strein.

Consiliul de administrație al societății era vesel, iar veselia lui se răsfrângea asupra tuturor membrilor ; căci plata cotizațiilor mergea greu, iar Comitetul de acțiune cheltuia mult și avea multe de făcut.

Țeapăn, în sicriul lui de brad, răposatul Ganciu părea că se uită cu silă la o jerbă de flori pusă pe pieptu-i, părea strivit de jalea că nu poate să o înlătore din oglinda ochilor lui și că era dornic să privească în sineși, pe urmele sufletului îndoelnic, dospit în putregaiul trupului.

După câteva desbateri, după multe sfătuiri prin colțuri și după o întreagă întocmeală de înrăuriri, se hotărâ ca tânărul student Stanciof să țină cuvântarea de cuviință, în fața localului societății.

Toată cinstea aceasta, din care cine știe câte bunătăți aveau să isvorască, Stanciof o datora prietenilor lui Stoiciu și Bobcef, studenți ca și el, intelectuali.

Stanciof era student sărac. El era puțin la trup, searbăd și respingător, însă ce-i drept, scria cu oarecare îndemănare în gazetele din patrie, cărora le trimetea articole din Capitala României. Trebuia să i se facă loc, să fie pus la față, ca să poată căpăta vre-o bursă. Societatea nu-i putea da decât o cămăruță, în localul ei, și aceia în ciuda casierului, care rămnise la ea și se credea îndreptățit s'o locuiască. Patria era săracă, și avea alte lucruri de făcut !

Inștiințat abia în ajun — căci mai de vreme cum era să se poată ? — că a doua zi la orele 4, după amiază, avea să țină o cuvântare, Stanciof se simți cu somnul pierit. De pe înserate, până pe la nouă, trecu de două ori pe la casa slab luminată de făclii a răposa-

tului Ganciu. Ar fi voit să-l vadă, dar nu cuteza să intre în casa îndoliatului.

Meritele răposatului? chestia Balcanilor? chestia Dobrogei? împărțirea Turciei și tragerea pe sfoară a celorlalte state balcanice? Uf! cum se amestecă chestiile în capul omului osândit să vorbească într'o împrejurare la care nu se gândise! Ce drac de merite avusese Ganciu? De zece ani erà în București, purta numele de student și juca table câte 8 ceasuri pe zi. Erà patriot. Dar care bulgar nu este? Incercase odată să asvârle în aer pirotehnia armatei române, dar fusese zărit, și abia scăpase cu fuga, lăsând pe loc dovada încercării. Insfârșit, oftica îl răpusese, departe de părinți și de patrie.

În dimineața zilei de înmormântare, Stanciof erà mai liniștit. Nesomnul îi stinsese sbuciumul. La răstimpuri însă tresărea cu toată viitoarea priveliște în față: el, Stanciof, pe balcon, aplecat către stradă, atârnat ca un ciorchine de-asupra mulțimii, când întinzând brațele în văzduh, către cer, când sprijinindu-se de grilajul balconului; vorbind tare, asvârlind pe capetele descoperite înduioșarea și cutremurul morții, nădejdea în vremuri mai bune, într'o Bulgarie mare...

S'ar fi cuvenit să stârnească lacrimi. Oratorul nu se simțea destul de înlăcrămat în suflet. Griji mărunte și meschine nu 'i dădeau pace. Trebuia să aștepte, șezând în balcon, sosirea convoiului? sau să pândească, lipit de o fereastră, până va sosi și se va opri? În vremea cuvântării, să privească țintă către prietenul lui, Stoiciu, sau să-și risipească privirea peste toți și peste nimeni? Hotărârile acestea, dacă le luă, avea să le poată ține, sau aveau să'l încurce?

Peste o sută din membrii societății „Balcanii” porniseră deodată după mort, în rânduri tot mai disciplinate — după cum văzuseră că se face la toate înmormântările din București. Drapelul societății era și el în marele cortegiu. Un șir de trăsurile goale făcea coadă mulțimii. Trecătorii priveau lung, capete se descopereau, circulația pe drum se încetează respectuoasă.

În fața sediului societății Balcanii, dricul se opri în așteptarea discursului orânduit. Capete se ridicară, toate privirile întrebau, intelectualii societății tușeau, ca și cum ei aveau să vorbească, la multe din găturile întinse coardă mărul lui Adam jucă; dar ușa care da în balcon rămânea închisă. Dela balcon membrii fură ne-

voiți să-și mute ochii către trotuare, pe care drumeții, curioși, se opriseră ca să vadă ce s'a întâmplat, ce se va întâmpla de ce, s'a oprit din mers cortegiul funerar. Ușa balconului rămânea încleșată.

Stoiciu trase de mânecă pe Bobcef.

— Haidem sus, să vedem ce s'a întâmplat...

Prietenii lui Stanciof se rupseră din mulțime. Convoiul porni mai departe, către Belu.

Sediul nu era închis cu lacăt, după cum se așteptaseră cei doi. Stanciof era acolo: cu fața umflată și udă de lacrimi. Când îi văzù, începù să suspine ca un copil.

— Ce e mă? întrebă Stoiciu.

— M'a bătut! abia putù răspunde studentul.

— Cine te-a bătut? făcură într'un glas amicii oratorului.

— Asta! Casierul!

Casierul se pregătea să se scoale dela masa lui, ca să vorbească. Nu avù însă vreme. Bastoanele lui Stoiciu și Bobcef căzură peste capul lui și răpăiră ca grindina. Casierul își puse brațele colac pe cap. Stoiciu, Bobcef și Stanciof îl traseră de după birou la larg, în mijlocul camerii. Cu o grabă nebună îl isbeau cu pumii. Bastoanele fuseseră lăsate jos, nu le mai slujeau; fuseseră bune numai dela dis_

tanță. Și, pentrucă și așa loviturile se împiedicau între ele, în furia orbitoare a răzbunării, Stanciof îl trăgea pe casier de cravată, cu gând să-l sugrume. Apoi, tot el, își sgâria pe obraz dușmanul; iar ochii lui străluceau la vederea dârelor de sânge de o bucurie nebună. Casierul nu se putea apăra, îngrămădit de trei trupuri îmbulzite în el, de șease brațe zorite să-l lovească.

— Rupe-i mustățile! N'ai grije! e în mâinile noastre! țipa Stoiciu. Să ție minte că te-a bătut! Rupe-i și din sprincene!

Stanciof râdea, fără sgomot, din ochi, din toată fața lui, care din searbădă și creață se făcuse vineție-roșie, ca un ficat,

Cel tăbărât țipa acum sub smunciturile degetelor, încăpățanate de-a smulge din rădăcină, șmocuri, șmocuri, podoaba de de-asupra gurii lui.

— Uite! arată Stanciof, și casierului și celor doi tovarăși ai lui, un mănunchiu de fire îngălbenite de tutun din mustața vrăjmașului.

Stoiciu și Cobcef țineau din răspuseri cu câte o mână pe casier și îl coseau neconținut cu ghiontul. Scofâlcit de lovituri, și mai ales de dureri, omul, cu ochii plini de lacrimi, începuse să scâncească rugăminți de iertare,

pe când în mustața lui plivită se iveau, sfioase, picături mici de sânge.

Ganciu dormea sub capacul sicriului lui: piatră, buștean. Patru cai slabi se opinteau să-l hurduce, să-l tragă sus pe dealul Filaretului.

În clopotnița cimitirului, un vlăjgan desculț, mușca necăjit din o coaje de pâine, plictisit că nu zărea mai de grabă dricul ivindu-se.

mai conteneau sbuciumul, harcanaua drăcească, până nu se rupea cântecul.

Fiecare în câte-o parte, dănțuitorii se odihneau suflând din greu. Ochii lor negri se căutau prin noapte, aprinși, pe când ocările Chivei începeau să curgă.

— Ia-mi bărbatul, fa! Ia-mi-l! Da să-mi iai și copilul, că tu nu ești în stare să faci, stearpa și lepădătura lumii!

Dumitru Dărău, bărbatul celei ocărite, n'avea încotro, trebuia să ia parte nevaste-si sau Chivei. De câteva ori îndrăsnise să se apropie de Ilie, bărba' de două ori mai voinic decât el, și să-l întrebe răstit și răspicat:

— Spune mă, Ilie, ia spune! vrei nevasta mea, mă? Ești nebun? Ai nevastă și copil! De ce îmi joci muerea mea, hai?

— Pentrucă noi amândoi jucăm mai bine! Ce, ăștia știu să joace? Voi știți să jucați? Intreabă și pe lăutari!

— Asta, așa e! Drept e! Așa e! Se auziau glasuri din toate părțile.

Bătrânul Șocar, tatăl Mandeii, cu picioarele subt el, cu luleaua în dinți, nu se amesteca niciodată în cearta iscată de fic-sa. Ochii lui, galbeni în bătaia focului, urmăreau jocul, scăpărând scânteii ca fierul roșu lovit cu barosul.

Ghemuit la pământ, nemișcat, sufletul lui se mlădia, sbucnia în văzduh, se flutura ca o coamă, deodată cu fie-sa. Moșneagul era ascultat și temut de toată hoarda. Din pricina lui nu cuteza Chiva să-și înfigă mânilor în părul Mandeilor. Femeia geloasă aștepta pe ghimpi să se sfârșească odată clădirea și să plece cu bărbatu-său, în altă parte, unde să nu fie și Manda.

Intr'o zi, Chiva zări depe schelă pe bărbatu-său stând de vorbă cu un marchidan. Bărbatu său cumpără ceva. Chiva se plecă adânc și văzù bine în degetele lui Ilie o brățară roșie. Chiar în seara aceea, Chiva o văzù pe mâna Mandeilor. Numaidecât se repezi să i-o smulgă depe mână. Femeile, voinice amândouă, se îmbrânciau, se scuipară, dar când să se bată, Șocar, încă vânjos, le desfăcu, le aruncă în lături, la pământ, ca pe două lătunoae.

Chiva se văzù dintr'odată singură pe lume. Manda îi luase soțul, avea pe tată-său oricând de partea ei, și chiar pe Dumitru Dărău, bărbatul înșelat. Chiva n'avea pe nimeni. Se târâ până la sălașul de scânduri, sub care începuse să țipe copilul.

— Taci, fi-ți-ar afurisit tată-tău! — răcni

femeia și se ghemui acolo, alături de pruncul neînțelegător și cald și plânse până adormi.

Peste noapte, Chiva se trezi din somn. I se părù că bărbatu-său se scoală și pleacă de lângă ea. Dar îl simți numai decât alături. Nu plecase. I se părù că aude pași pe aproape. Scoase capul de subt adăpostul de scânduri. Focurile la cari fiersese mămăliga se stingeau cu desăvârșire. Numai câteva rumeneli, pe stinse, mai înviau în cenușe. Binău, înconjurată de schele, părea o arătare groaznică din povești, căscând zeci de guri negre. Cerul învăluia totul, scânteia cu mii de stele în noaptea fără lună,

— Brățară roșie... se gândia Chiva. Ia un tăciune aprins să-i pui de colo pe mâna care o poartă. Brățara roșie dela Ilie și tăciune dela Chiva!

Numaidecât se strecură femeia din sălaș, către focurile ațipite. Găsi ce căuta. O stinghie de lemn avea încă un capăt de jar. Se târâ ca o șopârlă până la sălașul lui Dărău. Suflă în capătul nestins al stinghiei și desluși chipul Mandei. Mai suflă odată și se dumeri în privința mâinii ce purta brățara. Mâna căutată se odihnia pe pământ depărtată de două palme de trup. Chiva auzia răsufările celor

doi soți, dar mai ales își auzia bătaia inimii ei, tare, încât se temeà să nu se trezească dușmanca la zgomotul acela. Așeză scândurica pe mâna vrășmașei, și, pe brânci, broștește, înspăimântată de ce cutezase, se repezi spre adăpostul ei.

Nu ajunsese bine sub acoperământul de scânduri al sălașului ei, și un țipăt o turti la pământ, cu fața în jos. Svâcniri dese și tari îi ciocăniau în tâmpole, în urechi. Așteptă ca moartă să vadă ce se va întâmpla. Se auziau înjurături, scâncete de durere. Țiganiii însă dormiau liniștiți sub adăposturi. Un câine hă-măi de câteva ori, în ogradă, și tăcu. Nici Ilie nu se deșteptase din somn. Se făcu degrabă tăcere. Chiva se târâ până lângă bărbatu-său, din locul unde o țintuise groaza. Ascultă încordat, liniștită acum; numai un ușor murmur de glasuri venia din sălașul Mandeii. Lumea dormia, dar Manda, socotia Chiva, n'avea să poată dormi ușor! Chiva se gândea la mâna friptă a ibovnicei bărbatului ei, vedea pata de arsură depe lângă brațara dăruită de Ilie. O bucurie mare îi scaldă inima. Își sărută copilul, și se alipì mai tare de bărbat.

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
1) Cântăreața	5
2) Motanul la sac	17
3) Trufie	27
4) Costumul de Purim	65
5) Plictisitoare viață	73
6) Moș Crăciun	79
7) Marinescu și Giovanni	83
8) Doi țărani	107
9) Rățoiul leșesc	115
10) După zece ani	121
11) Dentura false	131
12) In ospiciul de nebuni	139
13) Incendiul	145
14) Molipsire	163
15) Chiriac și Marițica	171
16) Frînghia	185
17) Bietul tâlhar	191
18) Fără slujbă	197
19) Intelectuali	219
20) Brățara roșie	227

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

DE ACELAȘ AUTOR :

- „VERSURI“, 1901, epuizate.
„TREPTÉ RUPTE“, 1906, (versuri) epuizate.
„PUTEREA FARMECELOR“, nuvele, 1913.
„TINEREȚEA CASANDREI“, roman, 1914 (a cincea mie).
„SONETE“, 1914.

Sub presă :

- „ȘCOALA PROFESIONALĂ EPISCOPUL GHERASIM“, nuvelă.
„MOARTEA ZEILOR“, traducere după *Dimitrie Merejovski*, roman.

In pregătire :

- „CANARUL MIZANTROPULUI“, versuri.
„PĂCATUL RABINULUI“, roman.
„DRAGOSTE NEÎMPĂRTĂȘITĂ“, nuvele.

— 0 —

Leu 3.00

dedicată

Prețul : Lei 3.—